

ที่ระลึก

ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดอาคาร

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๖

มส
๑
๒๕๓๖
น.๒

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)

เลขที่หนังสือ	502
เลขที่	พศ 1 2536 ค.2
วันที่	26 ต.ค. 2544

ที่ระลึก

ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดอาคาร

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๖

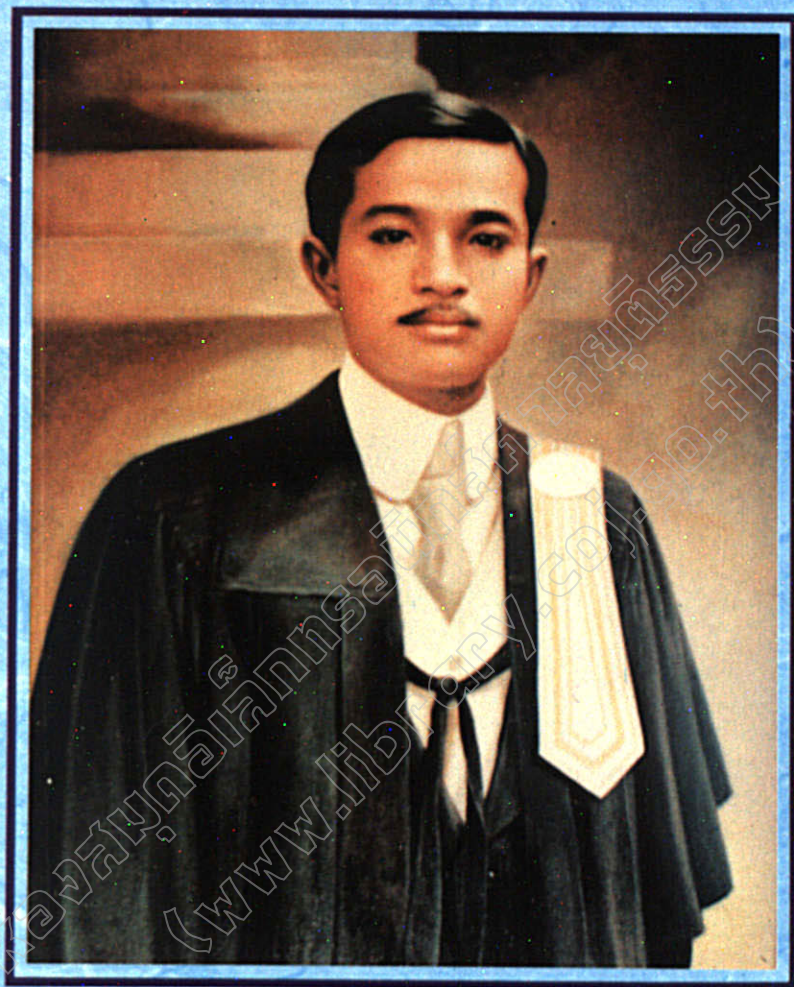

พลเรือโท

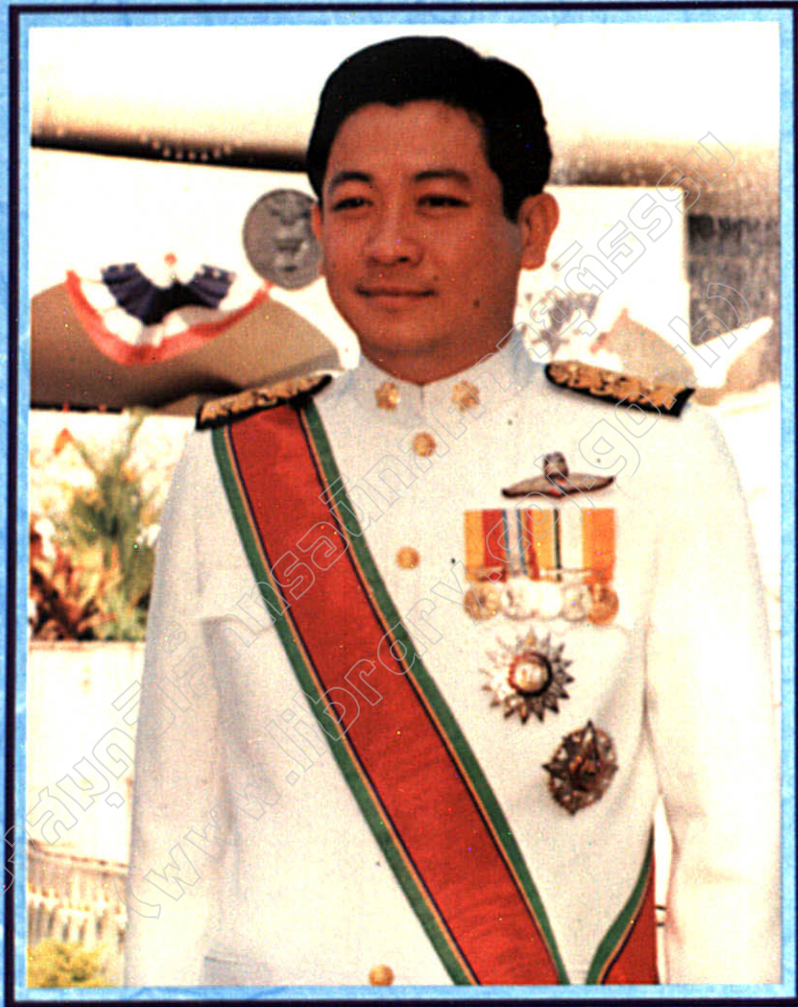
พระรูปกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

นายประมาท ชันชื้อ
ประธานศาลฎีกา

นายสุวิทย์ คุณกิตติ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

นายสุประดิษฐ์ หุตะสิงห์
ปลัดกระทรวงยุติธรรม

นายสมบัติ เดี่ยววิเศษ
อธิบดีผู้พิพากษา ภาค 5

นายอภิชาติ สุขัคคานนท์
รองอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 5

นายมงคล ทับเที่ยง
รองอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 5

คณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(ระหว่างก่อสร้าง)

นายชัชชาติ ละเอียด

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี พ.ศ. 2532-2533

นายธีรวัฒน์ ไตรวาริ

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี พ.ศ. 2532-2533

นายสุรัชย์ เชื้ออาริตระกุล

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี พ.ศ. 2533-2534

นายปิยะรัตน์ ดันทศริ

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี พ.ศ. 2533-2534

นายสิงห์พล ตะอองมณี
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ปี พ.ศ. 2534-2535

นายสุนันท์ เลขบวรวงศ์
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ปี พ.ศ. 2534-2535

นายวิกร อังคนาวินิจฉัย
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ปี พ.ศ. 2535-2536

นายอาทิตย์ ออกเวหา
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
ปี พ.ศ. 2535-2536

คณะผู้พิพากษา

(ปัจจุบัน)

นายพศวัจน์ กนกนาก

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง

ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายวิโรม อินทสโร

ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คณะเจ้าหน้าที่ธุรการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 แถวนั่ง จากซ้ายไปขวา น.ส. สุนิษฐ์ วีระเวชสุกิจ นายสุระ ศวดีพิพาณิชย์
 นางจันทร์จร อินทวิวัฒน์
 แถวยืน จากซ้ายไปขวา น.ส. รสจิน เหล่าจำรูญ นางเรณู คงแดง
 นางเกษมสุข ปาละวงศ์ น.ส. ชลธิชา ราชฤทธิ์ศิริ

คณะลูกจ้างศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 แถวนั่ง จากซ้ายไปขวา นายอุดม จีนา นางพรกมลวรรณราช
 นายวิรัช กัญหาฮัญ
 แถวยืน จากซ้ายไปขวา นายธีรวัชร สุขใจ นายอานนท์ กิตติพงษ์ นายสวาท คำคุณ
 นายพรชัย วนาศิริ นายประพันธ์ งามพิมพ์ศิริ

คณะตำรวจประจำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
 จากซ้ายไปขวา คานตำรวจชูรัตน์ อุปทอง
 สิบตำรวจโทศุภวัฒน์ ดวงประเสริฐ
 จำสิบตำรวจบุญชนะ ชมภู
 คานตำรวจจวรรณ สายสวาท

ตำราบบังคมทูล
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร

โดย

นายสุวิทย์ คุณกิตติ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๖

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ข้าพระพุทธเจ้า นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในนามข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ตลอดจนบรรดาข้าราชการและเหล่าพลกนิกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่ได้เฝ้าทูลละอองพระบาทถวายความจงรักภักดีอยู่ ณ มณฑลพิธีนี้ ขอพระราชทานพระราโชวาท กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายเกล้าทูลกระหม่อมถวายด้วยความปิติปราโมทย์อย่างหาที่สุดมิได้ เนื่องในมหามงคลสมัยที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนในวันนี้

เนื่องด้วยอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังเดิม เป็นอาคารชั้นเดียวขนาด ๑ บัลลังก์ ได้ก่อสร้างและเปิดทำการมาเป็นเวลากว่า ๔๒ ปีแล้ว มีความคับแคบและชำรุดทรุดโทรมไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอแก่งานคดีที่เพิ่มมากขึ้น เป็นข้อขัดข้องในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี กระทรวงยุติธรรมได้ตระหนักถึงความข้อนี้และเห็นสมควรจัดสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้นใหม่ เป็นอาคาร ๒ ชั้น ขนาด ๕ บัลลังก์ เพื่อให้เพียงพอแก่จำนวนคดีความในท้องที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้เริ่มลงมือก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ในเดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ บัดนี้ การก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังใหม่ได้สำเร็จสมบูรณ์แล้วเป็นอาคารกว้างขวางสง่างาม สมแก่เกียรติศักดิ์แห่งสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยแห่งองค์พระมหากษัตริย์ทุกประการ

การที่ได้เฝ้าทูลละอองพระบาท เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลอันสูงสุด นับเป็นพระมหากุณาธิคุณอันล้ำลึกแก่อาณาประชาราษฎร์

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมหามงคลฤกษ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราโชวาท กราบบังคมทูลพระกรุณา ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขอพระราชทานพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

สารบัญ

คำกราบบังคม ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคาร	๒๑
ทำเนียบอธิบดีผู้พิพากษา ภาค ๕	๒๒
ทำเนียบรองอธิบดีผู้พิพากษา ภาค ๕	๒๓
ทำเนียบผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๒๔
ทำเนียบผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๒๖
คำพิพากษาที่ ๒๕/๑๒๕	๒๘
รูปพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์	๔๕
รูปศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนปัจจุบัน	๔๖
รูปศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังแรก - หลังที่สอง	๔๘
ประวัติศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๔๙
เล่าเรื่องศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๕๒
ความทรงจำ	๕๙
ประวัติและความหมายของดวงตราประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๖๔
คนต่างด้าว	๖๕
รูปสถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๖๙
น้ำเที่ยวเมืองสามหมอก	๗๕
ถ้ำของกึ่งอำเภอปางมะผ้า	๘๗
ขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๘๘
ศิลปการแสดงพื้นบ้านไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	๙๐
แห่งเดียวในประเทศไทย	๙๕
พระมหามุนี	๙๖
คำสั่งกระทรวงยุติธรรม ที่ ๓๗๒/๒๕๓๖	๙๗
คำสั่งศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ ๑๐/๒๕๓๖	๙๙
ขอขอบคุณ	๑๐๑
รายชื่อผู้ทูลเกล้า ฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล	๑๐๒
รายชื่อผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก	๑๐๓
บรรณาการ	๑๐๕

ตำราบบังคมทูล
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

โดย

นายอุทัย พิมพ์ใจชน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ในพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

ขอพระราชทานกราบบังคมทูลทูลเกล้าฯ ถวาย

ข้าพระพุทธเจ้า นายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พร้อมด้วยบรรดาข้าราชการในสังกัดกระทรวงยุติธรรม ตลอดจนบรรดาข้าราชการและเหล่าพลกนิกรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ต่างมีความปลื้มปิติโสมนัสและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้ฝ่าละอองพระบาทได้พระราชทานพระราชวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในวันนี้อย่างหาที่สุดมิได้

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมชื่อว่า ศาลเมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๓ เป็นศาลยุติธรรมในมณฑลพายัพ ก่อสร้างเป็นอาคารเรือนไม้สักเกือบทั้งหลังชั้นเดียว ต่อมาชำรุดทรุดโทรม กระทรวงยุติธรรมจึงดำเนินการก่อสร้างใหม่ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ เป็นตึกก่ออิฐชั้นเดียวได้ใช้เป็นที่ทำการศาลมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่อาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งก่อสร้างมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ดังกล่าว ปัจจุบันมีสภาพชำรุดทรุดโทรมและคับแคบ ไม่สามารถซ่อมแซมหรือขยายตัวอาคารได้ เป็นเหตุให้ประชาชนผู้มีอรรถคดีเกี่ยวข้องไม่ได้รับความสะดวกด้วยประการทั้งปวง กระทรวงยุติธรรมจึงดำเนินการของบประมาณจากรัฐบาล เพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังใหม่ขึ้น ซึ่งรัฐบาลก็ได้ให้ความสนับสนุน โดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นจำนวนค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๒๔,๕๒๗,๔๐๐ บาท ทำการก่อสร้างเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กทรงไทยสูง ๒ ชั้น ขนาด ๕ บัลลังก์ พร้อมบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ๑ หลัง เรือนแถวที่พักข้าราชการระดับ ๓ - ๔ จำนวน ๒ หลัง รวม ๑๐ หน่วย และสิ่งก่อสร้างประกอบอื่น ๆ เริ่มก่อสร้างตามสัญญาตั้งแต่วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๓๑ กำหนดแล้วเสร็จในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๔ กระทรวงยุติธรรมได้รับความอนุเคราะห์จากกรมธนารักษ์ให้ใช้ที่ดินราชพัสดุที่อยู่ในความดูแลทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน และบ้านพักข้าราชการ จำนวน ๔ ไร่ ๑ งาน ๕๔ ตารางวา โดยกรมโยธาธิการได้ให้ความอนุเคราะห์ในการออกแบบและรายการก่อสร้าง ตลอดจนจัดส่งนายช่างโยธามาควบคุมการก่อสร้างอย่างใกล้ชิด

บัดนี้ ได้เวลาอันเป็นมหามงคลฤกษ์แล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูลได้ฝ่าละอองพระบาทได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่อาคารศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนแห่งนี้สืบไป

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ทำเนียบ อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕

๑. หลวงการุณย์นราทร (การุณย์ การุณย์นราทร)	พ.ศ. ๒๔๙๗ - ๒๕๐๒
๒. นายยง เหลืองรังษี	พ.ศ. ๒๕๐๒
๓. นายสนาม นิลกำแหง	พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๖
๔. นายจินดา บุญยภาค	พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘
๕. นายปันโน สุขทรศนีย์	พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๐
๖. นายจำรูญ เจริญกุล	พ.ศ. ๒๕๑๐
๗. นายเสนีย์ วาทิน	พ.ศ. ๒๕๑๑
๘. นายดวง ตีวาทิน	พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๓
๙. นายรัตน์ ศรีไพรวิน	พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔
๑๐. นายฉันท วรรณวิสัย	พ.ศ. ๒๕๑๔
๑๑. นายเดช วุฒิสงขชัย	พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๗
๑๒. นายประภม วิเชียรเนตร	พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๑๘
๑๓. นายสีห์ คลายนสูตร	พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๒๐
๑๔. นายขจร โรจนวิภาต	พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๓
๑๕. นายยนต์ พริวินิจ	พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๕
๑๖. นายสวัสดิ์ รอดเจริญ	พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๗
๑๗. นายพลจิตต์ ตียิน	พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๒๘
๑๘. นายสกล เหมือนพะวงศ์	พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๒๙
๑๙. นายเคียง บุญเพิ่ม	พ.ศ. ๒๕๒๙ - ๒๕๓๑
๒๐. นายประสงค์ อัฐรัตน์	พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒
๒๑. นายอำนาจ สุขพรหม	พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๓๔
๒๒. นายถวิล อินทรักษา	พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕
๒๓. นายสมบัติ เดียววิเศษ	พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน

ทำเนียบ
รองอธิบดีผู้พิพากษากภาค ๕

๑. นายอุระ หวังอ้อมกลาง	พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๓๐
๒. นายอำนาจ สุขพรม	พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๒
๓. นายอมร วีรวงศ์	พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๓๓
๔. นายกมล เพียรพิทักษ์ และ นางดวงมัลย์ ศิลปอาษา	พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕
๕. นางดวงมัลย์ ศิลปอาษา และ นายเรืองฤทธิ์ ศรีวรรณะ	พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๖
๖. นายอภิชาติ สุขัคคานนท์ และ นายมงคล ทับเที่ยง	พ.ศ. ๒๕๓๖ - ปัจจุบัน

ทำเนียบ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑. หลวงพินิจการโกศล (แก่น) ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) - กันยายน ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓)
๒. ขุนสาสิริรัฐวิพากษ์ ๖ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) - พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔)
๓. หลวงประจพิจารณกิจ ๑๑ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) - ๓ มิถุนายน ๒๔๕๖
๔. หลวงอินทอาญา (เสริม) ๔ มิถุนายน ๒๔๕๖ - ๑๙ ตุลาคม ๒๔๖๐
๕. หลวงอินทประชา ๑๘ มกราคม ๒๔๖๐ - ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔
๖. หลวงนนทปัญญา ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๖๗
๗. หลวงวรวิทย์ภูหกิจ (แข็ง) ๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๖๗ - ๓๑ สิงหาคม ๒๔๖๙
๘. พระราชประชา (เจียม หวานนท์) ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๖๙ - ๑๘ มีนาคม ๒๔๗๒
๙. หลวงสารสิทธิ์ประกาศ (พร อยู่หุ่น) ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๒ - ๑๑ มีนาคม ๒๔๘๐
๑๐. หลวงรัตนศาสตร์สมบุรณ์ (พูนรัตน์ ณ หนองคาย) ๑๒ มีนาคม ๒๔๘๐ - ๓๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๘
๑๑. นายสงวน กอนันทา ๑๘ ธันวาคม ๒๔๘๘ - ๓๑ ธันวาคม ๒๔๙๒
๑๒. นายสุริย น สุวรรณทัต ๙ มกราคม ๒๔๙๓ - ๑๖ มิถุนายน ๒๔๙๕
๑๓. นายใหญ่ ศาลยาชีวิน ๒๖ มิถุนายน ๒๔๙๕ - ๙ มิถุนายน ๒๔๙๖
๑๔. นายเทียบ สุจารีกุล ๑๐ มิถุนายน ๒๔๙๖ - ๙ พฤษภาคม ๒๔๙๗
๑๕. นายอัมพร คุณะเกษม ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๙๗ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๘
๑๖. นายจรัส ศรีวรรณะ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๙๘ - ๙ พฤษภาคม ๒๕๐๐
๑๗. นายกฤษณ์ โสภิตกุล ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๐๐ - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๐๒
๑๘. นายแสวง พุทธสถิตย์ ๑ มิถุนายน ๒๕๐๒ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๔
๑๙. นายสมชัย ทรัพย์วินิช ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๔ - ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๖
๒๐. นายไพบูลย์ ไวกาสี ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๖ - ๑๖ มิถุนายน ๒๕๐๘
๒๑. นายสวัสดิ์ ลิกเสน ๑๗ มิถุนายน ๒๕๐๘ - ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐
๒๒. นายสหัส สิงหวิริยะ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๐ - ๑๘ เมษายน ๒๕๑๑
๒๓. นายลำเนา ดิษบุตร ๒๙ เมษายน ๒๕๑๑ - ๑๖ เมษายน ๒๕๑๒

๒๔. นายเจียร เจริญวัฒนา

๒๕. นายถวิล เกษรราช

๒๖. นายประยูร อินทร์ตัน

๒๗. นายศรี จาณูจิตร

๒๘. นายวิรุฬห์ วัชรวานนท์

๒๙. นายประสงค์ อีรรัตน์

๓๐. นายสุทธิ นิโครจน์

๓๑. นายสมพงษ์ สนิธิเนตร

๓๒. นายสถิตย์ ไพเราะ

๓๓. นายวิศิษฐ์ เสวกพันธ์

๓๔. นายบัญชา สหเกียรติมนตร์

๓๕. นายวิชา มั่นสกุล

๓๖. นายธวัช สุทธิสมบูรณ์

๓๗. นายสุนทร พิมพ์อักษร

๓๘. นายวสันต์ ตรีสุวรรณ

๓๙. นายนิพนธ์ บุญมา

๔๐. นายจรรุญ อินทजार

๔๑. นายพี มัชฌิมศรัทธา

๔๒. นายชลิต ละเอียด

๔๓. นายสุรัชย์ เอื้ออารีตระกูล

๔๔. นายสิงห์พล ละอองมณี

๔๕. นายวิกร อังคนาวินิจฉัย

๔๖. นายพศวัจน์ กนกนาก

๒๒ เมษายน ๒๕๑๒ - ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓ - ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๔

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๔ - ๒๗ เมษายน ๒๕๑๕

๒๔ เมษายน ๒๕๑๕ - ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๗

๖ พฤษภาคม ๒๕๑๗ - ๒๔ เมษายน ๒๕๑๘

๒๔ เมษายน ๒๕๑๘ - ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๙

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๙ - ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐ - ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๑

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๑ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๓

๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๓ - ๖ มิถุนายน ๒๕๒๔

๖ มิถุนายน ๒๕๒๔ - ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕

๒ พฤษภาคม ๒๕๒๕ - ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖

๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๗

๔ พฤษภาคม ๒๕๒๗ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๘

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๘ - ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๙

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๙ - ๘ พฤษภาคม ๒๕๓๐

๘ พฤษภาคม ๒๕๓๐ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๑

๔ พฤษภาคม ๒๕๓๑ - ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๒

๘ พฤษภาคม ๒๕๓๒ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๓

๙ พฤษภาคม ๒๕๓๓ - ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔ - ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๕

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๕ - ๒๘ เมษายน ๒๕๓๖

๒๘ เมษายน ๒๕๓๖ - ปัจจุบัน

ทำเนียบ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๑. นายเสริม
๒. นายเจ็ง
๓. ขุนสุภาไพบูลย์
๔. หลวงประพุทธนฤการณ (ขุนรูปะวิเชตร)
๕. หมื่นคำเนินกิจรักษา
๖. นายพร้อม มีนะกนิษฐ
๗. นายอึ้ง สุนทรกุล ณ ชลบุรี
๘. นายสุเมธ นวบุศย์
๙. นายเรวัต รั้งสิยากุล
๑๐. นายพนนธ์ ยาวะประภาส
๑๑. นายปงศ์ นาคพันธ์วงษ์
๑๒. นายเจียร เทพขย
๑๓. นายกิติ บุรพรรณ
๑๔. นายพิบูลย์ วัฒนสุนทร
๑๕. นายรังสฤษดิ์ เขาวนศิริ
๑๖. นายคณัย อินทรบุรี
๑๗. นายวิจิต บุญถนอม
๑๘. นายชุม สุกแสงเปล่ง
๑๙. นายชัยรัตน์ ชื่นเจริญ
๒๐. นายพิมล สมานิตย์
๒๑. นายณรงค์ ดันติเตมิท
๒๒. นายสำเร็จ ไชยจิต
๒๓. นายไพศาล เจริญวุฒิ
๒๔. นายกิตติยาภรณ์ อาตมียะนันท์
๒๕. นายทวีสิทธิ์ คุณรัตนศิริ
๒๖. นายวิบูลย์ นนทสุติ
- ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) - ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕)
๒๔๕๖ - ธันวาคม ๒๔๖๗
- ๕ มกราคม ๒๔๖๗ - มกราคม ๒๔๗๐
- กุมภาพันธ์ ๒๔๗๐ - ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๓
- ๑ มิถุนายน ๒๔๗๓ - ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๓ (ถึงแก่กรรม)
- ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๗๓ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๗๖
- ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๗๖ - ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๙๐
- ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๙๐ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๙๑
- ๑๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๑ - ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๔
- ๑๓ มิถุนายน ๒๔๙๔ - ๒๗ เมษายน ๒๔๙๖
- ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๗ - ๑๐ มิถุนายน ๒๔๙๘
- ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๙๘ - ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๐๐
- ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๐๐ - ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๒
- ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๒ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๔
- ๑๓ มิถุนายน ๒๕๐๔ - ๓๐ กันยายน ๒๕๐๔
- ๒๔ ตุลาคม ๒๕๐๔ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๕
(ข้าราชการ)
- ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๕ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๐๘
- ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๐๘ - ๘ พฤษภาคม ๒๕๑๐
- ๕ มิถุนายน ๒๕๑๐ - ๑๖ กันยายน ๒๕๑๑
- ๙ กันยายน ๒๕๑๑ - ๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓
- ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓ - ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๔
- ๑ มกราคม ๒๕๑๕ - ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖
- ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕ - ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗
- ๒๒ เมษายน ๒๕๑๗ - ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๘
- ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๘ - ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๙
- ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๙ - ๒ มิถุนายน ๒๕๒๐

๒๗. นายเฉลิมศักดิ์ บุญยงค์
๒๘. นายพันะสา บัวทอง
๒๙. นายศิริชัย วัฒนโยธิน
๓๐. นายสมชาย พันธุมะโอภาส
๓๑. นายนิพนธ์ ใจสำราญ
๓๒. นายประมวญ รักศิลาธรรม
๓๓. นายแก้ว เวศุไร
๓๔. นายวันชัย ศศิโรจน์
๓๕. นางปวีณา อีรณลักษณ์
๓๖. นายพอพันธุ์ คิตจิตต์
๓๗. นายธีรวัฒน์ ไตรวาริ
๓๘. นายปิยะรัตน์ ตันทศรี
๓๙. นายสุนันท์ เลขบวรวงศ์
๔๐. นายอาทิตย์ ออกเวหา
๔๑. นายวิโรม อินทสโร

- ๒ มิถุนายน ๒๕๒๐ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๑
- ๑๓ ตุลาคม ๒๕๒๑ - ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๓
- ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๓ - ๗ มิถุนายน ๒๕๒๔
- ๘ มิถุนายน ๒๕๒๔ - ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๕
- ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๕ - ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖
- ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖ - ๑ มิถุนายน ๒๕๒๗
- ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๗ - ๙ กันยายน ๒๕๒๘
- ๙ กันยายน ๒๕๒๘ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๙
- ๑๓ ตุลาคม ๒๕๒๙ - ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๓๑
- ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๑ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๒
- ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๒ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๓
- ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๓ - ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๔
- ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๔ - ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๕
- ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๕ - ๗ พฤษภาคม ๒๕๓๖
- ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๖ - ปัจจุบัน

คำพิพากษาที่ ๒๕/๑๒๕

นายอาทิตย์ ออกเวหา
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

แต่เดิมคณะผู้จัดทำหนังสือที่ระลึกนี้มีความเห็นว่าควรจะจัดทำคำพิพากษาของศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนในสมัยเมื่อแรกตั้ง (ร.ศ. ๑๒๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๕๓) มาจัดลงพิมพ์ไว้ด้วยเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ผู้สนใจศึกษาหรือผู้ที่ยังไม่เคยเห็นการเขียนคำพิพากษาในสมัยก่อน ทั้งจะทำให้หนังสือที่ระลึกนี้มีคุณค่าสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่เมื่อได้ค้นหาแล้วก็เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่อาจค้นหาคำพิพากษาฉบับนี้ได้ อย่างไรก็ตามด้วยความร่วมมืออย่างดียิ่งของคุณริตา อินวารคม เจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ค้นพบสำเนาคำพิพากษานี้ซึ่งเป็นคำพิพากษาของศาลต่างประเทศเมืองนครเชียงใหม่ เหตุเกิดที่เมืองปาย คือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนในปัจจุบัน คณะผู้จัดทำเห็นว่า เป็นคำพิพากษาที่มีข้อน่าสนใจหลายประการ ประกอบกับท้องที่เกิดเหตุก็อยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวพันพอนจะนำมาจัดพิมพ์ลงในหนังสือที่ระลึกฉบับนี้ได้ จึงได้นำลงมาจัดพิมพ์ไว้ด้วย

ข้อที่น่าสนใจประการแรกคือ คำพิพากษานี้เป็นคำพิพากษาในสมัยที่ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extraterritoriality) ศาลต่างประเทศ (international court) จัดตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญาเชียงใหม่ฉบับที่ ๒ ลงนามระหว่างรัฐบาลสยาม กับ รัฐบาลแห่งสหราชอาณาจักรที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) นับเป็นก้าวแรกที่ชาติตะวันตกยินยอมผ่อนปรนสิทธิสภาพนอกอาณาเขตให้กับประเทศไทย โดยสนธิสัญญานี้ฉบับนี้ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งศาลต่างประเทศซึ่งประกอบด้วยคณะผู้พิพากษาซึ่งเป็นคนไทยทั้งหมด ทำหน้าที่พิจารณาความทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาตามกฎหมายไทยต่อคนในบังคับอังกฤษ เฉพาะคดีในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน โดยกงสุลและรองกงสุลอังกฤษ มีสิทธิถอนคดีจากศาลไทยไปพิจารณาเองได้* ตามข้อเท็จจริงในสำนวนคดีนี้ สำนวนคดี จำเลย เป็นคนในบังคับอังกฤษ คดีจึงต้องขึ้นศาลต่างประเทศ และมีข้อน่าสังเกตต่อไปว่า ศาลอุทธรณ์ที่พิจารณาคดีนี้ก็เป็นศาลที่ตั้งขึ้นโดยสนธิสัญญานี้ฉบับเดียวกันที่กล่าวแล้ว การพิมพ์คำพิพากษาก็ต้องพิมพ์ภาษาต่างประเทศควบคู่ไปด้วย ท่านผู้อ่านที่เป็นนักกฎหมายคงจะซาบซึ้งคิดว่าว่าจะดัดภาษาต่างประเทศในคำพิพากษา

* โปรดดูรายละเอียดใน บทพิเศษที่ ๑ เรื่อง "การล้าสมัยโดยนิตินัยและการต่อสู้เพื่ออำนาจอธิปไตยของไทยในทางการศาลและอัตราภาษีศุลกากร" ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๒ รัชกาลที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๗๕

บทที่ ๒ คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕ หน้า ๑๔๕-๑๔๘

ของศาลไทยออกไปได้นั้นยากลำบากเพียงใด และสิ่งนี้คงจะเป็นเครื่องเตือนใจทุกท่านให้ช่วยกันผดุงรักษาความศักดิ์สิทธิ์และความยุติธรรมของศาลไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ข้อน่าสนใจประการที่สองคือ หนังสือกราบบังคมทูลฯ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีข้อความชัดเจน แจ่มแจ้ง ได้ใจความ และกระทัดรัด นับเป็นตัวอย่างการร่างหนังสือราชการที่ดี นอกจากนั้น ยังแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านด้วย

ข้อน่าสนใจประการที่สามคือ การเขียนคำพิพากษาและการพิเคราะห์พยานหลักฐาน ในส่วนของการเขียนนั้น จะเห็นว่าท่านผู้พิพากษาท่านเขียนกันสั้น ๆ ได้ใจความเท่านั้น โดยเฉพาะของศาลอุทธรณ์ก็เพียงจับประเด็นมาวินิจฉัยเลย การลำดับความในคำพิพากษา ยังคงใช้เหมือนกับปัจจุบัน คือ โจทก์ฟ้องว่า จำเลย ให้การว่า ตามทางพิจารณา โจทก์นำสืบว่า เพียงแต่ขาดทางนำสืบของจำเลยเท่านั้น คำที่ใช้บางคำก็แตกต่างจากปัจจุบัน เช่น “โจทก์” ใช้ว่า “โจทย” “ละเมิด” ใช้ว่า “เลมิด” และ “ฐาน” ใช้ว่า “ถาน” เป็นต้น ที่น่าสนใจอีกข้อ คือ การเรียกชื่อจำเลย ถ้าอ่านคำพิพากษาในตอนต้นที่กล่าวถึงจำเลยให้การว่า จะเห็นว่าท่านใช้ “สำนังนิตจำเลยให้การ...” แต่ครั้งเมื่อวินิจฉัยชี้ขาดว่า จำเลยเป็นคนร้ายแน่แล้วท่านเพิ่มคำว่า “อ้าย” ให้อีกคำ เป็น “จึงพร้อมกันพิพากษาว่า อ้ายสำนังนิตจำเลย กระทำความผิด...” ที่เรียกอ้ายสำนังนิตจำเลยนี้ ยังปรากฏในหนังสือทรงพระกรุณาอนุญาตให้ประหารชีวิตจำเลยอีกด้วย สุดท้ายในส่วนของการพิเคราะห์พยานหลักฐาน จะเห็นว่า เหตุผลที่ท่านใช้ก็เป็นเหตุผลเดียวกับที่ศาลยังใช้อยู่ในปัจจุบันนั่นเอง เพียงแต่ถ้อยคำอาจแตกต่างไปบ้าง ตอนหนึ่งท่านวินิจฉัยว่า “.....หรือถ้าจะสงสัยว่าอ้ายมาแกล้งเบิกความปรักปรำเอาจำเลยก็ได้ เพราะอ้ายมากไม่ได้ไกรธเคืองอะไรกับจำเลย...” ก็คือสำนวนในปัจจุบันว่า “พยานไม่มีสาเหตุไกรธเคืองกับจำเลยมาก่อน จึงไม่มีเหตุที่จะเบิกความปรักปรำ” อีกตอนท่านวินิจฉัยว่า “....จึงเห็นว่า ตามคำพยานที่เบิกความดังได้กล่าวมาข้างต้นไม่มีข้อสงสัยในคำพยาน เพราะเมื่อจำเลยแลศาลได้ชักพอกพยานประการใด พยานก็เบิกความเป็นแน่นอนพอจะเชื่อถือได้ว่า...” ก็คือสำนวนในปัจจุบันว่า “โจทก์มีนาย... และ นาย... เบิกความยืนยันสอดคล้องกันว่า...”

คณะผู้จัดทำหนังสือที่ระลึกจึงหวังว่า การนำคำพิพากษานับนี้มาลงพิมพ์จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจบ้างตามสมควร

เมืองนครเชียงใหม่

วันที่ ๒๔ เดือนสิงหาคม รักษากฎบัตรที่ ๑๒๕

กองตำรวจภูธร

โจทก์

คดีในระหว่าง

สำนักงานนิติ

จำเลย

ผู้พิพากษาไต่ถามศาลทางประเทศ พิจารณาความอาญาเรื่องนี้ตลอด
แล้ว จึงพิพากษาแก้คดีจึงจะกล่าวต่อไป

คดีเรื่องนี้ โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ๑๒๕

เวลา ๒ ยามเศษ จำเลยได้เป็นมูรายเอาศพขึ้นส่งสันตนา แห่ง ให้
ถึงแก่ความตายด้วยความเจตนา ละทิ้งศพทิ้งขว้างเมืองปายแต่ได้เก็บ
เอาทรัพย์สินของไปด้วย โจทก์จึงฟ้องขอให้ศาลลงโทษจำเลยตามกฎหมาย
สำนักงานนิติจำเลยให้การปฏิเสธขอหา ว่าหาได้ฆ่าสำนักงานนิติแต่
นายของตาย แต่เก็บเอาทรัพย์สินของไปดุด่าหาไม่

กรมทางที่พิจารณา โจทก์ได้นำพยานมาสืบหลายปาก คือ

๑ ข้ายมาเบิกความว่า พยานได้เป็นลูกจ้างจำเลยได้หาบของ
ไปขายที่เมืองปาย ครั้นขายของเสร็จแล้วก็พากันกลับมาก็มักมีพวกอื่นตามมา
ด้วยกันอีก ๓ คน แต่ได้มานอนพักอยู่จำบลิ้วคอกหมา ในคืนวันนั้นเวลาตี
๒ ได้ยินเสียงร้องโหย ๆ พยานก็ลุกขึ้นดู เห็นจำเลย, รองกัก, สล่าพิพากษ
ได้เอามีดคาบช่วยกันฟันคน ๓ คนที่มาด้วยกันกับจำเลย พยานก็วิ่งหนีไปม
อยู่ติดถนนห่างกับที่ที่ฟันนั้นประมาณ ๒๐ วา พอสักครู่ใหญ่ ๆ จำเลยก็ร้อง
เรียกพยานให้ไปเถิด พยานก็มาช่วยหาที่จำเลยแต่พยานไม่เห็นทำจำเลย

จะพันธุทิโหน แลว่าเจยไคกำขัษยานว่าอย่าบอกให้ใครรู้ แลไคให้ศก
สินบดแก่พยานคือ แอบสำน ๑ ใบ กับคาย ๑ เดม ของกลางสองสิ่งนี้
โจทท์ไคส่งทอศาล เมื่อพยานไคหาบของจำเจยมา เห็นมีสิ่งของในหาม
หลายอย่าง คือ คาย ๑ เดม ผ้าแพรสำหรับโศกสีละ ๑ ห่อ กลองสำน ๒ ใบ
ผ้าแพรตะกั่ว ๑ ห่อ สิ่งของเหล่านี้แต่เดิมหามีไม่

๒ วารินที่จะเบิกความว่า พยานเป็นคนหาบครวัของนายของ
แลสร้างสุนันท์ก เมื่อวันขึ้น ๑๑ ค่ำเดือน ๔ ปีนี้ พยานกับน้อง สร้างสุนัน
ท์ก ไคพากันออกจากเมืองปาย สด้าซุนวิน, อ่าเฒา, ป่องกักกับจำเจยก็ตาม
มาด้วยอีกพวกหนึ่ง ในคืนวันนั้นไคมานอนพักอยู่ศาลาหินคอย พอรุ่งขึ้น
๑๑ ค่ำเดือน ๔ เหนือ(เดือน ๕ ใด) ปีนี้ ตรงกับวันที่ไคมานอนค้างอยู่
คำบดกักรักษา ในคืนวันนั้นเวลาใกล้ค่ำ ๔ โมงเศษ สด้าซุนวินก็หันสุนันท์ก
จำเจยเข้าหาน้องถึงแก่ความตาย ส่วนรองก็ไคหันเอาพยานถูกที่แขน
ซ้าย แลพยานแย่งไคแยงเอามีคคายไว้ไค แลไคหันไป ๑ ที่เกาะจะถู
หรือไม่พยานไม่ทราบ พยานก็วิ่งหนีไปเสีย แลไคไปแจ้งความแก่ที่ใน
เวียงเมืองปาย แต่จะเป็นผู้ไคพยานไม่ทราบ

๓ นายเกย ท้าววิจิตรเบิกความว่า พยานเป็นผู้ไปรษณสุทร
คุศท นายของแลสร้างสุนันท์ก สร้างสุนันท์กมีปากแผล ๒ แผล คือ ถูกฟัน
ที่แขนข้างขวาจาก ๑ แผล ที่ท้องไคสีคือจนใส่ไค ๑ แผล กับที่ขาซ้าย
เหนือหัวเข่า ๑ แผล นายของไคถูกฟันที่แขนขวาจาก ที่ท้องเหนือสีก
กับที่ไหล่ซ้ายแลพยานไคเห็นหามอยู่ข้างคคพศุทกาย ๓ หาม กับที่หัวนอน
นายของ ๑ หาม แลมีสิ่งของในหามสองหาม แลอีก ๒ หามไม่มีของอะ

ไร หายที่อยู่บนหัวขนนายอ่องมีแถบหมาก ๒๓ ลูก แถบหมากนั้นเหมือน
อย่างของกลางที่โจรมียังก่อคดี คือของกลางที่อำมาตย์จำเลยได้ให้แก่อำมา
ตย์ ในการที่ห้ามไม่ให้อำมาตย์ออกเหตุร้ายในการเรื่องนี้ การที่พยาน
ทนายเหตุแผนการผู้ทนายคดี ก็เพราะวาทินที่เข้ามาขอ ส่วนจำเลยไม่มี
พยานมาสืบนอกจากตัวจำเลยเอง ที่เบิกความว่าจำเลยหาได้รู้เห็นในการ
เรื่องนี้ไม่ แต่รับว่าอำมาตย์ได้เป็นลูกจ้างของจำเลย เมื่อออกจากเมืองปาย
ได้มาพร้อมกันกับทนายวาทินที่เข้า แต่ทว่าจำเลยได้เดินทางไปทางตาก

ได้ความดังนี้ จึงเห็นว่าตามคำพยานที่เบิกความกล่าวไว้กล่าว
มาข้างต้นไม่มีข้อสงสัยในคำพยาน เพราะเมื่อจำเลยได้กล่าวให้ข้อทนาย
ประการใด พยานก็เบิกความเป็นแน่นอนพอจะเชื่อได้ว่า จำเลยเป็นผู้
น้องให้ถึงแก่ความตายโดยความเจตนา เพราะเห็นแก่ทรัพย์สินของน้อง
แต่ทั้งนี้ไม่มีข้อสงสัยว่าพยานจะเบิกความผิดตัวจำเลยด้วย การที่ไม่มีข้อ
สงสัยในความข้อนี้ ก็เพราะอำมาตย์ได้เป็นลูกจ้างของจำเลยได้เป็นผู้เห็นใน
การเรื่องนี้ หรือถ้าจะสงสัยว่าอำมาตย์ได้เบิกความปรักปรำเขาจำเลย
ก็ไม่ได้ เพราะอำมาตย์ไม่ได้โกรธเคืองอะไรกับจำเลย แต่การที่จะเบิก
ความเท็จก็มีประโยชน์อะไรกับพยาน

อาไศรยเหตุฆาตกรรมทางวินัยจึงได้กล่าวมาแล้วนี้ จึงลงเนื้อ
เห็นริษาคว่า

๑ พิจารณาได้ความจริงว่า จำเลยได้ชักน้องให้ถึงแก่ความ
ตายโดยความเจตนา เห็นเห็นแก่ทรัพย์สินค่าหา

เพราะฉะนั้น จึงพร้อมกันพิพากษาว่า ข้าย่างนั้นจำเลยกระ
ทำความผิดพล เหมิดพระราชาญาณานุรักษ์คนตายโดยเจตนาเห็นแก่ประ

โยชน์ ต้องควักกฎหมายลักษณะอาญาหลวงมาตรา ๑๑ ขอบที่ห้ามประหารชีวิต
ย้ายสำงนักร้าเถยให้ตกไปทวมกัน โดยคำพิพากษานี้

(ลงนาม) เจริญราชไมตรี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ที่ ๕๔๗๒๐๔

กระทรวงยุติธรรม

วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๖๕

ขอเสนอ เฝ้าลอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยศาลอุทธรณ์ส่งสำนวนคดีระหว่าง

กองตำรวจภูธรเมืองนครเชียงใหม่ กับ สำนวนคดี
จำเลย โจทก์ว่าฆ่าสุนัขแก่แดงเนื้อตาย
แล้วเก็บเอาทรัพย์สิ่งของไปรวมราคาประมาณ ๑๐๐๐.บาท ที่ตำบลกัวคองมาเมืองบ่อแก้วเมืองนคร
เชียงใหม่ คดีเรื่องนี้ศาลคดีต่างประเทศเมืองนคร
เชียงใหม่พิจารณาสืบค้นแล้วพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลยสำนวนคดีจำเลยอุทธรณ์ ศาล
อุทธรณ์พร้อมด้วยกฤษฎีกาเสนอขอพิพากษายื่นตามคำพิพากษาศาลคดีต่างประเทศเมืองนคร
เชียงใหม่ คดีเป็นเด็ดขาดที่สุด ศาลอุทธรณ์
จึงขอให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราช

การจะควรประการใดสุดแล้วแต่จะทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ๗๐ เดชะ

၇၈.၃၀၃
 ၈.၈၄၇
 ၇၈.၃၀၃
 ၈.၈၄၇

หน้าหน้า ๘๘๘/๘๘

အသက် ၁၀၀ နှစ်အထိ ရောက်အောင် နေကြပါစို့။

အဲဒါကလေးနဲ့မိမိတို့ကတော့.....

ผู้มอบ ในท้ายหนังสือ

ได้รบไว้แล้ว

จำนวนที่ ๒๕ มกราคม ร.ศ. ๒๕

Jon Hardy

หนังสือ ออกรายไดรับ

หมายเลข ที่ ๒๒ ๕๕๕ ๕

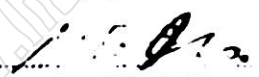
รับทราบการนำเงิน
การปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้รับในท้ายหนังสือ

ได้รับ ได้รับ

วันที่ ๒๕ มีนาคม

ร. ก. ๑๕

(สำเนา)

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ ๒ ปี ค. ศ. ๑๙๐๖

ศาลอุทธรณ์กรุงเทพ ฯ ตั้งขึ้นโดย

หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี ปีคชศก

ราช ๑๘๘๓

กองตำรวจภูธร

โจทก์เดิม

คดีในระหว่าง

ผู้ถูกอุทธรณ์

สงวนนติ คนในบังคับอังกฤษ

จำเลยเดิม

ผู้อุทธรณ์

ในคดีเรื่องนี้จำเลยอุทธรณ์คำพิพากษา

ศาลคดีทางประเทศนครเจียงใหม่ ลงวันที่

๒๔ สิงหาคม ค. ศ. ๑๙๐๖ ซึ่งศาลได้พิ

พากษาให้ประหารชีวิตสงวนนติผู้ถูกอุทธรณ์

คนในบังคับอังกฤษ ในเรื่องที่ฆ่าสังสุณ

นติเนองฮาย

ผู้อุทธรณ์ยกเหตุว่า ทนายโจทก์

เรณอมาเป็นทนายให้การเท็จไม่ควรเชื่อ

เมื่อวันที่ ๕ เดือนธันวาคม ค.ศ.

๑๙๐๖ เจ้าพนักงานฝ่ายสยามกับกงสุลเย

เนราออังกฤษได้ปรึกษาตกลงกันที่จะ

judgment No. 20 / 1906

In the Court of Appeal

at Bangkok as constituted

by the Treaty of 1883

Provincial Gendarmerie

Prosecutors and

Respondents

Sang Nanti, British

subject

Accused and Appellant

This is an appeal against

a judgment of the International

Court sitting at Chiangmai

dated the 24th. day of August

1906. whereby the appellant

sang Nanti, A British subject,

was sentenced to death for the

murder of one Sunanta and of

one Ne Ong.

The accused appeals on the

ground that the witnesses for

กล่าวต่อไปนี้

จำเลยไม่มีพยานที่จะหักล้างคำพยาน
ของโจทก์ นอกจากคำให้การของจำเลยเอง
เท่านั้น คำให้การของจำเลยนั้นก็ไม่ตรง
กับข้อเท็จจริงที่จำเลยยื่น

คำพยานฝ่ายโจทก์นั้น ถ้าจะเรื่อง
ใดแล้ว ก็พอที่จะพิพากษาลงโทษจำเลย
ได้ ศาลนี้ไม่เห็นมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด
ที่จะไม่ให้พิพากษาเรื่องคำพยานนั้นได้ จำ
เลยคงท้าวเป็นญวนยากจนยากจนเก็บ
เอาทรัพย์สินของญาติไป ไม่มีเหตุที่จะ
กรุณาจำเลยได้ จึงเห็นว่าที่พิพากษาให้
ประหารชีวิตนั้นไม่เป็นการรุนแรงเกิน
กว่าเหตุ

เพราะฉะนั้นจึงพร้อมกันพิพากษาให้
ยกข้ออุทธรณ์ของจำเลยเสีย แต่ให้ประ
หารชีวิตจำเลยตามคำพิพากษาศาลล่าง

ลงนาม ปีปาญ

พระนาม พระมหาวรานุรักษ์ พระนางเจ้าเมือง

ลงนาม เจริญ

พระศรีสุธรรม

หลวงชำนาญการกรม

the prosecution and especially

the witness A1 Mah, have given
false evidence and are not to
be believed

On the 5.th day of Decem-
ber 1906 after consultation
between H.B.M. Chargé d' af-
faires and Consul General and
the Siamese authorities it has
been decided as follows:-

The evidence of the
Witnesses for the prosecution
has, in no way, been rebutted
except by the statement of the
accused himself; this state-
ment is materially different
from the petition of appeal
filed.

The evidence put forward
by the prosecution, if believe-
d is sufficient to justify

the conviction and sentence; we see no reason why such evidence should not be entitled to the credence placed in it by the Court below; the offence is one of deliberate murder and robbery without extenuating circumstances and for which the penalty of death is not a too high punishment

We therefore dismiss the appeal and confirm the sentence of death passed by the court below

W .R.D. Beckett

(สำเนา) คำพิพากษา ที่ ๒๕/๑๒๕

ศาลคดีทางประเทศเมืองนครเชียงใหม่

กรมตำรวจ รวบรวม โจทย์

ความอาชญากรรมระหว่าง

สำนักงานนิติเวชในจังหวัดกรุงเทพฯ

กองทัพบกสร้างสันติภาพในกองทัพ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coj.go.th)

๑๐๖๓✓

ศาลทางประเทศ

เมืองนครเซี่ยงไฮ้

วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๑๙๕

วันนี้ศาลไต่สวนคำตัดสินคดีเรื่องนี้ จำเลยร้องขออุทธรณ์

ขอศาล ฝ่ายอัยการก็ขออุทธรณ์

เพราะฉะนั้น ศาลจึงขออุทธรณ์ให้จำเลยอุทธรณ์ต่อไป

นิกร จก

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

หม่อมเจ้ากฤษฎางค์

๓๕

๒๐๓/๑
หม่อมเจ้ากฤษฎางค์
หม่อมเจ้ากฤษฎางค์

สวนดุสิตที่ ๓๓/๑๔๔๓ วันที่ ๑ มกราคม รักษาราชการที่ ๑๕

ถึงกรมหมื่นนราชนพวิโรจนาถวิชัย ด้วยความหนังสือที่ ๔๙ ๒๐๓๕

วันที่ ๓ ธันวาคม ๑๕ นำคำพิพากษาศาลคดีทางประเทศเมืองนครเชียงใหม่ แด่ศาลอุทธรณ์ ซึ่งพิพากษาโทษจำคุกจำเลย จำคุกจำเลยแห่งของ ทายโดยเจตนาแล้วเก็บทรัพย์ไปที่ตำบลกัวคอกหนาแวง เมืองนครเชียงใหม่ ให้ประหารชีวิตจำเลยจำคุกจำเลยนั้น ได้ตรวจดูความผิดแล้ว ขณุกฎาภิบาลในท้องที่ประหารชีวิตจำเลยจำคุกจำเลยนั้น คำพิพากษานั้น ว่าจะ

ในหลวงประจักษ์ศิลปาคม

หนังสือ กรม ราชเลขา นุการ	
หมายเลขที่ ๓๓/๑๔๔๓	
ถึง กรมหมื่นนราชนพวิโรจนาถวิชัย	
การกฤต	
ผู้รับชื่อ ในท้ายหนังสือนี้	ได้รับไว้แล้ว
ทำวันที่ ๑๐/๑๐	ร. ศ. ๖๖

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2534

อาคารศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังแรก

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน หลังที่สอง

ประวัติศาสตร์จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานควบคู่กับการก่อตั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนกล่าวคือ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนจัดตั้งขึ้นใน ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) ทั้งนี้เพราะเพื่งจะมีการก่อตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองยวมและเมืองปายเป็นเมืองจัตวาขึ้นอยู่ในมณฑลพายัพ ย้ายที่ว่าการเมืองจากเมืองยวมมาตั้งที่เมืองแม่ฮ่องสอนซึ่งปรากฏตามประวัติของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ศาลเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นชื่อเดิมของศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มเปิดทำการในอาคารศาลหลังแรกตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๕๓ ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๕๙ ให้เปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" ให้เรียก "ผู้ว่าราชการเมือง" ว่า "ผู้ว่าราชการจังหวัด" กระทรวงยุติธรรมจึงมีประกาศลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๙ ให้เปลี่ยนคำว่า "ศาลเมือง" เป็น "ศาลจังหวัด" ศาลเมืองแม่ฮ่องสอนจึงเปลี่ยนเป็นศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนนับแต่นั้นมา

เขตอำนาจศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่เดิมนั้นมีเขตอำนาจศาลครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ด้วยความทรุกันดารของสภาพภูมิประเทศจังหวัดแม่ฮ่องสอน กระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งศาลแขวงแม่สะเรียงขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ และได้ยกฐานะขึ้นเป็นศาลจังหวัดในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ในปัจจุบันศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเขตอำนาจศาลครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอปาย อำเภอขุนยวม กิ่งอำเภอปางมะผ้า

ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการก่อตั้งโดย หลวงดำรงราชบุรีประเพณี ข้าหลวงพิเศษและอธิบดีผู้พิพากษามณฑลพายัพ มีหลวงพินิจการโกศลไปดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา นายเสริม เป็นผู้พิพากษารองในชั้นแรก เมื่อเริ่มก่อตั้งได้ใช้ศาลเก่าที่ไม่มีใครหวงห้ามเป็นที่ทำการศาล และหลวงพินิจการโกศล ก็ได้เริ่มดำเนินการก่อสร้างที่ทำการศาลให้เป็นทีถาวรไปพร้อมกันด้วย โดยรื้อศาลที่พระยาพิศาลฯ พ่อเมืองแม่ฮ่องสอนยกให้มาดำเนินการก่อสร้างและใช้เงินที่กระทรวงยุติธรรมอนุมัติให้ ๑,๐๐๐ บาท ลักษณะเป็นเรือนไม้สักเกือบทั้งหลังชั้นเดียว หลังคามุงด้วยใบตองดิง (ใบของต้นพลวง) สร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๕๓ และเปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๕๓ ซึ่งขณะนั้นมีขุนสาสิริวิพากษ์เป็นผู้พิพากษา ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๕๔ หลวงวิเศษศิลปกรณ ผู้พิพากษาได้สร้างที่พักพยานแยกเป็นสัดส่วนจากอาคารศาล

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ รองอำมาตย์เอกหลวงวราชสัทนกิจ ผู้พิพากษา เห็นว่าที่ทำการเก่าแก่และทรุดโทรมมากต้องซ่อมแซมทุกปีจึงจะใช้การได้ ควรที่จะสร้างใหม่ จึงได้ขอบประมาณสร้างศาลใหม่จากกระทรวงยุติธรรม แต่ไม่ได้รับอนุมัติ เลยต้องซ่อมแซมอาคารเก่าใช้เรื่อยมา

จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับงบประมาณสร้างที่ทำการศาลใหม่เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท มีนายสุรียน สุวรรณทัต ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ลักษณะเป็นตึกก่ออิฐชั้นเดียวขนาด ๑ บัลลังก์ ห้องผู้พิพากษากับห้องธุรการอยู่คนละปีกของตึก เป็นห้องที่สามารถติดตั้งเครื่องปรับอากาศได้ ห้องซังและที่พักพยานปลูกสร้างอยู่ด้านหลังตึก เป็นเรือนไม้ เริ่มก่อสร้างตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ และสามารถเปิดทำการได้เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๙๕ นายใหญ่ ศาลาชิวัน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้ทำพิธีเปิดที่ทำการศาลใหม่ แต่การก่อสร้างแล้วเสร็จทั้งหมดตามสัญญาก่อสร้างและตรวจรับมอบงาน เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๙๗ เหตุที่ต้องใช้เวลาในการก่อสร้างนานเพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังกันดาร ขาดแคลนช่างฝีมือและเครื่องอุปกรณ์สักระในการก่อสร้าง ต้องสั่งซื้อจากกรุงเทพฯ การคมนาคมไม่สะดวก ยังไม่มีถนนที่รถยนต์จะไปได้ อาศัยเพียงม้าหรือโคต่างในการขนส่งจากเชียงใหม่ไปยังจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการลำบากมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝนการขนส่งต้องชะงัก การก่อสร้างก็ต้องหยุดตามไปด้วย ความยากลำบากอันเป็นอุปสรรคในการจัดหาอุปกรณ์ในการก่อสร้างศาลนี้มีมากมายดังเช่น

๑. อิฐเผาไม่มีใครทำขายในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนี้ ฉะนั้นผู้รับเหมาต้องตั้งโรงทำการเผาเอง เวลาคือเป็นหน้าฝนฝนตกทำการเผาอิฐไม่ได้ เพราะตากอิฐไม่ได้ลำบากในเรื่องอิฐซึ่งทำไม่ได้เวลานี้ ต้องทำหน้าแล้งหมดฝนแล้ว

๒. เหล็ก ตะปู ปูนซีเมนต์ และเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องเอามาจากเชียงใหม่และกรุงเทพฯ และระหว่างเชียงใหม่มาแม่ฮ่องสอนก็ต้องใช้ม้าต่าง โคต่างบรรทุกมาซึ่งกินเวลาเที่ยวหนึ่งก็เดือนเศษ และหน้าฝนเป็นฤดูทำนาหาไม้ต่างโคต่างยากไม่มีใครรับจ้าง และหน้าฝนเดินทางลำบากซึ่งกินเวลาดัง ๒ เดือนเศษ นี่เป็นข้อขัดข้องที่ ๒

๓. โรงเลื่อยจักรไม่มีที่จังหวัดนี้ ต้องใช้คนเลื่อยไม้ซึ่งต้องเสียเวลามาก และการตากไม้ให้แห้งหน้าฝนก็ตากไม่ได้ นี่เป็นข้อขัดข้องที่ ๓

๔. การทำไม้สักต้องขออนุญาตจากรัฐบาลก่อนซึ่งต้องกินเวลานาน

๔ ข้อนี้เป็นเหตุจะทำให้เสร็จในปีไม่ได้ แต่ด้วยความตั้งใจจริงของผู้รับเหมาก่อสร้างคือ ขุนศรีโกสยวิสุทธิ ทำให้การก่อสร้างดำเนินไปด้วยดีพอสมควร แม้จะไม่เรียบร้อยปราณีตเท่าที่อื่นก็ตาม

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ตึกที่ทำการศาลซึ่งได้ใช้มาประมาณ ๒๕ ปี ได้ทรุดโทรมและเก่าแก่มากน่ากลัวอันตรายและขาดความสง่างาม จึงทำการซ่อมแซมใหญ่ คือซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมให้แข็งแรงพอที่จะใช้ทำการได้อีกนานรวมทั้งทาสีใหม่ด้วย รวมราคาสั่งของสัมภาระค่าแรงงาน ๕๑๘,๕๐๐ บาท และในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้ก่อสร้างห้องซังและที่พักพยานใหม่เป็นโครงไม้ฝาผนัง ๒ ชั้น รวมค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๑๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งสองโครงการนี้ดำเนินการโดยนายสกลดิษฐ์ ไพเราะ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและใช้ทำการตลอดมา จนกระทั่งต้นเดือนธันวาคม ๒๕๓๒ ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำเป็นต้องใช้ที่ดินด้านหลังปลูกสร้างเรือนแถวที่พักข้าราชการธุรการ จึงได้รื้อห้องซังด้านหลังศาลออกไปก่อสร้างใหม่ทางด้านทิศตะวันตกของอาคารศาลโดยทำเป็นห้องซังไม้เช่นเดิม และศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนยังเห็นว่าเมื่อต่อไปจะต้องย้ายอาคารที่ทำการศาลไปอยู่แห่งใหม่ก็ตาม แต่อาคารศาลปัจจุบันทรุดโทรมเป็นอย่างมากสิ่งที่หาไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ หมองเก่าและร่อนหมดแล้ว เมื่อมีผู้ผ่านมาพบเห็นก็จะไม่เป็นที่ศรัทธาและความสง่างามด้วย ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยนายชวลิต ละเอียด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จึงได้ทาสีอาคารศาลใหม่ทั้งภายในภายนอก และยังได้ทาสีหลังคาห้องซัง เสาดัง และรั้วศาลด้วย ทั้งนี้การปรับปรุงและทาสีดังกล่าวมิได้ใช้เงินงบประมาณอย่างใดทั้งสิ้น

ปัจจุบันศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่บริเวณตรงกันข้ามกับศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถนนขุนลุม
ประพาส ตำบลจองคำ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน บริเวณศูนย์ราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน บนที่ดินราชพัสดุ ๓
แปลง คือ

มส.	๘๔	เนื้อที่	๑ - ๒ - ๙๘.๗	ไร่
มส.	๙๐	เนื้อที่	๑ - ๐ - ๐๙	ไร่
มส.	๑๐๒	เนื้อที่	๑ - ๓ - ๗๓	ไร่
รวม ๓	ทะเบียนเนื้อที่		๔ - ๒ - ๘๐.๗	ไร่

ต่อมาได้มีการสำรวจรังวัดปรับปรุงทะเบียนให้เป็นปัจจุบันสำรวจรังวัดรวมเนื้อที่สุทธิได้ ๕ - ๐ - ๐๐ ไร่ เนื่องจาก
ผลของการสำรวจรังวัดเดิมยังมีความคลาดเคลื่อนมาจากตำแหน่งทางค่าพิกัดไม่แน่นอนสำรวจรังวัดตามผลของการนำชี้
ซึ่งได้นำมาปรับให้เป็นปัจจุบันตามสภาพที่ได้ใช้ประโยชน์ครอบครองอยู่จริง โดยกำหนดคอนกรีตเป็นแนวเขต

อาคารศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังใหม่เป็นอาคารขนาด ๕ บัลลังก์ ปลูกสร้างพร้อมทั้งบ้านพักผู้พิพากษาหัวหน้า
ศาลและบ้านพักเจ้าหน้าที่ธุรการ ห้างหุ้นส่วนจำกัดเอกชัยก่อสร้างเป็นผู้รับจ้างก่อสร้างตามสัญญา เลขที่ ๖๓/๒๕๓๑
ลงวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๓๑ ในราคา ๒๔,๕๒๗,๔๐๐ บาท แบ่งงานออกเป็น ๒๐ งวด กำหนดแล้วเสร็จภายในวันที่
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๓ แต่เสร็จเรียบร้อยจริงและมีการตรวจรับงานงวดที่ ๒๐ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๔
รวมระยะเวลาในการก่อสร้างจนถึงวันตรวจรับงานงวดสุดท้ายเป็นเวลา ๓ ปี ๙ เดือน เมื่อได้ตรวจรับงานจ้างแล้ว
นายวิกร อังคนาวีศัลย์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการปรับปรุงอาคารที่ทำการและบริเวณ
ศาลโดยได้ดำเนินการขออนุมัติจัดทำสวนหย่อมปลูกไม้ดอกไม้ประดับบริเวณศาล ติดตั้งมู่ลี่ และเครื่องปรับอากาศห้อง
พิจารณาคดี และห้องทำงานของข้าราชการผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และห้องผู้พิพากษา และต่อมาได้ย้ายที่ทำการ
ศาลจากอาคารหลังเดิมมาเปิดทำการ ณ อาคารศาลหลังใหม่ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๓๔ เป็นต้นมา ❖

เล่าเรื่องศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

นายเชิร เจริญวัฒนา*

ข้าพเจ้าได้มารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๑๒ ถึงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๓ เป็นเวลาหนึ่งปีเศษ ได้ทราบความเป็นมาของศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน และสภาพของจังหวัดแม่ฮ่องสอนในขณะนั้นอยู่บ้าง จึงใคร่ขอบันทึกไว้เป็นการเพิ่มเติมประวัติศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น

การจัดตั้งศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

แต่เดิมนั้น ผู้มีหน้าที่ชำระความในหัวเมืองได้แก่เจ้าเมืองและกรมการเมือง กล่าวคือ นอกจากทำหน้าที่ในการปกครองหรือด้านบริหารแล้ว ยังทำหน้าที่ด้านตุลาการด้วย ต่อมาภายหลังที่ได้กระทรวงยุติธรรมขึ้นแล้ว ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งข้าหลวงพิเศษเป็นผู้จัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมทั้งปวงขึ้น เมื่อ ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) เพื่อจัดตั้งศาลยุติธรรมตามหัวเมืองขึ้นใหม่ โดยให้สังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นการแยกอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งเจ้าเมืองและกรมการเมืองมีอยู่เดิมมาให้แก่ศาลที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ โดยในขั้นแรกก็เลือกกรรมการเมืองที่เข้าใจในการพิจารณาพิพากษาคดีแจ่มมายังกระทรวงยุติธรรม เพื่อขอหมายตั้งเป็นผู้พิพากษาและให้สังกัดกระทรวงยุติธรรม ในหน้าที่ทางตุลาการ ผู้พิพากษามีอำนาจตัดสินลงโทษได้โดยไม่ต้องหารือข้าหลวงเทศาภิบาล แต่ถ้าเป็นฝ่ายธุรการจะต้องหารือก่อน และศาลหัวเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาและบังคับคดีได้เสร็จเด็ดขาดไปในเมืองนั้น ๆ โดยไม่ต้องบอกขออนุญาตมาทางกรุงเทพฯ เว้นแต่โทษริบทรัพย์สมบัติหรือประหารชีวิต ต้องขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน นอกจากนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ใช้วิธีพิจารณาความอย่างใหม่รวมทั้งให้มีพนักงานอัยการสำหรับเป็นทนายแผ่นดินทำหน้าที่ฟ้องคดี มีโทษหลวง (คดีอาญาแผ่นดิน) และให้มีที่ทำการศาลแยกต่างหากจากศาลากลางที่ใช้เป็นที่ชำระความอยู่เดิมด้วย

การจัดตั้งศาลหัวเมืองแบบใหม่นี้ ได้จัดที่มณฑลกรุงเก่า^(๑) เป็นแห่งแรกเมื่อ ร.ศ. ๑๑๕ ในปี ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ได้ขยายออกไปยังมณฑลปราจีนบุรี มณฑลนครราชสีมา มณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลพิษณุโลก ปี ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ได้จัดการศาลในอีก ๖ มณฑล คือ มณฑลราชบุรี มณฑลภูเก็ต มณฑลนครสวรรค์ มณฑลนครไชยศรี มณฑลชุมพร และมณฑลจันทบุรี

* อดีตปลัดกระทรวงยุติธรรม และอดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

(๑) เปลี่ยนชื่อเป็น มณฑลอยุธยา ในรัชกาลที่ ๖

สำหรับมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ^(๑) ได้เริ่มจัดการศาลที่นครเชียงใหม่เป็นแห่งแรก โดยในปี ร.ศ. ๑๑๗ พระยาทรงสุรเดช เมื่อดำรงตำแหน่งข้าหลวงใหญ่รักษาราชการมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ได้จัดแจงรวมเอาศาลซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น ๖ ศาล คือ อยู่ที่ตำแหน่งยุติธรรม ๑ ตำแหน่งมหาดไทย ๑ ตำแหน่งกรมนา ๑ ตำแหน่งวัง ๑ ตำแหน่งคลัง ๑ ตำแหน่งทหาร ๑ มารวมในศาลยุติธรรมแห่งเดียว และตั้งเจ้าบุรีรัตน์เป็นอธิบดี กับตั้งศาลอุทธรณ์ขึ้นศาลหนึ่งสำหรับรับความอุทธรณ์ของศาลยุติธรรมและศาลต่างๆ ในมณฑลนั้น ต่อมาเมื่อโปรดเกล้าฯ ให้หลวงจรรยาอุตกฤตย์^(๒) เป็นอธิบดีผู้พิพากษาและเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการศาลอย่างใหม่ หลวงจรรยาอุตกฤตย์ ก็ได้คัดเลือกเอาผู้พิพากษาซึ่งเป็นชาวเมืองมาช่วยพิจารณาสะสางคดีเก่า ๔ คน คือ เจ้าบุรีรัตน์ ตั้งเงินเดือนให้ ๑๒๐ รูเปีย พระยาจำบ้าน เงินเดือน ๑๕๐ รูเปีย พระยาสำภาวะ เงินเดือน ๑๒๐ รูเปีย และพระยามุนินทะเสน ๑๒๐ รูเปีย ท่านเหล่านี้หาได้มีความชำนาญในทางพิจารณาหรือพระราชกำหนดกฎหมายไม่ แต่ถ้าไม่เอามาตั้งไว้ก็เกรงว่าเจ้านายบ้านเมืองจะมีความรังเกียจและตื่นเต้นไปต่าง ๆ จะทำให้ราชการเดินไม่สะดวก จึงต้องตั้งไปพลางจนกว่าจะมีตัวผู้พิพากษาไปจากกรุงเทพฯ ได้เริ่มลงมือทำการตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒) เป็นต้นมา ครั้นถึงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ปีนั้น เจ้าอุปราชมีหนังสือถึงหลวงจรรยาอุตกฤตย์ ขอให้เอาศาลแยกกลับเข้าไปตั้งตามเดิม เหตุที่ขอกลับไปตามเดิมนั้นก็เพื่อที่จะใช้อำนาจสั่งให้ผู้พิพากษาดัดสันได้ตามใจชอบ เพราะเจ้านายเหล่านั้นมีข้าฟุ้งบุญอยู่คนหนึ่งไม่ต่ำกว่า ๔,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ คน^(๓) หลวงจรรยาอุตกฤตย์ ตอบขัดข้องไป เจ้าอุปราชก็ไม่ยอม กลับมีหนังสือถึงพระยานวิเศษราชกิจ ข้าหลวงรักษาราชการมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ หลวงจรรยาอุตกฤตย์ จึงรายงานกราบทูลกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมให้ทรงทราบ ทางกรุงเทพฯ ได้ส่งพระยาศรีสทเทพรราชปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยขึ้นไปดำเนินการ ปัญหาดังกล่าวจึงหมดไป และปรากฏหลักฐานว่า ในวันที่ ๓๐ มกราคม ร.ศ. ๑๑๘ ได้มีโทรเลขของหลวงจรรยาอุตกฤตย์กราบทูลเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมว่า ในปี ร.ศ. ๑๑๙ จะต้องมีการตั้งศาลหัวเมืองในมณฑลนี้ ๖ ศาล ขอประทานอนุญาตกลับกรุงเทพฯ พร้อมพระยาศรีสทเทพร เพื่อหาตัวคนไปเป็นผู้พิพากษา สำหรับศาลหัวเมือง ๖ ศาลที่วานี้เข้าใจว่า นอกจากศาลนครเชียงใหม่แล้ว คงจะมีศาลนครลำพูน ศาลนครลำปาง แพร่ น่าน ซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญในมณฑลนี้ แต่ยังค้นหาหลักฐานไม่ได้ว่าเปิดทำการเมื่อใด ปรากฏแต่เพียงว่า ศาลนครลำปางมีกำเนิดขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๑๘ (พ.ศ. ๒๔๔๒)^(๔)

สำหรับศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเพิ่งจะจัดตั้งขึ้นในอีก ๑๑ ปีต่อมา คือใน ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) ทั้งนี้เพราะเพิ่งจะจัดตั้งเป็นเมืองขึ้นในปีนั้น ปรากฏตามประวัติของจังหวัดแม่ฮ่องสอน^(๕) ว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๗ สมัยพระเจ้าอินทวิชยานนท์ แห่งนครเชียงใหม่ ได้ยกหมู่บ้านแม่ฮ่องสอนขึ้นเป็นเมือง และตั้งคนไทยใหญ่ชาวเมืองหมอกใหม่ผู้หนึ่งชื่อ ชานกะเล เป็นเจ้าฟ้า^(๖) แม่ฮ่องสอนคนแรกมีบรรดาศักดิ์เป็น พญาสิงหนาทราชา จากนั้นมีเจ้าเมือง

(๑) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น มณฑลพายัพ มี ๖ เมืองคือ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน น่าน แพร่ และเลิน (เมืองลีนถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นกับลำปาง เมื่อ ร.ศ. ๑๒๔) ต่อมาในปี ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๕๓) ได้ให้เมืองแม่ฮ่องสอนและเมืองเชียงรามาขึ้นมณฑลนี้ด้วย

(๒) จ้าง อมาตย์กุล ต่อมาได้เป็น พระยาอริยราชไมตรี

(๓) เอกสารแผนกเก็บ กองกลาง กระทรวงยุติธรรม

(๔) ชลธ ทองเย็น, ประวัติศาลจังหวัดลำปาง, คูหาทพ เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๒๕ หน้า ๔๕

(๕) เอกสารจังหวัดแม่ฮ่องสอน บรรยายสรุปแก่นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๑๑ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๑๒

(๖) หมายถึง เจ้าเมืองหรือพ่อเมือง

ปกครองต่อมาคือ เจ้านางเมือะ (ภริยาพญาสิงหนาทราชา) พญาพิทักษ์สยามเขต และพญาพิศาลฮ่องสอนบุรี ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๔๓ กระทรวงมหาดไทยได้จัดระเบียบการปกครองใหม่ โดยรวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองยวม (คืออำเภอแม่สะเรียง) และเมืองปาย ตั้งเป็น “บริเวณเชียงใหม่ตะวันตก” ตั้งที่ว่าการแขวงที่เมืองขุนยวม, ปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ย้ายที่ว่าการเมืองจากเมืองขุนยวมไปอยู่เมืองยวม และเปลี่ยนชื่อบริเวณเชียงใหม่ตะวันตก เป็น บริเวณ พายัพเหนือ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนยวม เมืองยวมและเมืองปาย เป็นเมืองจัตวา ขึ้นอยู่ในมณฑลพายัพ ย้ายที่ว่าการเมืองจากเมืองยวมมาตั้งที่เมืองแม่ฮ่องสอน

เมื่อจัดระเบียบการปกครองโดยตั้งเมืองแม่ฮ่องสอนเรียบร้อยแล้ว จึงจัดตั้งศาลเมืองแม่ฮ่องสอนขึ้นในปีนั้น โดยริ้วศาลาที่พญาพิศาลฯ พ่อเมืองแม่ฮ่องสอนยกมาดำเนินการก่อสร้างและใช้เงินที่กระทรวงยุติธรรมอนุมัติให้ ๑,๐๐๐ บาท เป็นเรือนไม้สักเกือบทั้งหลังชั้นเดียว หลังคามุงด้วยใบตองตึง (ใบของต้นพลวง) สร้างแล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ และเปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๕๓^(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลเมืองแม่ฮ่องสอนนี้ จำได้ว่าเมื่อข้าพเจ้ามารับราชการที่ศาลนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๑๒ ได้เห็นแฟ้มเอกสารซึ่งเป็นต้นฉบับซึ่งทางศาลได้เก็บไว้เป็นอย่างดี นับถึงเวลาในตอนนั้นก็ร่วม ๖๐ ปี มีหนังสือโต้ตอบระหว่างศาลกับอธิบดีผู้พิพากษามณฑลพายัพ ตลอดจนรายชื่อผู้ที่บริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือในการสร้างศาลและเปิดศาล เช่น คนนั้นให้เงิน ๕ รูเปีย ๒ รูเปีย ๑ รูเปีย หรือให้ใบตองตึง ๕๐๐ ตับ ฯลฯ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ขณะนี้หาเอกสารดังกล่าวไม่พบเสียแล้ว

ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๕๙ ให้เปลี่ยนคำว่า “เมือง” เป็น “จังหวัด” ให้เรียก “ผู้ว่าราชการเมือง” ว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด” กระทรวงยุติธรรมจึงมีประกาศลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๕๙ ให้เปลี่ยนคำว่า “ศาลเมือง” เป็น “ศาลจังหวัด” ศาลเมืองแม่ฮ่องสอน จึงเปลี่ยนเป็นศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนนับแต่นั้นมา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ กระทรวงยุติธรรมได้จัดสรรเงินงบประมาณจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลขึ้นใหม่ เป็นตึกก่ออิฐชั้นเดียว มีห้องพิจารณาคดี ๑ ห้อง เปิดทำการเมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๔๙๖ และใช้เป็นที่ทำการมาจนปัจจุบันนี้ (พ.ศ. ๒๕๓๕), ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ระหว่างที่ข้าพเจ้ารับราชการอยู่ที่ศาลนี้นั้น กระทรวงยุติธรรมได้แจ้งมาว่า ให้ประสานงานกับทางจังหวัดเพื่อหาที่ราชพัสดุเตรียมไว้สำหรับสร้างอาคารที่ทำการศาลในเวลาต่อไปด้วย และเมื่อได้ติดต่อกับทางจังหวัดแล้ว ก็ทราบว่ามีที่ดินที่มีเนื้อที่พอที่จะปลูกอาคารแบบทรงไทยได้อยู่ ๒ แปลง ตั้งอยู่ริมถนนขุนลุมประพาส คือถนนจากตัวจังหวัดที่ผ่านหน้าศาลากลางไปมาบ่ง แปลงหนึ่งอยู่ปากเดียวกับศาลากลางจังหวัด แต่เลยไปทางมาบ่งประมาณ ๔๐๐ - ๕๐๐ เมตร คือบริเวณใกล้ๆ โรงแรมธาราในปัจจุบัน ซึ่งตามสภาพในขณะนั้นค่อนข้างเปลี่ยว มีบริเวณกว้างขวาง แต่เสียตรงที่เป็นเนินลาดชันค่อนข้างมาก ระดับที่ดินตามแนวเขตด้านหลังสูงกว่าด้านหน้าซึ่งติดถนนประมาณ ๔ เมตร ถ้าปลูกสร้างอาคารขึ้นแล้วจะมองเห็นว่าเอียงไม่สวยงาม อีกแปลงหนึ่งอยู่เยื้องกับศาลากลางจังหวัดใกล้ลำนํ้าเป็นที่ราบค่อนข้างต่ำ เนื้อที่ ๔ ไร่เศษ ซึ่งออกจะน้อยไปหน่อย แต่เนื่องจากศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีคดีความน้อยอาคารที่ทำการศาลคงมีขนาดไม่เกิน ๔ บัลลังก์ พอที่จะสร้างได้ ได้ปรึกษากับผู้พิพากษาและข้าราชการศาล ก็เห็นพ้องกันว่าที่ดินแปลงนี้เหมาะสมกว่าแปลงแรก และเนื่องจากเป็นที่ดินที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย จึงได้ติดต่อกับผู้ว่าราชการจังหวัดในเวลานั้น คือ พันตำรวจเอกเปลื้อง ดั่นตาคม ซึ่งท่านก็สนับสนุนและไม่ขัดข้องที่กระทรวงยุติธรรมจะขอใช้ที่ดินแปลงนี้เพื่อปลูกสร้างอาคารที่ทำการศาลหลังใหม่ในโอกาสต่อไป เมื่อตกลงดังนี้แล้วก็ได้รับวัดแนวเขตที่ดินโดย คุณชนะศักดิ์ คงแดง เจ้าหน้าที่รังวัดสำนักงานที่ดิน

(๑) บัญชา ตาเกียรตินันท์, ประวัติศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ดุลพาห เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๒๕ หน้า ๔๕-๔๖

จังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งเป็นสามัคคีคุณเรณู คงแดง เจ้าหน้าที่ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้มาช่วยเหลือดำเนินการให้ที่ดินมีเนื้อที่ ๔ ไร่ ๑ งาน ๕๔ วา และได้รายงานไปยังกระทรวงยุติธรรมพร้อมกับถ่ายภาพเพื่อแสดงให้เห็นสภาพของที่ดินประกอบไปด้วย ซึ่งกระทรวงยุติธรรมก็เห็นชอบและติดต่อขออนุญาตใช้ที่ดินแปลงนี้ไปยังกระทรวงการคลัง และได้รับอนุญาตจากกระทรวงการคลังให้ใช้ได้ตามขอ

อย่างไรก็ดี แม้จะได้เตรียมหาที่ดินไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ ก็ตาม แต่การจัดหางบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลก็ต้องทยอยทำตามความจำเป็นเร่งด่วนก่อนหลัง เพราะมีศาลใหญ่ ๆ ซึ่งมีคดีความมากและมีห้องพิจารณาไม่เพียงพอ และชำรุดทรุดโทรมอยู่อีกมากรวมทั้งศาลสำคัญ ๆ ซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครด้วย การก่อสร้างศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเนิ่นนานมาอีก ๒๐ ปี อย่างไรก็ดี เมื่อข้าพเจ้าได้มีโอกาสมาเยี่ยมจังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ก็เห็นว่าตัวอาคารที่ทำการศาลได้ก่อสร้างไปเกือบเสร็จแล้ว ตั้งเด่นสง่างามอยู่ริมถนนใหญ่ซึ่งเวลานี้มีอาคารบ้านเรือนเต็มทั้งสองฟาก และคิดว่าอาคารที่ทำการศาลหลังนี้คงจะใช้เป็นที่ประสิทธิ์ประสาท ความเป็นธรรมให้แก่ผู้มีอรรถคดีได้ต่อไปอีกนานหลายสิบปี

สภาพของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

จังหวัดแม่ฮ่องสอนตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือสุดของประเทศไทย มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับ รัฐฉาน สหภาพพม่า ทิศตะวันตกติดต่อกับ รัฐฉาน รัฐชวา และรัฐกอฮูละ สหภาพพม่า ทิศใต้ติดต่อกับ จังหวัดตาก และทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ มีรูปร่างยาวจากเหนือไปใต้ประมาณ ๒๕๐ กิโลเมตร คือเท่ากับระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมา เนื้อทั้งหมด ๑๔,๕๔๒ ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขา มีที่ราบไม่ถึง ๑ เปอร์เซ็นต์ คือประมาณ ๑๒๐ ตารางกิโลเมตร เวลาโดยสารเครื่องบินจากเชียงใหม่ไปแม่ฮ่องสอน พอเครื่องบินขึ้นพ้นสนามบินไปแล้วมองดูลงไปข้างล่างก็จะเห็นแต่ภูเขาไปตลอดเวลา ๓๐ - ๔๐ นาที จนเครื่องบินลดระดับเลี้ยวไปเลี้ยวมา เห็นที่ว่างกลางหุบเขาอยู่หน้อยหนึ่งก็รู้ได้ทันทีว่านี่แหละ แม่ฮ่องสอน ด้วยเหตุนี้เองเป็นเวลานานมาแล้วที่ชื่อแม่ฮ่องสอนเป็นที่รู้จักและติดปากคนไทยมากกว่าจังหวัดอื่นๆ อีกหลายจังหวัด แต่รู้จักในแง่ที่เป็นถิ่นทุรกันดาร การไปมาลำบากแสนสาหัส บางครั้งก็ถูกเปรียบเทียบกับไซบีเรียของรัสเซีย แต่ท่ามกลางป่าดงและขุนเขานี้เอง ผู้รักธรรมชาติยังมองเห็นความงามของป่าไม้ขุนเขาที่สลบซับซ้อนปกคลุมด้วยหมอกและอากาศที่หนาวเย็น ในฤดูหนาว จึงเปรียบเทียบว่าแม่ฮ่องสอน คือสวิตเซอร์แลนด์ของไทย คำเปรียบเทียบกับเมื่อ ๔๐ ปีก่อนจะหาคนที่เห็นพ้องด้วยจริง ๆ ได้น้อยเต็มที แต่เวลานี้เราจะพบว่าป่าเขาและทิวทัศน์อันสวยงามของแม่ฮ่องสอนเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก

ตัวจังหวัดแม่ฮ่องสอนอยู่ห่างจากเชียงใหม่ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือระยะทางตรงประมาณ ๑๒๐ กิโลเมตร แต่เนื่องจากมีทิวเขาสูงชันขวางอยู่ การเดินทางไปมาจึงต้องอ้อมลงไปทางใต้ถึงอำเภอฮอดระยะทาง ๘๘ กิโลเมตร แล้วเลี้ยวไปทางตะวันตกถึงอำเภอแม่สะเรียงอีก ๑๐๓ กิโลเมตร จากนั้นจึงวกขึ้นเหนือผ่านอำเภอมะลันน้อย อำเภอขุนยวมอีก ๑๗๖ กิโลเมตร รวมเป็นระยะทาง ๓๖๗ กิโลเมตร^(๑) อีกทางหนึ่งก็คือเดินทางขึ้นไปทางเหนือตามเส้นทางสายเชียงใหม่ - ผ่า แล้วเลี้ยวซ้ายที่แยกบ้านแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือผ่านอำเภอยางบ้านแม่ละนา แล้ววกลงใต้ผ่านบ้านปางหมู เข้าสู่ตัวจังหวัด^(๒) สำหรับระยะทางเส้นนี้ถ้าจำรวมแล้วประมาณ ๒๕๐

(๑) ทางหลวงหมายเลข ๑๐๘

(๒) ทางหลวงหมายเลข ๑๐๕๕

กิโลเมตร สมัยก่อนไม่มีเครื่องบินโดยสาร ต้องเดินทางทางบกคือเดินเท้า ซี่ม้า ซี่ช้างและจ้างคนหาบหามสิ่งของเครื่องใช้หรือบรรทุกหลังม้าหลังช้างไป ระยะเวลาเดินทางก็ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศว่าเป็นหน้าฝนหรือหน้าแล้งด้วย, ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๘ ราษฎรในอำเภอแม่สะเรียงต้องไปขึ้นศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนและใช้เวลาเดินทางด้วยเท้าถึง ๘ วัน เป็นที่เดือดร้อนมาก ทางศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงส่งรองจำศาลมาประจำอยู่ที่อำเภอแม่สะเรียงเพื่อทำหน้าที่รับฟ้อง แล้วผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเดินทางมาทำการพิจารณาพิพากษาคดีปีละ ๒ ครั้ง^(๑) ด้วยเหตุนี้เองทางกระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลแขวงแม่สะเรียงขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ และได้ยกฐานะขึ้นเป็นศาลจังหวัดในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ทั้งนี้เพื่อขจัดความเดือดร้อนของผู้มีอรรถคดีดังกล่าว และเนื่องจากความยากลำบากในการเดินทาง ต้องรอนแรมไปกลางป่ากลางดงนี้เอง บางครั้งก็มีคำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาซึ่งไม่เป็นความจริง เช่นว่า ผู้พิพากษาที่เดินทางมาแม่ฮ่องสอนตกช้างตายระหว่างเดินทางเป็นต้น ความจริงมีเพียงว่าผู้พิพากษาท่านหนึ่งเดินทางมารับราชการที่นั่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ มาอยู่ได้ ๒๐ วันก็ล้มป่วยลงและถึงแก่กรรมและมีอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น

การเดินทางสมัยก่อนเป็นอย่างไร อาจเห็นได้จากการเดินทางของนายชูป ผู้พิพากษาจากเชียงใหม่ไปยังจังหวัดเชียงราย เมื่อ ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑)^(๒) คือวันที่ ๑๕ กันยายน ออกจากเชียงใหม่ถึงดอยสะเก็ด ใช้เวลา ๓ วัน จ้างคนหาบของ ๓๕ คน ค่าจ้างคนละ ๓๒ อัฐ^(๓) วันที่ ๑๖ กันยายน เวลา ๓ โมงเช้า ออกเดินทางจากดอยสะเก็ดถึงเวียงป่าเป้า วันที่ ๑๙ กันยายน รวม ๔ วัน ใช้คนหาบของ ๓๕ คน ค่าจ้างคนละ ๒ บาท วันที่ ๒๐ กันยายน เวลาเช้า ๑ โมง ออกจากเวียงป่าเป้า ถึงอำเภอแม่สรวาย วันที่ ๒๑ กันยายน เวลาเย็น ๓ โมงเศษ รวม ๒ วันใช้คนหาบของ ๓๓ คน ค่าจ้างคนละ ๔๐ อัฐ วันที่ ๒๒ กันยายน เวลาเช้า ๑ โมง ออกจากอำเภอแม่สรวาย ถึงเชียงรายวันที่ ๒๓ กันยายน เวลา ๕ โมงเย็น รวม ๒ วัน ใช้คนหาบของ ๓๓ คน ค่าจ้างคนละ ๑ บาท รวมเวลาเดินทาง ๙ วัน ค่าจ้างคนหาบของ ๑๔๑ บาท ๘ อัฐ นอกจากนี้ยังว่าจ้างม้าบรรทุกของอีก ๓ ตัว ค่าจ้างตัวละ ๑ บาท ๓๒ อัฐต่อวัน เป็นเงิน ๔๐ บาท ๓๒ อัฐ รวมค่าพาหนะเดินทางทั้งสิ้น ๑๘๑ บาท ๔๐ อัฐ ปัจจุบันเส้นทางสายนี้ (ทางหลวงหมายเลข ๑๐๑๙) มีระยะทางประมาณ ๑๙๗ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ - ๓ ชั่วโมง

ในปี ๒๔๑๒ ทางหลวงสาย ๑๐๘ ลาดยางจากอำเภอฮอดไปอำเภอแม่สะเรียงได้ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร นอกนั้นเป็นทางลงหินไปจนถึงบ้านแม่ลาหลวงในอำเภอแม่ลาน้อย จากบ้านแม่ลาหลวงไปถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอนระยะราว ๑๓๐ กิโลเมตร เป็นทางลาลองแคบๆ ตัดเลาะไปตามไหล่เขาวกเวียนไปมาโดยตลอด บางตอนรถต้องลงเดินในลำห้วยเพราะไม่มีสะพานข้ามจนถึงหมู่บ้านผาบ่องซึ่งห่างจากตัวจังหวัดราว ๑๕ กิโลเมตรจึงเป็นทางราบและเป็นถนนลูกรัง ส่วนทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ ก็มีถนนลูกรังไปได้เพียงหมู่บ้านปางหมู ระยะทาง ๔ - ๕ กิโลเมตรเท่านั้น รถยนต์ประจำทางไม่มี คงมีแต่รถบรรทุกสินค้าเข้าออกระหว่างเชียงใหม่ - แม่ฮ่องสอนเป็นบางวันโดยใช้เวลาเดินทางราว ๑๑ - ๑๒ ชั่วโมง ถ้าจะว่าจ้างรถบรรทุกต้องจ้างเหมาคันละ ๕,๐๐๐ บาท วิธีที่สะดวกปลอดภัยและประหยัดจึงต้องเดินทางและนำเครื่องใช้ที่จำเป็นมาโดยเครื่องบิน เครื่องบินโดยสารของบริษัทเดินอากาศไทยในเวลานั้นใช้เครื่องบินโบยต์สองเครื่องยนต์ที่เรียกว่า ซี ๔๗ หรือดาโกต้า ขนาด ๓๐ กว่าที่นั่ง ค่าโดยสารจากเชียงใหม่คนละ ๑๗๐ บาท ส่วนสิ่งของที่จะบรรทุกก็จำกัดขนาดว่าจะต้องกว้างยาวสูงไม่เกิน ๒๔ x ๒๔ x ๒๐ นิ้วและหนักไม่เกิน ๗๕ กิโลกรัม

(๑) เสริมศักดิ์ ผลัดธุระ, ประวัติศาลจังหวัดแม่สะเรียง, คูหาท เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๒๕ หน้า ๕๕-๖๐

(๒) บรรเท็ง มูลพรหม, ประวัติศาลจังหวัดเชียงราย, คูหาท เดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๒๕ หน้า ๖๔-๖๕

(๓) เท่ากับ ๔๐ สตางค์, ๖๔ อัฐเท่ากับหนึ่งบาท

ต่อขึ้นและคิดค่าระวางกิโลกรัมละ ๑.๗๐ บาท ทั้งนี้จะทยอยส่งให้ตามแต่จะมีระวางน้ำหนักบรรทุกที่เหลืออยู่ คือ ถ้ามีผู้โดยสารมากก็บรรทุกได้น้อย ถ้ามีผู้โดยสารน้อยก็จะถอดที่นั่งผู้โดยสารออกใช้พื้นที่ตรงนั้นบรรทุกของ และใช้เวลาบินราว ๑ ชั่วโมง ขณะที่ข้าพเจ้าเดินทางไปนั้นเป็นหน้าร้อนอากาศไม่สู้ดีมีหมอกอากาศ เครื่องบินจึงโยนขึ้นโยนลงเหมือนเรือที่โคลนในทะเล แต่ก็ไม่น่ากลัว ผิดกับครั้งที่ภรรยาข้าพเจ้าบินตรงจากแม่ฮ่องสอนมากรุงเทพฯ ฯ โดยเครื่องบินจะแวะที่แม่สวดและโค่นพายุฝนเครื่องบินโคลงไปโคลงมาจนกาแปที่เจ้าหน้าที่นำมาบริการผู้โดยสารทราบโดยผู้โดยสาร และเครื่องบินไม่สามารถลงที่สนามบินแม่สวดได้ นอกจากนั้น หมอกและเมฆฝนก็เป็นอุปสรรคในการบินไม่น้อย ดังที่มีผู้เรียกแม่ฮ่องสอนว่าเมืองสามหมอก คือฤดูหนาวมีหมอกน้ำค้าง ฤดูร้อนมีหมอกควันอันเกิดจากไฟไหม้ป่า ฤดูฝนก็มีหมอกฝน ทำให้เครื่องบินลงไม่ได้ มีบ่อยครั้งที่บินมาถึงแล้วต้องบินกลับเชียงใหม่ ในเดือนมีนาคมซึ่งมีหมอกควันคลุมอยู่ในหุบเขาเต็มไปหมด ลมที่จะพัดให้จางหายไปก็ไม่ค่อยมี บางปีทราบว่ามีได้ ๑ เทียวแล้วหยุดไป ๓ เทียวก็มี (ตอนนั้นบินสัปดาห์ละ ๔ เทียว) หนังสือพิมพ์ที่ส่งมาทั้งสัปดาห์จึงมาถึงพร้อมกัน เกิดมีสมณญาณมเพิ่มขึ้นอีกว่าเป็นเมืองหนังสือพิมพ์กิโล คือมีไซ่อ่านเป็นรายวัน แต่อ่านกันทีละกิโลทีเดียว นอกจากนี้ยังมีคำเปรียบเทียบกับแม่ฮ่องสอนอีกหลายอย่างเป็นต้นว่า เป็นเมืองที่ “ฝนอยู่บนปลายไม้” คือฝนตกเอาง่าย ๆ โดยมีได้ตั้งแควมาก่อน ท้องฟ้าสว่าง ๆ อยู่ประเดี๋ยวฝนก็ปรายมาแล้ว หรือ “เขมตกล่อมเดียวก็ดัง” ทั้งนี้เพราะที่นี่เป็นเมืองเล็ก ๆ ใครแอบทำอะไร ๆ ไว้มิดชิดไม่มิด รู้กันทั้งหมด เหมือนเขมตกล่อมมาก็ยังได้ยิน

เนื่องจากถนนหนทางไม่ดีและมีเพียงสั้น ๆ รถยนต์จึงมีเพียงไม่กี่คัน เช่นรถแลนด์โรเวอร์ของผู้ว่าราชการจังหวัด รถจี๊ปของโรงพยาบาล และประชาสงเคราะห์จังหวัด รถสเตชันเวกคอนของอนามัยจังหวัด รถจี๊ปของผู้กำกับการตำรวจภูธร ฯ รถตู้ของบริษัทเดินอากาศไทย นอกจากนั้นก็มียานพาหนะที่การพลังงานแห่งชาติซึ่งมาสร้างเขื่อนอยู่ที่ฝายบ่ออากาศบ้านเรือนก็เป็นอาคารไม้เป็นส่วนมาก หลังคามุงสังกะสีหรือมิดินนั้นก็ใบตองตึง ทั้งนี้เพราะการขนส่งวัสดุก่อสร้างทำได้ยากลำบากดังกล่าวแล้ว สถานที่ราชการที่สร้างใหม่ เช่นศาลากลางจังหวัดหรือโรงพยาบาลเท่านั้นที่เป็นตัวตึกและหลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ รวมทั้งบ้านผู้พิพากษา หัวหน้าศาลซึ่งสร้างเสร็จในป็นนั้นก็ใช้กระเบื้องมุงหลังคาด้วย ทำอากาศยานแม่ฮ่องสอนนั้นก็เครื่องบินไม้ชั้นเดียว ขนาดย่อม ยกพื้นสูงประมาณ ๑ เมตร ทางวิ่งในสนามบินเป็นดินลูกรังอัดแน่น แต่เนื่องจากปลายสนามบินทั้งสองข้างสูงต่ำกว่ากันมาก ทำให้ระบายน้ำได้ดี จึงไม่มีปัญหาแม้จะเป็นหน้าฝน วัว ควายของชาวบ้านก็ไม่เคยเข้ามาพ่นผ่านรบกวน ผิดกับที่สนามบินแพร่ที่วัววิ่งไล่กันเข้าไปในสนามบินและถูกใบพัดเครื่องบินตีเอาตาย และเครื่องบินก็เสียหายเป็นเงินจำนวนมากต้องฟ้องเรียกค่าเสียหายจากเจ้าของวัว อย่างไรก็ตามก็ดีในตอนต้นปี ๒๕๑๓ ก็มีการปรับปรุงสนามบินใหม่ ยกกระดานของปลายสนามบินด้านที่ติดกับถนนที่ไปโรงเรียนห้องสอนศึกษาเดิมให้สูงขึ้นและขยายทางวิ่งให้ยาวขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งปรับปรุงพื้นทางวิ่งใหม่ด้วย

เนื่องจากเป็นเมืองปิด สภาพของแม่ฮ่องสอนในเวลานั้นจึงสงบและเงียบเหงาไฟฟ้ามีใช้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ไม่มีโจรผู้ร้ายและโสเภณี ผู้ต้องขังในเรือนจำจึงมีเพียง ๑๐ กว่าคน พอ ๆ กับเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม บางครั้งอาจจะน้อยกว่าเสียด้วยซ้ำไป คดีในศาลส่วนมากเปิดคดีคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และคดีส่วนมากจำเลยให้การรับสารภาพที่ให้การปฏิเสธและต้องสืบพยานกันมีน้อยมาก ราษฎรในเขตเทศบาลมีราว ๕,๐๐๐ คน มีตลาดสดตอนเช้าที่ถนนสิงหนาทบำรุง ห่างศาลไปประมาณ ๓๐๐ เมตร พอราว ๆ ๙ โมงเช้าก็เลิก ชาวบ้านเรียกกันว่า ตลาดสายหยุด คือพอสายก็เลิก อาหารแทบทุกอย่างต้องส่งจากเชียงใหม่ ราคาจึงแพง โดยเฉพาะของที่มีน้ำหนักเช่น แดงโม สับปะรด เพราะต้องส่งมาทางเครื่องบิน น้ำแข็งไม่มีขาย ต้องขอแบ่งซื้อจากร้านที่มีตู้แช่น้ำแข็งก้อน ผลไม้พื้นเมืองเห็นจะมีแต่กล้วยน้ำว้าอย่างเดียว มีการทำนาบ้างเล็กน้อย แต่เนื่องจากพื้นนาเป็นดินปนทราย เก็บน้ำไม่อยู่จึงต้องระบายน้ำ

เข้าตาลอดเวลา และผลผลิตที่ได้ไม่พอที่ใช้บริโภคในตัวเมือง บางทีก็ซื้อมาจากอำเภอขุนยวม ราษฎรพื้นเมืองชอบกินข้าวเจ้าซึ่งแตกต่างกับราษฎรในจังหวัดภาคเหนืออื่นๆ ที่ชอบกินข้าวเหนียว รวมตลอดทั้งการแต่งกายและวัฒนธรรมประเพณีก็ต่างกันด้วย เพราะสืบเชื้อสายมาจากไทยใหญ่ดังที่เรียกกันว่าเป็นชาว “ไต” ศิลปดนตรีและการฟ้อนรำก็ได้รับอิทธิพลมาจากทางไทยใหญ่ การเล่นบางประเภทก็ขับร้องเป็นกลอนภาษาไทยใหญ่ ทั้งนี้เพราะจังหวัดแม่ฮ่องสอนถูกแยกออกจากจังหวัดภาคเหนืออื่นๆ โดยสภาพทางภูมิศาสตร์มาโดดเดี่ยวอยู่จังหวัดเดียว

ข้าราชการที่มารับราชการในจังหวัดนี้ในบางหน่วยงาน มีความรู้สึกกันในทำนองที่ว่า ถูกส่งมาลงโทษหรือเพราะบกพร่องในการทำงาน ซึ่งสำหรับกระทรวงยุติธรรมแล้ว ไม่เคยมีนโยบายหรือแนวคิดในทำนองนี้เลย แต่มองว่าต้องผลัดเปลี่ยนมาปฏิบัติงาน จะลำบากกันดารบ้างก็ต้องเฉลี่ยกัน ผู้พิพากษาแทบทุกคนจึงต้องประสบกับปัญหานี้มาแล้วทั้งนั้น ไม่ตอนเป็นผู้พิพากษา ก็ตอนเป็นหัวหน้าศาล ไม่ตอนเป็นหัวหน้าศาลก็ตอนเป็นข้าหลวงยุติธรรมหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาล อาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงยุติธรรมแทบทุกคน โดยเฉพาะในสมัยก่อนล้วนแต่ชี้เกียวยันชี้มาบุกปากกันมาแล้วทั้งนั้น ได้สัมผัสและรับรู้ในความลำบากของผู้พิพากษาหัวเมือง เมื่อย้ายเขาแล้วก็ไม่ต้องให้อยู่จนลืมนตอนหลังจึงมีระเบียบว่าถ้าเป็นเมืองกันดารก็ให้อยู่เพียง ๒ ปีแล้วลดลงเป็น ๑ ปี สำหรับศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นต้นมาต้องอยู่คนละ ๒ ปี จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๑ จึงเปลี่ยนเป็นปีเดียว แต่ทั้งนี้อาจจะมีข้อยกเว้นบ้าง เช่นเจ้าตัวสมัครใจจะอยู่ต่อ ผู้ที่ย้ายมาเมื่อมีความหวังว่าจะได้ย้ายออกโดยมีกำหนดแน่นอนก็มีกำลังใจ ไม่ท้อแท้ในการปฏิบัติงาน แต่หน่วยงานอื่น ส่วนมากไม่มีกำหนดแน่นอน จึงมักจะวุ่นวายใจ นั่งนับเดือนนับวันกันทีเดียว ในจังหวัดอื่นถ้าถามข้าราชการว่าคุณย้ายมาอยู่ที่นี้นานเท่าใดแล้ว ก็มักจะได้รับคำตอบว่ามาอยู่ปีกว่าแล้ว มาอยู่เกือบ ๒ ปีแล้ว แต่ที่แม่ฮ่องสอนเขาจะตอบชัดเลยว่ามาอยู่ที่กี่เดือน หรืออาจจะบอกว่ากี่วันด้วยซ้ำ บางคนมาอยู่ ๔ ปี ก็ยังไม่มีย้ายว่าจะได้ย้ายหรือไม่ ได้แต่บ่นด้วยความน้อยใจที่สันทัดกันว่า ผมมาอยู่นี้ได้ส่งหัวหน้าศาล ๔ คนแล้ว ปีหน้าไม่รู้ว่าจะผมจะได้ย้ายหรือเปล่า พอจะถึงฤดูโยกย้ายก็ไปหาหมอ ดูดวงดูลายมือว่าเส้นทางขึ้นแล้วยัง เป็นต้น ที่เล่านี้เป็นเหตุการณ์ในสมัยนั้น ปัจจุบันทัศนคติต่างๆ เปลี่ยนไปแล้ว การไปรับราชการในหัวเมืองห่างไกล ไม่ใช่เป็นการเนรเทศหรือถูกลงโทษ แต่เป็นการเริ่มต้นของการเลื่อนตำแหน่งใหม่ เมื่อได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นไปอาวุโสขึ้นน้อยก็ต้องเริ่มที่เมืองเล็กก่อน

ข้าราชการที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเวลานั้นจะได้เงินเพิ่มพิเศษ เรียกว่าเบี้ยกันดารอีก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของเงินเดือน ทั้งนี้เพราะเครื่องอุปโภคบริโภคราคาสูงกว่าจังหวัดใกล้เคียงเพราะเสียค่าขนส่งแพง เนื่องจากเป็นจังหวัดเล็กข้าราชการจึงรู้จักคุ้นเคยกันดี มีความอบอุ่นใจดี มีข้อเสียตรงที่ส่วนมากแยกครอบครัวมาอยู่คนเดียว หรือถ้ามาอยู่สองคน แต่ลูกเต๋ายุ่งที่อื่น จึงเกิดห่วงหน้าห่วงหลังกระวนกระวายอยากย้ายออกไป แต่ทั้งๆ ที่อยากจะออก พอออกไปจริง ๆ ก็รู้สึกอาลัยและใจแป้วยิ่งกว่าการย้ายครั้งไหนๆ ที่ผ่านมา

ข้าพเจ้าย้ายไปจากแม่ฮ่องสอนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้เดินทางมาราชการอีกครั้งหนึ่ง แม้สภาพบ้านเมืองยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่แม่ฮ่องสอนก็กลายเป็นเมืองเปิดมีไฮเมืองปิดเช่นแต่ก่อน ทางรถยนต์ไปอำเภอแม่สะเรียงลาดยางและขยายกว้างขึ้น ไม่น้ำและแคบนำหวาดเสียวเช่นแต่ก่อน แต่เมื่อข้าพเจ้ามาเยี่ยมอีกครั้งหนึ่งเมื่อต้นปีนี้ แม่ฮ่องสอนเปลี่ยนสภาพไปมากจริงๆ มีโรงแรมทันสมัย ขณะนั่งรับประทานอาหารในโรงแรมบรรยากาศในห้องอาหารก็เหมือนกับในโรงแรมที่สวิตเซอร์แลนด์หรือในเยอรมนี หรือที่ซานฟรานซิสโก มีชาวต่างประเทศเต็มไปหมด จนคิดว่าไม่ใช่เมืองไทย นับว่าก้าวหน้ายิ่งไปกว่าจังหวัดอื่นๆ ของเราอีกเป็นอันมาก เชื่อว่าถ้าเราช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมมิให้ถูกทำลายหรือเสื่อมทรามลง คำเปรียบเทียบกับว่าแม่ฮ่องสอนคือสวิตเซอร์แลนด์ของไทยคงจะเป็นความจริง และจะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของเมืองไทยต่อไปอีกนาน ❀

ความทรงจำ

คณัฏ อินทรบุรี

บ่ายวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๓๕ ท่านอาทิตย์ ออกเวหา ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเชิญให้ไปพบท่านที่ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังเก่า พบกันแล้ว ท่านปรารภว่าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังใหม่จะทำพิธีเปิดเป็นทางการในราวเดือนมิถุนายน ศกนี้ ขอให้ผมเขียนเรื่องให้สักเรื่องหนึ่ง เพื่อจัดทำหนังสือแจกในวันงานเปิดศาลใหม่ ท่านว่าเป็นเรื่องอะไรก็ได้ขอให้เกี่ยวกับศาลแม่ฮ่องสอนในสมัยที่ผมมารับราชการที่นั่นระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๕

ผมเห็นว่าเป็นกิจการของศาลที่เราเคยรับราชการอยู่ อีกประการหนึ่งเวลานี้เราก็อายุมากแล้วถึง ๗๘ ปี อยากจะฝากผลงานอันเป็นความทรงจำเกี่ยวกับศาลเก่าที่เหลืออยู่ไว้ให้กับศาลแม่ฮ่องสอนใหม่บ้าง จึงรับปากกับท่านว่าจะเขียนให้ด้วยความขอบคุณในการที่ท่านได้ให้เกียรติแก่ผมด้วย

โดยแท้จริงแล้ว เหตุผลอีกประการหนึ่งซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในใจก็คือ ธรรมดาคนแก่ก็น่าจะมีนิสัยอยู่อย่างหนึ่งซึ่งกล่าวกันว่าชอบเล่าความหลัง เมื่อมีโอกาสจะได้เล่าก็จะไม่ปล่อยโอกาสนั้นไปเลย จนมีคำพังเพยกล่าวกันเสมอมาว่า “คนแก่ชอบของขม ขมเด็กสาว เล่าความหลัง” อันเป็นสัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของคนแก่

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา เรื่องความทรงจำนี้จึงเกิดขึ้น แต่จะมากน้อยแค่ไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับความทรงจำที่หลงเหลืออยู่ ผิดพลาดประการใดก็ขอโทษให้ผมด้วยครับ เพราะเรื่องราวมันเก่าแก่ตั้ง ๓๐ ปีมาแล้ว

“รักข้าต้องใช้ รักนายต้องอาสา”

ก่อนอื่นผมขอเรียนว่า ขอเล่าเรื่องเก่า ๆ เท่าที่พอจะจดจำได้อยู่ ส่วนที่จำไม่ได้นั้นก็ไม่ว่าจะเอามาเขียนได้อย่างไร เพราะนึกไม่ออกเสียแล้ว นึกไม่ออกก็เขียนไม่ออกเช่นกัน

เช้าวันหนึ่ง ณ ที่ทำการศาลจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันคือศาลแขวงเชียงใหม่ซึ่งอยู่กลางเมืองเชียงใหม่ ตรงข้ามกับอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ กลางเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ อากาศตอนเช้ากำลังสบาย เย็นนิด ๆ มีลมหนาวอ่อน ๆ โขยเข้ามาตามหน้าต่างห้องทำงานของผู้พิพากษาทุกคน ซึ่งเวลานั้นมีอยู่ ๕ คนเท่านั้น

อธิบดีสนาม นิลกำแพง ท่านเดินมาจากห้องผู้พิพากษาท่านอื่นหมดแล้ว ก็มาหยุดอยู่ตรงหน้าโต๊ะทำงานของผม ซึ่งขณะนั้นกำลังนั่งอยู่อย่างสบายอารมณ์ เพราะเป็นวันว่างตอนเช้า ส่วนตอนบ่ายมีความอยู่เรื่องหนึ่ง ท่านอธิบดีจึงหันถามผม คล้ายกับจะหยั่งใจผมอะไรสักอย่าง ท่านถามผมว่า

“คุณคณัฏ เคยอยู่ศาลแม่สะเรียงมาแล้วมีไช้หรือ”

ผมรับว่า ไช้ครับ ท่านถามต่อไปว่า แม่ฮ่องสอน เป็นอย่างไร เคยไปมาไหม

ผมตอบท่านไปว่า ยังไม่เคยไปเลยครับท่าน

ขณะที่ท่านอธิบดีสอบถามอยู่นั้น ผมพอจะทราบที่ท่านได้ถามความสมัครใจของผู้พิพากษาทุกคนมาแล้วถึงเรื่องที่จะให้ไปช่วยราชการที่ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทุกคนขัดข้องและปฏิเสธที่จะไปช่วย

พอท่านมาถามผมแบบหยั่งเจตนาอย่างนั้น ผมได้จึงหวัะจึงเรียนถามท่านไปว่า

ได้ให้หาผู้พิพากษาไปช่วยศาลแม่ฮ่องสอนหรือ ท่านตอบว่า ใช่ จะให้ไปแทนตำแหน่งของคุณรังสฤษดิ์ เขาวนศิริ ผมได้โอกาสจึงเรียนท่านไปว่า

ถ้าเช่นนั้นผมขอสมัครใจไปก็แล้วกัน เพื่อมิให้ได้ทำลำบาก

ท่านย้อนถามอีกว่า ทำไมล่ะ

ผมตอบท่านไปว่า ผมมีคดีอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะเป็นของคนทุก ๆ คน คือ “ รักข้าต้องใช้ รักนายต้องอาสา ”

ท่านก็สรุปเอาว่า ดีแล้วเตรียมตัวได้

ความจริงมีเหตุผลประการสำคัญอยู่ที่ว่า แม่ฮ่องสอนเป็นเมืองทุรกันดาร หากไปช่วยราชการคงจะได้เงินเดือนขึ้นสองชั้น (แต่ความจริงหาได้กับเขาไม่)

“ภาพในจินตนาการ”

โดยที่ผมเคยอยู่ศาลจังหวัดแม่สะเรียงมาแล้ว ๒ ปี สภาพภูมิประเทศที่นั่นมีแต่ป่าและขุนเขา ทางคมนาคมเวลานั้นระหว่างเชียงใหม่ก็มีถนนหนทางรถยนต์ มีแต่ทางม้าต่าง และทางเดินเท้าลัดเลาะไปตามตามภูเขาและลำห้วย ลำธาร คนก็เล่ากันว่าแม่ฮ่องสอนก็เช่นกัน มาเชียงใหม่ก็แสนยาก เดินทางเท้าถึง ๗ วัน ๗ คืน มีทางสะดวกสบายอยู่อย่างก็ทางอากาศ ซึ่งมีเครื่องบินโดยสารขนาดเล็ก นอสแมน เฟ็งเล็กไซไปเมื่อสองสามปีมานี้เอง เครื่องชนิดนี้ผู้คนโดยสารได้ ๕ คน หน้าฝนก็ลงสนามบินไม่ได้เนื่องจากทัศนวิสัยไม่ดี ขณะนั้นมีเครื่องบินโคต้าจุนได้ราว ๒๕ คน ไปมาอาทิตย์ละ ๒ วัน

ผมได้แต่นึกว่าจะบินไปเที่ยวบินไหนดี ความคิดก็ล่องลอยไปที่แม่ฮ่องสอนอีก ความทรงจำก็ผุดขึ้นมาอีกว่าแม่ฮ่องสอนจะเป็นฉันใดหนอ เราเคยทราบว่าเป็นแต่บ้านเมืองที่ทุรกันดารมาก ในสมัยจอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรี เคยสั่งเนรเทศผู้ต้องหาทางการเมืองมาอยู่ที่แม่ฮ่องสอนก็มีแล้ว จำได้ว่ามีพระยาวิบูลย์สุนทร คนหนึ่ง กับนายธรรมบุญเทียนเงิน คนหนึ่ง นอกจากนั้นยังมีอีกหลายคน

นอกจากนี้ยังได้กตติศัพท์เล่าลือกันว่า ข้าวปลาอาหารก็กันดาร อดอยากกันมาก แม้กระทั่งสุนัขก็หิวโซขนาดหนัก เวลาจะเห่าหอนก็กล่าบาก จะต้องหาที่เอาสี่ข้างเข้าพิงกับต้นเสาหรือกำแพงวัดเห่าหอนกัน มิฉะนั้นจะไม่มีแรงเห่าหอน และจะล้มลง ซึ่งจะเป็นความจริงแค่ไหนก็ไม่รู้ หรือว่าพูดล้อเล่นกัน ผมก็ได้แต่นึก ๆ เอา อย่างไรก็ตามก็คงจะให้เห็นในเร็ววันนี้เป็นแน่ เพราะได้กำหนดวันเดินทางไว้แล้วในใจแต่ผู้เดียว

“วันปียมหาราช”

เครื่องบินโคต้าพาผมออกจากสนามบินเชียงใหม่ตอนสายวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๔ วันนั้นอากาศกำลังสบาย ท้องฟ้าโปร่งแต่ก็มีพายุเมฆสีขาวลอยไปทางทิศใต้อย่างประปราย ในราว ๆ ๑ ชั่วโมงกว่า ๆ เครื่องบินก็มาวนอยู่เหนือท้องฟ้าแม่ฮ่องสอนแล้วเตรียมลง เรามองเห็นรันเวย์สั้น ๆ ไม่ยาวเหยียดเหมือนปัจจุบัน

ที่สนามบินมีท่านสมชัย ทรัพย์วนิช ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พร้อมกับจำศาลและเสมียนพนักงานหลายคนมาต้อนรับ พาเข้าบ้านพัก ซึ่งเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ได้ทุนสูง หลังคามุงสังกะสีค่อนข้างเก่า อยู่ด้านหลังตัวอาคารศาล ปัจจุบันถูกรื้อไปแล้วราวสองสามปีมานี้

“ศาลแม่ฮ่องสอนหลังเก่า”

อาคารศาลเวลานั้นเป็นตึกหลังเดี่ยวๆ ชั้นเดียว มี ๑ บัลลังก์ ด้านหน้าบัลลังก์เป็นระเบียงเดินไปมาระหว่างห้องผู้พิพากษากับห้องจำศาล รวมทั้งห้องเสมียนพนักงานด้วยห้องผู้พิพากษาอยู่ปีกขวา ส่วนห้องจำศาลและเสมียนพนักงานอยู่ปีกซ้าย อาคารศาลทาสีขาวหันหน้าสู่ถนนสิงหนาทบารุง ซึ่งเป็นถนนสำคัญและใหญ่กว่าถนนอื่นๆ เวลานั้นมีต้นพิกุลอยู่ต้นหนึ่งเรียกว่าขนาดใหญ่แล้ว อยู่ที่สนามของศาลด้านหน้าดอกหอมชื่นใจมาก บางครั้งทำให้บรรยากาศในห้องพิจารณาหอมอบอวลชวนให้จดคำพยานได้อย่างขยันขันแข็ง และการพิจารณาดำเนินไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยดี

คุณข้า ผู้สร้างศาลเล่าให้ฟังว่า เป็นตึกก่ออิฐถือปูน สร้างเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เสร็จแล้วก็เปิดทำงานเลย มีได้ทำพิธีเปิดเป็นทางการแต่ประการใด เพิ่งมาซ่อมใหญ่ในราวปี ๒๕๒๒ นี้แหละ แต่ก็คงรูปเดิมไว้อยู่ดังที่เห็นทุกวันนี้

“เทอมของผู้พิพากษา”

สมัยก่อนผู้พิพากษามารับราชการที่ศาลน้อยอย่างน้อยสองปีก็ย้าย ต่อมาภายหลังปีเดียวก็ย้าย ในปีที่ผมมาช่วยราชการนั้น ท่านสมชัยก็อยู่ถึง ๒ ปี งานของศาลเวลานั้นมีน้อยมีผู้พิพากษามาประจำ ๒ นาย มีจำศาล ๑ คน เสมียนพนักงานรวมทั้งนักการอีกเป็น ๕ คน เสมียนพนักงานในครั้งนั้นปัจจุบันยังมีอยู่ ๒ คน ที่ยังรับราชการอยู่ที่ศาลนี้คือ นางเกษมสุข ปาลวงศ์ กับ นางเรณู คงแดง ซึ่งครั้งกระนั้นยังเป็นสาวอยู่ทั้งคู่และใช้นามสกุลเดิม คือ วิฑูรย์ กับ ธรรมวงศ์ ตามลำดับ

งานของศาลเวลานั้นมีน้อยมาก จำได้ว่าในปีที่ผมมาช่วยงานนั้นมีคดีอาญา ๑๐๒ เรื่อง ส่วนความแพ่งนั้นจำไม่ได้เสียแล้ว คิดว่าคงมีไม่กี่คดี เพราะประชาชนไม่ค่อยจะมีเรื่องกันทางทรัพย์สินเงินทองต้องมาฟ้องร้องกัน ประชาชนอยู่ในแบบประเพณีนิยมและศีลธรรมอันดีงาม ไม่เหมือนปัจจุบันนี้ คดีอาญาเมื่อสิ้นปี ๒๕๓๔ มีถึง ๑,๒๐๐ กว่าเรื่อง ส่วนคดีแพ่งก็ร่วม ๕๐ เรื่อง เสมียนพนักงานศาลก็เพิ่มจำนวนขึ้น ตำแหน่งรองจำศาลแต่ก่อนไม่มี เดียวนี้มีแล้ว พนักงานอื่นก็เพิ่มขึ้นถึง ๑๐ กว่าคน

“การคมนาคม”

ตัวเมืองแม่ฮ่องสอนเวลานั้น หมายถึงในปี ๒๕๐๔ ต่อ ๒๕๐๕ นะครับ ถนนหนทางในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนในเขตที่ศาลตั้งอยู่ มีถนนลาดยางอยู่สองเส้น คือ ถนนสิงหนาทบารุง กับถนนปางลั่นคิม สองถนนนี้สำคัญเพราะศาลตั้งอยู่ที่ถนนสิงหนาทบารุง ส่วนปางลั่นคิมเป็นถนนที่ศาลากลางหลังเก่า ซึ่งรื้อถอนไปแล้วตั้งอยู่ นอกนั้นก็ เป็นถนนดินบดอัดด้วยกรวดและทราย พอให้ล้อเกวียนเดินได้เท่านั้น

ถนนหนทางติดต่อกับอำเภอขุนยวมทางทิศใต้และติดต่อกับอำเภอปายทางทิศเหนือก็ยังไม่ มี ทางราชการศาลติดต่อกับสองอำเภอนี้ก็ใช้ทางเดินเท้าเท่านั้น ซึ่งกินเวลาเดินทางไปขุนยวม ๓ วัน เพราะระยะทางห่างกัน ๖๖ กิโลเมตรกว่า ส่วนทางอำเภอปายนั้นเล่าห่างจากศาล ๑๑๐ กว่ากิโลเมตร เดินทาง ๕ หรือ ๖ วัน จึงจะถึง

การฝากขังก็ดี การเดินทางของพยานมาศาลก็ดี ล้วนแต่เสียเวลามาก ยิ่งฤดูฝนยิ่งแล้วใหญ่ เสียเวลามากขึ้นอีก หลายวันกว่าจะมาถึงศาล เคยทราบมา ตำรวจส่งตัวผู้ต้องหาศาลนั้นบางครั้งต้องพาเดินทางเข้าจังหวัดเชียงใหม่ก่อน แล้วจับเครื่องบินจากเชียงใหม่มาแม่ฮ่องสอนอีกทีหนึ่ง เรียกว่าทุลักทุเลมาก ๆ ก็แล้วกัน สมัยนั้นกล่าวกันว่าถูกขังอยู่ที่สถานีตำรวจยังจะดีกว่าเดินทางไปศาลที่แม่ฮ่องสอน ไม่ต้องรอนแรมนอนไปตามป่าเป็นระยะ ๆ ไป

บ้านเมืองในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเวลานั้น ไม่มีตึกกรมบ้านช่องแน่นอนหาอย่างทุกวันนี้ บ้านอยู่กันห่าง ๆ บ้านเรือนมุงด้วยใบตองพลวง ฝาไม้ขัดแตะเป็นส่วนมาก ถนนหนทางว่างเปล่า รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ก็ไม่มีใช้ เว้นแต่มีของผู้ว่าราชการจังหวัด ๑ คัน กับของทางตำรวจอีก ๑ คัน เป็นรถจี๊ปเท่านั้น ส่วนรถจักรยานยนต์ก็มีของศึกษาธิการจังหวัด ๑ คัน ประชาชนใช้ล้อเกวียนกันชนสิ่งของต่าง ๆ แม้แต่การขนส่งสัมภาระจากเครื่องบินมาที่ทำการของบริษัทการบินยังต้องใช้เกวียนเข้าไปเทียบเครื่องบินแล้วบรรทุกออกมา ก็เป็นเกวียนเทียมด้วยวัวนั่นแหละ

ไฟฟ้ามีใช้เพียงแค่ครั้งคืนเท่านั้น นอกนั้นปิด กลางวันก็ไม่มีไฟ คำมาบ้านใครบ้านมัน ไม่มีแสงสีที่เทียมเหมือนอย่างเดี๋ยวนี้ ซึ่งมีทั้งคลับ บาร์ ดิสโกเธค และคาราโอเกะ สถานที่เที่ยวเตร่ เช่น รีสอร์ทก็ไม่มี น้ำตก ถ้ำปลา ซึ่งมีอยู่แล้วก็ไม่นิยมเที่ยวกัน เพราะเห็นเป็นธรรมชาติกันอยู่แล้ว นาน ๆ ก็มีแต่หนังเร่ คือหนังที่ทางจังหวัดจัดมาฉายให้ราษฎรดูกันเป็นทำนองหนังเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ก็จะมี “จ๊วดไต” คือละครหรือลิเกชนิดหนึ่งของทางพม่ามาแสดงให้ดูครั้งหนึ่งในการแสดงใช้ภาษาไตหรือไทยใหญ่พูดจากันตามเนื้อเรื่อง ประชาชนชอบดูกันมาก ไม่ว่าหนุ่มสาวหรือคนแก่

ถ้าจะพูดไปแล้ว แม่ฮ่องสอนเวลานั้นเป็นเมืองปิดกั๊ก เพราะการคมนาคมติดต่อกับทางเชียงใหม่โดยทางรถยนต์ก็ไม่มี มีเส้นทางเดินตามป่าเขาลำเนาไพรเท่านั้น ทางที่ว่าเป็นเส้นทางเดินของพวกพ่อค้าใช้ม้าต่างและลาต่าง โคต่าง บรรทุกของจากเชียงใหม่มาขาย ซึ่งขากลับอาจจะมียอของป่าที่เมืองแม่ฮ่องสอนติดตังไปบ้าง สินค้าต่างๆ ในเมืองแม่ฮ่องสอนเวลานั้นส่วนมากมาจากเมืองพม่า โดยใส่เรือขึ้นมาตามลำน้ำปาย เรือยมาจนถึงท่าเรือบ้านห้วยเตี๋ยที่อยู่ทางทิศใต้ของเมืองแม่ฮ่องสอน ราว ๖ กิโลเมตร

หนังสือพิมพ์ก็จะได้อ่านก็ราว ๔ วัน ส่งมาทางเครื่องบิน แต่ถ้าฤดูฝนเครื่องบินลงไม่ได้ก็เป็นเดือนกว่าจะได้อ่านกัน

“คดีความ”

ท่านสมชัย ทรัพย์วนิช เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ท่านมาอยู่ก่อนผมแล้ว บ้านพักของท่านหัวหน้าก็อยู่ที่เดียวกันกับบ้านพักของท่านหัวหน้าศาลหลังใหม่เดี๋ยวนี้ คืออยู่คนละฟากถนนหน้าศาลเท่านั้นเอง แต่เป็นบ้านเก่าแบบโบราณ คือเรือนไม้ใต้ถุนสูง รั้วไปเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๑๐ แล้วสร้างขึ้นใหม่ในปีเดียวกันนั่นเอง เป็นหลังที่สอง หลังที่สองนี้ก็ถูกรื้อไปอีกแล้วปลูกใหม่อีกในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ อันเป็นหลังใหม่ในปัจจุบันนี้

หลังใหม่ในปัจจุบันนี้เป็นตึกอยู่ในบริเวณกว้างขวางในกำแพงรั้วสูง โอ้อ่างงามกว่าหลังเก่ามากมายทีเดียว เรียกว่าสมศักดิ์ศรีทีเดียวแหละ

เมื่อพูดถึงลักษณะของคดีความในเวลานั้นแล้ว ส่วนมากเป็นเรื่องผีนเล็ก ๆ น้อย ๆ การพนัน ทำร้ายร่างกาย ความเจริญยังไม่ถึง คดีก็ยังไม่เจริญตาม แต่ก็มียคดีอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าพอจะเล่าสู่กันฟังได้ เป็นเรื่องชาวเขาเผ่าม้งข้อเท็จจริงได้ความว่าจำเลยเป็นชาย จุดสาวม้งจะเอาไปเป็นเมีย จุดไปแล้วแต่ระหว่างทางพวกญาติของสาวม้งตามมาทัน แล้วพาสาวกลับคืนไปบ้าน ต่อมาบิดาสาวม้งตั้งนายฟ้องจำเลยเอง เป็นคดีอาญาในข้อหาจุดคร่าอนาจาร ขอให้ศาลลงโทษจำเลย

จำเลยซึ่งเป็นชายมั่งมีเหมือนกันให้การว่า จำเลยไม่มีเจตนาทำผิดกฎหมายแม้แต่น้อย แต่ได้จุดจริงโดยจะเอาไปเป็นเมีย ซึ่งตามประเพณีของมั่งแล้วต้องทำการจุดกันก่อนเอาไปเป็นเมีย เมื่อไม่ผิดประเพณีแล้วก็ย่อมไม่ผิดกฎหมาย จำเลยต่อสู้ว่าอย่างนั้น

ศาลท่านก็สอบทางฝ่ายโจทก์ว่า เห็นจริงอย่างไร ทางโจทก์ว่าประเพณีของมั่งมีอย่างนั้นจริงๆ แต่ทางฝ่ายจำเลยคือฝ่ายชายมั่งจะต้องนัดแนะกันก่อนจุดว่า จะจุดวันไหนเวลาใด แต่นี้จำเลยเล่นไม่บอกกล่าวนัดแนะกันก่อนเลย โจทก์ยืนยันว่าจำเลยผิด ขอให้ศาลลงโทษจนได้

ผลที่สุด ศาลท่านใกล้เคียง ให้ความสนใจแก่ทั้งสองฝ่าย จึงลงโทษจำคุกจำเลย แต่ให้รอการลงโทษไว้ ศาลคงลงโทษปรับไปเล็กน้อย ซึ่งต่างฝ่ายก็พอใจ

ต่อมาภายหลังไม่นานนักทราบว่ทั้งสองฝ่ายคืนดีกัน หนุ่มมั่งกับสาวมั่งคู่กันได้แต่งงานกัน ผมได้ถามผู้เล่าให้ฟัง คนนั้นว่า เขาได้ทำพิธีจุดกันหรือเปล่า ผู้เล่าบอกว่าก็ไม่ได้ตามเหมือนกันครับผม

“ อวสาน ”

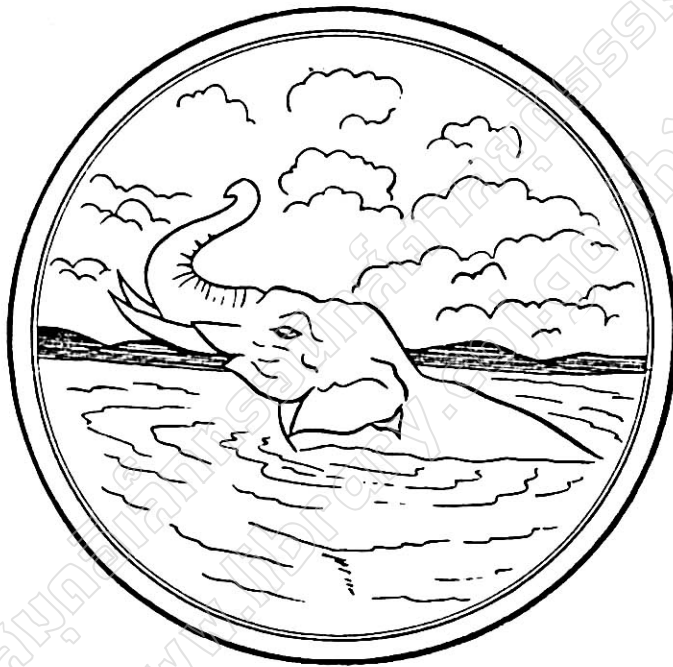
ผมมาอยู่ที่ศาลแม่ฮ่องสอนแต่เดือนตุลาคม ๒๕๐๔ ได้กลับมาอยู่ที่ศาลเดิมอีกในปลายปี ๒๕๐๕ ตอนย้ายกลับมานั้นท่านหัวหน้าศาลสมชัยยังอยู่ ใครจะมาแทนผมๆ ก็จำไม่ได้เสียแล้ว

ผมคิดว่าความทรงจำที่ยังหลงเหลืออยู่นี้ คงจะเป็นผลมาจากการที่ผมได้กลับมาอยู่แม่ฮ่องสอนอีกวาระหนึ่ง หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

มีฉะนั้น ก็จะไม่มีโอกาสได้พบท่านอาทิตย์ ผู้พิพากษา ซึ่งให้เกียรติแก่ผมในการเขียนหรือเล่าเรื่องนี้เป็นแน่ ผมขอขอบคุณท่านอีกครั้งหนึ่ง *

ประวัติและความหมายของดวงตรา ประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน

รูปช้างในท้องน้ำ หมายถึงการฝึกช้างป่าให้รู้จักการบังคับบัญชาในการรบ และงานด้านต่างๆ นับเป็นความเชี่ยวชาญของชาวเมืองมาแต่โบราณ มูลเหตุที่จะตั้งเมืองนี้ขึ้น กล่าวกันว่า เนื่องจากเจ้าแก้วเมืองมาออกมาจับช้างป่าให้พระเจ้าเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๓๖๖-๘๙) ได้รวบรวมชาวไทยใหญ่ให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่งมีหัวหน้าเป็นผู้ปกครองขึ้นได้ ๒ แห่ง คือที่บ้านปางหมู กับบ้านแม่ฮ่องสอน และเหตุที่เรียกแม่ฮ่องสอนนั้น ก็เพราะได้ตั้งคอกฝึกสอนช้างที่ลำห้วยแห่งนั้น *

คนต่างด้าว

นายวิโรม อินทสโร
ผู้พิพากษาศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

บทนำ

ท่านผู้อ่านเห็นหัวเรื่องที่ผู้เขียนได้เขียนถึง คงจะนึกไปถึงเรื่องมนุษย์ต่างดาวในภาพยนตร์ประเภทลึกลับจักรวาล แต่คนต่างด้าวที่จะกล่าวถึงนี้ หมายถึงมนุษย์บนโลกเราเอง ซึ่งตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้ให้คำจำกัดความของคนต่างด้าวว่า หมายถึง ผู้ซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย เนื่องในโอกาสมีพระราชพิธีเปิดศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน คณะจัดทำหนังสือได้ให้โอกาสผู้เขียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ผู้เขียนเห็นว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนทางทิศตะวันตกและทิศเหนือจดประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทยพม่า มีสถิติคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองมากที่สุด และเมื่อได้มาดูสถิติคดีที่เกิดขึ้นในศาลในภาค ๕ ทั้งหมดในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มีคดีที่เกิดขึ้นและพิจารณาเสร็จไปเกี่ยวกับความผิดพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองถึง ๕,๓๔๘ คดี สำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอนคดีที่เสร็จไปเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จำนวน ๑,๒๙๑ คดี เป็นคดีเกี่ยวกับคนเข้าเมืองจำนวนทั้งสิ้น ๙๕๗ คดี ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเรียงซึ่งอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คดีเสร็จไป ๖๘๘ คดี มีความผิดเกี่ยวกับคนเข้าเมือง ๔๕๔ คดี สาเหตุที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนคิดว่าอาจเนื่องมาจากสาเหตุว่าชาวพม่าในเขตนี้เป็นคนยากจน เดินทางเข้ามาหางานทำ และบางส่วนเข้ามาพร้อมกับนำยาเสพติดประเภทฝิ่นและเฮโรอีนเข้ามาจำหน่ายในเขตประเทศไทย และถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม แต่เนื่องจากพื้นที่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนและในเขตทางภาคเหนือมีลักษณะเป็นป่าและมีภูเขาสลับซับซ้อนจึงยากแก่การป้องกันไม่ให้คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร

เนื่องจากประเทศเรามีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศและมีความสัมพันธ์ในทางการทูตกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก มีอำนาจอธิปไตยที่จะป้องกันมิให้รัฐต่างประเทศเข้ามาแทรกแซงรุกราน จึงจำเป็นต้องออกกฎหมายในการควบคุมคนต่างด้าวที่จะเข้ามาในราชอาณาจักร ได้มีพระราชบัญญัติหลายฉบับได้กล่าวถึงเกี่ยวกับเรื่องฐานะ สิทธิและหน้าที่ของคนต่างด้าว เช่นพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๙๓ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๑๒ พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๔๙๓ พระราชบัญญัติชาวอาซีฟและวิชาวซีฟ พ.ศ. ๒๔๙๘ และมีกฎหมายฉบับอื่น ๆ อีกหลายฉบับ ซึ่งพอจะกำหนดฐานะของคนต่างด้าวได้ ๒ ลักษณะ

๑. ฐานะในทางสิทธิมหาชน

ก. สิทธิทางการเมือง เช่น ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง ห้ามมิให้คนต่างด้าวใช้สิทธิเลือกตั้งสมัครรับเลือกตั้ง

ข. การเข้าประเทศ มีพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ได้กำหนดประเภทบุคคลและวิธีการที่จะเข้าประเทศไว้

ค. การถูกเนรเทศ บุคคลต่างด้าวซึ่งเป็นที่บุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของรัฐ ซึ่งอาจจะเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ มีพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๑๙ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการถอนสัญชาติของบุคคลที่แปลงสัญชาติไทย ก่อนที่จะถูกเนรเทศออกนอกประเทศ

๒. ฐานะในทางสิทธิเอกชน

ก. สิทธิในสถานะ คนต่างด้าวย่อมมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายของไทย แต่อาจถูกจำกัดสิทธิบางอย่าง เช่นในเรื่องการประกอบวิชาชีพบางอย่าง ซึ่งสงวนไว้สำหรับคนไทยโดยเฉพาะ

ข. สิทธิในหน้าที่และความรับผิดชอบ คนต่างด้าวเมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง จะต้องมีสิทธิและหน้าที่ในทางแพ่ง และความรับผิดชอบในทางอาญาเท่าเทียมกับคนไทย เว้นแต่จะถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ

ค. สิทธิในทรัพย์สิน สำหรับทรัพย์สินประเภทอสังหาริมทรัพย์ คนต่างด้าวอาจถูกจำกัดสิทธิโดยประมวลกฎหมายที่ดิน แต่ในเรื่องสังหาริมทรัพย์แล้ว ย่อมมีสิทธิเช่นเดียวกับคนไทย

ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับคนต่างด้าวกับคดีที่มาสู่การพิจารณาของศาล

ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา คดีที่คนต่างด้าวกระทำความผิดที่มาสู่ศาลเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ ผู้กระทำความผิดส่วนมากได้ฝ่าฝืน มาตรา ๑๑ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า บุคคลซึ่งเดินทางเข้ามาในหรือออกไปนอกราชอาณาจักรจะต้องเดินทางเข้ามาหรือออกไปตามช่องทางด่านตรวจคนเข้าเมือง เขตท่า สถานี หรือท้องที่และตามกำหนดเวลา ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีจะได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งผู้ฝ่าฝืนได้บัญญัติกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน ๑ ปี และปรับไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท และวรรคสอง บัญญัติว่า ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่งมีสัญชาติไทยต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาทและผลสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดตาม มาตรา ๑๑, ๖๒ แล้ว คนต่างด้าวส่วนมากกระทำความผิดตามมาตรา ๘๑ ซึ่งบัญญัติว่า คนต่างด้าวผู้ใดอยู่ในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือการอนุญาตสิ้นสุดหรือถูกเพิกถอน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกระทำความผิดทั้งสองมาตราดังกล่าว มีสถิติการทำความผิดสูงมากในศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน และในเขตจังหวัดอื่นๆ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ก็มีการกระทำความผิดในลักษณะที่เป็น การให้การอุปการะหรือช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกแก่คนต่างด้าวให้เข้ามาในราชอาณาจักร ตามมาตรา ๖๓ หรือให้ที่พักอาศัยซ่อนเร้นหรือช่วยประการใดๆ ให้คนต่างด้าวพ้นจากการจับกุมตามมาตรา ๖๔ ซึ่งผู้กระทำความผิดส่วนมากเป็นคนไทย ที่ให้ความช่วยเหลือคนต่างด้าวในการรับไว้เป็นลูกจ้างเพื่อประกอบกิจการงาน เนื่องจากคนต่างด้าวที่เข้ามานั้นเป็นคนยากจน การจ้างแรงงานนายจ้างจะเสียค่าจ้างในราคาถูกกว่าลูกจ้างที่เป็นคนไทย จึงก่อให้เกิดการละเมิดกฎหมายตามมาตรา ๖๓ และ ๖๔ ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นประจำ

คนต่างด้าวกับคดีในส่วนทางแพ่งนั้น ปกติสืบเนื่องมาจากคนต่างด้าวได้เข้ามาในราชอาณาจักรและได้อยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานๆ ก่อให้เกิดปัญหาในด้านครอบครัว สัญชาติ เพราะสิทธิของคนต่างด้าวกับคนที่มีสัญชาติไทยย่อมมีความแตกต่างกันเป็นอันมาก ทำให้คนต่างด้าวพยายามที่จะหาช่องทางที่จะให้ได้สัญชาติไทย รัฐได้พยายามที่จะป้องกันโดยได้ออกกฎหมายระบุเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติไว้ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยได้

บัญญัติเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย โดย

๑. การเกิด
๒. โดยการสมรส
๓. โดยการแปลงสัญชาติ
๔. การได้สัญชาติโดยเปลี่ยนแปลงราชอาณาจักร

ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องสัญชาตินี้ มีคดีมาสู่การพิจารณาของศาลฎีกาหลายเรื่อง เป็นปัญหาของญวนอพยพในเขตจังหวัดนครพนม อุบลราชธานี หรือในเขตจังหวัดชายแดนทางภาคใต้ที่ติดต่อกับมาเลเซีย เนื่องจากคนไทยหรือหญิงคนไทย ได้อยู่กิน เป็นภรรยากับคนญวนหรือคนเขมรหรือคนมาเลเซีย แล้วบุตรเกิดขึ้น ทำให้เป็นปัญหาในแง่ข้อกฎหมายเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดหรือไม่ ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ทางฝ่ายบริหารของประเทศได้เล็งเห็นว่าบุคคลซึ่งเข้ามาในประเทศ อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ จึงได้ประกาศเป็นประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ให้ถอนสัญชาติของบุคคลบางประเภท เช่น กรณีที่บัญญัติว่าบุคคลที่เกิดนั้นมีบิดาเป็นคนต่างด้าวหรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย ซึ่งแต่เดิมถือว่า มีสัญชาติไทย โดยการเกิดตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ แต่เมื่อมีการตราประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ แล้ว ทำให้บุคคลดังกล่าวถูกถอนสัญชาติไทย ทำให้เป็นปัญหาโต้แย้งขึ้นมาสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งทางปฏิบัติของกระทรวงมหาดไทย ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับกรณีที่บิดาเป็นคนต่างด้าว และอยู่กินกับหญิงซึ่งมีสัญชาติไทย และบุตรเกิดในสัญชาติไทย ให้ถูกถอนสัญชาติตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าว ทำให้คนที่ถูกถอนสัญชาติต้องมาฟ้องต่อศาล เพื่อให้มีคำพิพากษาว่า ยังมีสัญชาติไทยอยู่ ซึ่งศาลฎีกาได้ตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานว่า คำว่า บิดาเป็นคนต่างด้าวตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับนี้หมายถึง หากเป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะถูกถอนสัญชาติ (ตามนัยฎีกาที่ ๑๒๒๓/๒๕๓๐) และมีคำพิพากษาศาลฎีกาอีกหลายเรื่องเดินตามแนวนี้ ปัจจุบันปัญหาเหล่านี้คงจะหมดไป เนื่องจากปัจจุบันนี้ได้มีพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยให้ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๗ ฉบับลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ โดยให้ยกเลิกมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ให้ใช้มาตรา ๗ ที่มีข้อความว่า บุคคลต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(๑) ผู้เกิดโดยบิดาหรือมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(๒) ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย ยกเว้นบุคคลตามมาตรา ๗ ทวิ วรรคหนึ่ง ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว เป็นการผ่อนคลายเป็นบุคคลมีสัญชาติไทยได้มากขึ้น และอาจหมดปัญหาในการตีความบทกฎหมายดังกล่าว และมีข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๕๗ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการขอพิสูจน์สัญชาติ โดยบัญญัติว่า ผู้ใดอ้างว่าเป็นคนสัญชาติไทย ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานอันเพียงพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเชื่อได้ว่าเป็นคนมีสัญชาติไทย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเป็นคนต่างด้าวจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสัญชาติไทย และวรรคสองบัญญัติว่า การพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และเสียค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง หากผู้นั้นไม่พอใจคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาก็ได้ ซึ่งตามบทกฎหมายดังกล่าว ทำให้เป็นปัญหาที่มาสู่การวินิจฉัยของศาลฎีกา โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ผู้ที่จะมายื่นคำร้องขอต่อศาลให้พิสูจน์สัญชาติตามมาตรา ๕๗ จะต้องเป็นคนเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยอ้างว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ถูกพนักงานเจ้าหน้าที่โต้แย้ง เกี่ยวกับการเข้ามาในราชอาณาจักรว่า เป็นคนต่างด้าว จึงจะร้องขอพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ และเมื่อไม่พอใจคำสั่งก็มีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาโดยยื่นคำร้องขอต่อศาลเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

(นัยฎีกาที่ ๒๕๕๗/๒๕๖๗) ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติขั้นตอนที่จะต้องยื่นคำร้องขอพิสูจน์สัญชาติต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน หากไม่พอใจจึงจะมายื่นคำร้องขอต่อศาลให้พิจารณาวินิจฉัย หากผู้ร้องมายื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ได้ยื่นต่อเจ้าพนักงานก่อน ศาลชอบที่จะยกฟ้องเสีย ซึ่งเป็นปัญหาที่คาบเกี่ยวกับกรณีอื่นซึ่งมิใช่ผู้ที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร เช่น กรณีที่เกิดในราชอาณาจักรหรือเกิดนอกราชอาณาจักร แต่อยู่ในราชอาณาจักร ต่อมาถูกพนักงานเจ้าหน้าที่โต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติ คนที่ถูกโต้แย้งสิทธิจะต้องฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทต่อศาลโดยอ้างว่า ตนมีสัญชาติไทย (ตามนัยฎีกาที่ ๑๐๙๑/๒๕๖๙)

สำหรับกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิในทางแพ่งของคนต่างด้าว นั้น อาจถูกจำกัดในการยึดถือครอบครองที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินหรือกฎหมายอื่น ๆ อีกหลายฉบับ ผู้เขียนได้เขียนมาเป็นเพียงข้อสังเกตเล็กน้อย หากผู้ใดสนใจ ก็ชอบที่จะได้ศึกษาในรายละเอียดกฎหมายแต่ละฉบับนั้น ๆ ที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคนต่างด้าวไว้ ❀

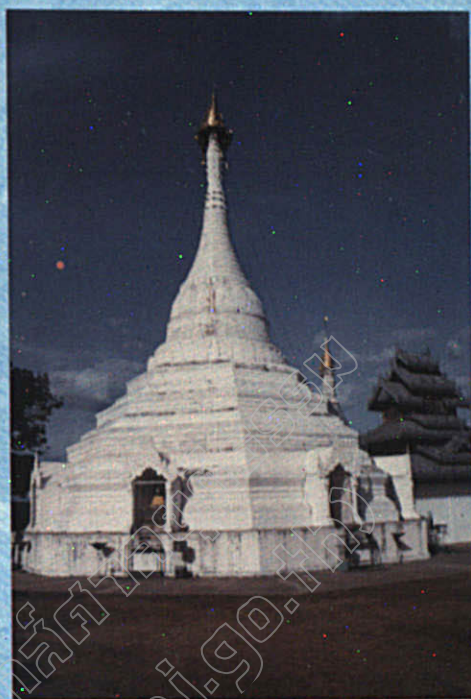

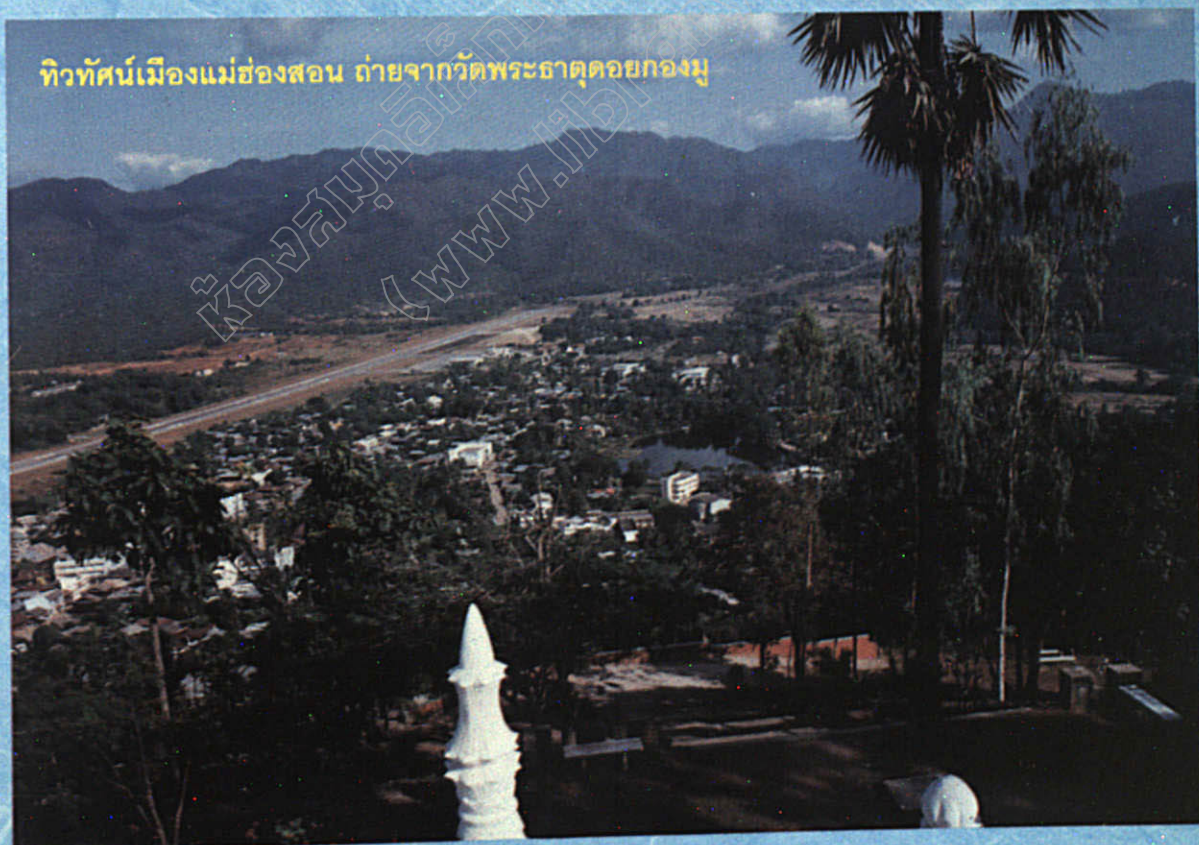
พระยาสิงหนาทราชา

น้ำเทียวเมืองสามหมอก

วัดพระธาตุคอกงมู

ทิวทัศน์เมืองแม่ฮ่องสอน ถ่ายจากวัดพระธาตุคอกงมู

วัดพระนอน

วัดจองกลาง - วัดจองคำ

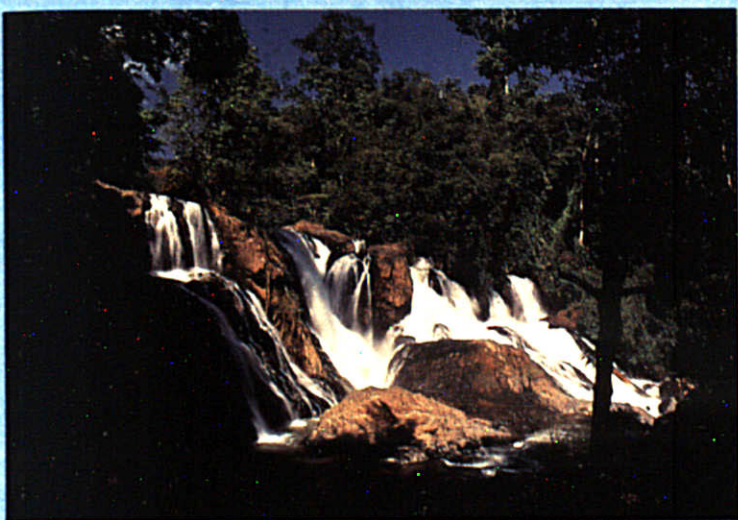

รูปไม้แกะสลัก วัดจองกลาง

กะเหรี่ยงคอยาว

น้ำตกผาเสือ จ. แม่ฮ่องสอน

น้ำตกแม่สุรินทร์ จ.แม่ฮ่องสอน

ปลาในถ้ำปลา (ปลาพลวง, ปลามูง)

ถ้ำลอด กิ่ง อ. ปางมะผ้า

ปลาสปีชีใหม่ของโลก สายพันธุ์จีนัส เนมาโคลิส
ไม่มีตาอยู่ในถ้ำลอด

ทุ่งบัวตอง(ดอยแม่อุคอ)
อ. ชุนยวม

พิธีบวงสรวงแก้ว "ปอยส่างลอง"

จองพารา

“นำเที่ยวเมืองสามหมอก”

โดย สุโข วัชรเวชสุกิจ

จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสมญานามที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไปว่า “เมืองสามหมอก” ในสมัยก่อน การเดินทางเข้ามาเมืองนี้แสนจะลำบากยากเย็นทุรกันดาร และเต็มไปด้วยอันตราย เพราะต้องใช้การเดินทางเท้าเพียงอย่างเดียว จากจังหวัดเชียงใหม่ถึงแม่ฮ่องสอนต้องใช้เวลาแรมเดือน แต่แม่ฮ่องสอนในปัจจุบันกลับมีสภาพรถกันข้ามกับอดีตโดยสิ้นเชิง กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้คนทั้งภายในประเทศและชาวต่างประเทศอยากจะมาเที่ยวชม และหลังไหลเข้ามาตลอด ทุกฤดูกาล โดยเฉพาะฤดูหนาว เพราะมีสิ่งที่ประทับใจไม่ว่าจะเป็นสภาพภูมิประเทศ สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามเท่าเทียมหรือเหนือกว่าต่างประเทศมีโบราณสถาน โบราณวัตถุตลอดจนศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากเพื่อนบ้านเมืองอื่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ประกอบกับผู้คนเมืองแม่ฮ่องสอนมีอัธยาศัยไมตรีอันดีงาม เป็นกันเองกับผู้ที่มาเยือน จึงเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้ผู้คนถิ่นอื่นมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกวัน เมืองแม่ฮ่องสอนมีอะไร น่าเที่ยว น่าชม น่ารู้บ้าง ขอได้โปรดติดตามต่อไป :-

ประวัติเมืองแม่ฮ่องสอน (โดยสังเขป)

เมืองแม่ฮ่องสอนโบราณ ตามทางสันนิษฐานและคนเก่าแก่เล่ากันมาว่าเดิมเป็นชุมชนพวกลีละ หรือ ละว้ามีหลักฐานปรากฏอยู่คือ หลุมฝังศพและซากบ้านร้าง พบหลุมฝังศพบริเวณหอประชุมเทศบาลเมืองปัจจุบัน และพบซากบ้านร้างโดยทั่วไป ต่อมาชาวไทยใหญ่จากเมืองฉาน เมืองสีเส้ง และหมู่บ้านระหว่างชายแดนไทย - พม่า ได้อพยพหลบภัยสงครามเข้ามาตั้งรกรากทำไร่ ทำนา อยู่บริเวณ บ้านปางหมู ในปัจจุบันนี้ บริเวณดังกล่าวเป็นชุมชนชาวไทยใหญ่โบราณที่ใหญ่ที่สุด

ในปี พ.ศ. ๒๓๗๔ ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ทางเหนือคือแคว้นล้านนาไทย มีพระยาเชียงใหม่เป็นผู้ครองนครเชียงใหม่ ได้มอบหมายให้ “เจ้าแก้วเมืองมา” ออกมาจับช้างป่าไว้ใช้งาน เจ้าแก้วเมืองมาคุมพลเดินเลียบแม่น้ำปาย มาถึงบริเวณบ้านปางหมู จึงตั้งให้ “พะก่าหม่อง” เป็นหัวหน้ารวบรวมผู้คนที่อยู่กระจัดกระจายให้เข้ามาอยู่รวมกันให้ชื่อว่า “บ้านโป่งหมู” (ต่อมาเพี้ยนเป็น “บ้านปางหมู” ในปัจจุบัน) เมื่อเจ้าแก้วเมืองมานำคนและช้างป่าที่คล้องได้เดินทางต่อมาทางใต้ก็จับช้างได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เมื่อมาถึงหมู่บ้านชาวไทยใหญ่อีกหมู่บ้านหนึ่ง มีประมาณ ๓๐ ครอบครัว และทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านนั้นมีร่องน้ำเหมาะที่จะใช้ในการฝึกสอนช้างที่จับได้ จึงได้ตั้งให้ “แสนโกม” บุตรชายของพะก่าหม่อง เป็นหัวหน้าหมู่บ้านนี้ให้ชื่อว่า “แม่ฮ่องสอน” (“แม่” คือ “แม่น้ำ” ส่วน “ฮ่อง” เป็นสำเนียงเหนือ หมายถึง “ร่องน้ำ” และ “สอน” หมายถึง “การสอนช้าง” ความหมายดังกล่าวจะเห็นได้จากสัญลักษณ์ธงประจำจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่เขียนเป็นรูปช้างเล่นน้ำในปัจจุบัน) ต่อมาประมาณปี พ.ศ. ๒๔๑๗ เจ้าอินทนนท์ เป็นเจ้าขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ ทรงดำริว่า เมืองแม่ฮ่องสอนและบ้านปางหมู อยู่ใกล้ชายแดนพม่า มีชนหลายชาติหลายเผ่าอพยพมาอยู่เป็นจำนวนมาก สมควรรวมยกขึ้นเป็นเมืองให้เรียกชื่อว่า “เมืองแม่ฮ่องสอน” แล้วตั้งให้ “ปานจะเล” หรือ “ชานกะเล” ซึ่งเป็นหลานเขยของเจ้าฟ้าโกหล่าน แห่งเมืองหมอกใหม่ขึ้นเป็นพ่อเมืององค์แรก มี

นามว่า “พระยาสิงหนาทราชา” บ้านปางหมูและเมืองแม่ฮ่องสอนจึงรวมกันเป็น “เมืองแม่ฮ่องสอน” ตั้งแต่นั้นมา มีเจ้าเมืองต่อเนื่องกันเพียง ๔ องค์ คือ

๑. พระยาสิงหนาทราชา
๒. เจ้าเม่นางเมี้ยะ (พ.ศ. ๒๔๑๗ - ๒๔๒๗)
๓. พระยาพิทักษ์สยามเขต (พ.ศ. ๒๔๒๗ - ๒๔๓๔)
๔. พระยาฮ่องสอนบุรี (พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๖)

ซึ่งตรงกับรัชกาลที่ ๕ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองบ้านเมือง มีการตั้งมณฑลเทศาภิบาลขึ้น ตำแหน่งเจ้าเมืองกลายเป็นตำแหน่งบรรดาศักดิ์ไป ไม่มีอำนาจปกครองเมืองอีก เจ้าเมืองคนสุดท้ายถึงแก่กรรมเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๑ แม่ฮ่องสอนจึงสิ้นสุดการปกครองแบบเจ้าเมืองในปีดังกล่าว

เมืองสามหมอก หรือ แม่ฮ่องสอน

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๑,๑๐๐ กิโลเมตร ทิศเหนือและทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าทิศตะวันออกติดต่อกับเขตจังหวัดเชียงใหม่ และทิศใต้ติดต่อกับเขตจังหวัดตาก มีพื้นที่ ๑๓,๒๓๒ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าและภูเขา ๙๐.๕ เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งหมด ที่เหลือเป็นพื้นที่ราบที่อุดมสมบูรณ์โดยเฉลี่ย ๓๘.๒๒ องศาเซลเซียส (ในช่วงเดือนเมษายน) และต่ำสุดโดยเฉลี่ย ๑๔.๐๙ องศาเซลเซียส (ในช่วงเดือนมกราคม) มีปริมาณฝนตกเฉลี่ยทั้งปีประมาณ ๑,๒๔๒ มิลลิเมตร จากสภาพอากาศดังกล่าวเป็นที่มาของ สมญานาม แม่ฮ่องสอนว่า เป็น เมือง “สามหมอก” เพราะมีหมอกคลุมตลอดทั้งปี คือ

๑. มีหมอกน้ำค้างในฤดูหนาว
๒. มีหมอกควัน เกิดจากไฟไหม้ป่าในฤดูร้อน และ
๓. มีหมอกฝนในฤดูฝน

ชนพื้นเมือง

ชนพื้นเมืองและชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

จังหวัดแม่ฮ่องสอนประกอบด้วยชนพื้นเมืองหลายเผ่า ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ฮ่องสอนมีชาวไทยภูเขาชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เกือบครึ่งหนึ่งของประชากรในจังหวัด ประกอบทั้งการคมนาคมยัง ลำบากอยู่ จึงทำให้ความเจริญต่าง ๆ เข้าไปไม่ถึง จึงยังคงสามารถคงความเป็นเอกลักษณ์ในขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษาพูดเอาไว้ได้มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย

ชาวพื้นเมืองและชาวไทยภูเขาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

๑. **ชาวไทยใหญ่** ถือเป็นชาวพื้นเมืองของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เดิมอพยพมาจากเมืองต่างๆ ในเขตรัฐฉานของพม่า ในปัจจุบันการแต่งกาย ชายนุ่งกางเกงจีน ใส่เสื้อแขนกระบอกแบบพม่า ผู้หญิงแต่งกายเหมือนหญิงพม่า นุ่งผ้าซิ่นสีต่าง ๆ ใส่เสื้อทรงกระบอก ตัวสั้นแค่เอวด้านหน้ากลัดกระดุมเฉียงทับไปทางซ้ายหรือขวา เก้าอี้สูงทำเป็นมวยไว้ด้านหลัง แล้วใช้หวีประดับมุกหรือหวีทองคำเสียบปักที่ผม ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยโบราณสมัยกรุงสุโขทัย เป็นชาวพื้นเมืองที่เคร่งในศาสนาพุทธ เมื่อถึงวันพระจะหยุดการประกอบอาชีพและกิจวัตรประจำวันแล้วไปวัด ศิลปหัตถกรรมและการรื่นเริงส่วนมากเลียนแบบพม่า

๒. **แม้วขาวและแม้วลาย** รูปร่างหน้าตาคล้ายคนจีน การแต่งกาย ชายนุ่งกางเกงจีนครึ่งแข้งสีดำ สวมเสื้อแขนกระบอก ใส่หมวกจีนกลม ๆ หญิงนุ่งกระโปรงสั้นแค้เข้าจับเป็นพวงกลมรอบตัว ใส่เสื้อป้ายแบบจีนใช้ผ้าโพกหัว ภาษาที่ใช้พูดและเขียนคล้ายคลึงภาษาจีน

๓. **ยางกะเลหรือกะเหรี่ยงแดง** การแต่งกายชายนุ่งกางเกงจีน ใส่เสื้อทรงกระบอกยาวถึงกัน หญิงสวมเสื้อกระโปรงติดกัน ไม่มีแขน สีขาวยาวถึงข้อเท้า ตัวหลวม ๆ โดยมีประเพณีว่าเสื้อผ้า หญิงสาวจะมีรอยฉีกขาดไม่ได้ หากมีถือว่าไม่ใช่หญิงสาวบริสุทธิ์ สำหรับหญิงที่มีครอบครัวแล้วจะเปลี่ยนเป็นนุ่งขึ้นสีต่าง ๆ ส่วนมากนับถือศาสนาคริสต์และนับถือผีประจำเผ่า

๔. **มุเซอร์แดง** การแต่งกาย หญิงสวมเสื้อผ้าแบบผู้หญิงไทยใหญ่ นุ่งผ้าขึ้นชายพกไว้ซ้ายมือยาวถึงข้อเท้า ไขว่ยมวย ชายแต่งกายแบบชาวไทยใหญ่ เสื้อสั้นแค้เอว

๕. **มุเซอร์ดำ** การแต่งกาย ชายนุ่งกางเกงดำ ใส่เสื้อแขนกระบอกสั้นแค้เอว หญิงนุ่งกางเกงดำ ใส่เสื้อแขนกระบอกผ่าอกตัวยาวถึงสะโพก โทนหัวไว้หางจุก ขาวพื้นเมืองเผ่านี้มีนิสัยมุทะลุร้ายกว่าทุกเผ่า

๖. **ลัวะ** การแต่งกาย ชายสวมเสื้อกางเกงแบบชาวไทยใหญ่ ใช้ผ้าสีโพกหัว หญิงนุ่งผ้าขึ้นสั้น ไม่เลือกสี เสื้อแบบพม่ายาวถึงกัน มีมากในเขตอำเภอแม่สะเรียง และอำเภอขุนยวม

การคมนาคม

ก. **การเดินทางโดยรถยนต์** มี ๒ เส้นทาง เข้าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ :-

๑. ทางหลวงหมายเลข ๑๐๘ เริ่มต้นจากอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง เข้าสู่เขตจังหวัดเชียงใหม่ทางอำเภอฮอด อำเภอจอมทอง อำเภอสันป่าตอง และอำเภอหางดง รวมระยะทาง ๓๔๕ กิโลเมตร

๒. ทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ เริ่มจาก อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ผ่านกิ่งอำเภอปางมะผ้า อำเภอปาย เข้าสู่เขตจังหวัดเชียงใหม่ทางบ้านแม่มาลัย อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมระยะทาง ๒๔๕ กิโลเมตร

ข. **การเดินทางโดยเครื่องบิน (บริษัทการบินไทย)**

ออกจาก	เวลา	ถึง	เวลา	ค่าโดยสาร	หมายเหตุ
แม่ฮ่องสอน	๑๒.๔๕	เชียงใหม่	๑๓.๒๕	๓๔๕	ข้าราชการ
แม่ฮ่องสอน	๑๕.๐๕	เชียงใหม่	๑๕.๔๕	๓๔๕	พนักงาน
แม่ฮ่องสอน	๑๗.๒๕	เชียงใหม่	๑๘.๐๕	๓๔๕	รัฐวิสาหกิจ
เชียงใหม่	๑๑.๓๕	แม่ฮ่องสอน	๑๒.๑๕	๓๔๕	ลด ๑๕
เชียงใหม่	๑๓.๕๕	แม่ฮ่องสอน	๑๔.๓๕	๓๔๕	เปอร์เซ็นต์
เชียงใหม่	๑๖.๑๕	แม่ฮ่องสอน	๑๖.๕๕	๓๔๕	

บางกอกแอร์เวย์

ออกจาก	เวลา	ถึง	เวลา	ค่าโดยสาร	หมายเหตุ
กรุงเทพ ฯ	๑๐.๔๐	แม่ฮ่องสอน	๑๒.๓๐	๑,๗๔๕	-
แม่ฮ่องสอน	๑๒.๕๐	กรุงเทพ ฯ	๑๔.๔๐	๑,๗๔๕	

การเดินทางโดยรถยนต์สายเชียงใหม่ - แม่ฮ่องสอน

เที่ยว	เชียงใหม่	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน	รถ	หมายเหตุ
๑	๐๖.๓๐	๑๐.๓๐	๑๕.๐๐	ธรรมดา	รถสายแม่ฮ่องสอน
๒	๐๘.๐๐	๑๒.๐๐	๑๖.๓๐	ธรรมดา	ไปเชียงใหม่ออก
๓	๐๙.๐๐	๑๓.๐๐	๑๗.๓๐	ปรับอากาศ	เวลาเดียวกันกับ
๔	๑๑.๐๐	๑๕.๐๐	๑๙.๓๐	ธรรมดา	ตารางนี้
๕	๑๓.๓๐	๑๗.๓๐	-	ธรรมดา	ค่ารถโดยสาร
๖	๑๕.๐๐	๑๙.๐๐	-	ธรรมดา	ธรรมดา ๑๑๕ บาท
๗	๒๐.๐๐	๒๔.๐๐	๐๔.๓๐	ธรรมดา	ค่ารถโดยสาร
๘	๒๑.๐๐	๐๑.๐๐	๐๕.๓๐	ธรรมดาและ ปรับอากาศ	ปรับอากาศ ๒๐๖ บาท บริษัทเปรมประชา ขนส่ง

สายแม่ฮ่องสอน - กรุงเทพ ฯ

เที่ยว	แม่ฮ่องสอน	กรุงเทพ ฯ	รถ	ค่าโดยสาร	หมายเหตุ
๑	๑๒.๓๐	๗.๐๐	ธรรมดา	๒๔๐	คฤหาสท์ ทัวร์
๒	๑๕.๐๐	๙.๐๐	ปรับอากาศ	๔๔๒	ยานยนต์ ทัวร์
เที่ยว	กรุงเทพ ฯ	แม่ฮ่องสอน	รถ	ค่าโดยสาร	หมายเหตุ
๑	๑๕.๐๐	๑๐.๐๐	ธรรมดา	๒๔๐	คฤหาสท์ ทัวร์
๒	๑๘.๐๐	๑๒.๐๐	ปรับอากาศ	๔๔๒	ยานยนต์ ทัวร์

การเดินทางโดยรถยนต์ (บริษัทเปรมประชา) สายแม่ฮ่องสอน - ปาย - เชียงใหม่

เที่ยว	แม่ฮ่องสอน	ปาย	เชียงใหม่	หมายเหตุ
๑	๐๖.๓๐	๑๐.๓๐	๑๕.๓๐	ธรรมดา
๒	๐๘.๐๐	๑๑.๐๐	๑๕.๐๐	ตู้พิเศษ
๓	๐๙.๐๐	๑๓.๐๐	๑๖.๐๐	ธรรมดา
๔	๑๑.๐๐	๑๕.๐๐	๑๘.๓๐	ธรรมดา
๕	๑๔.๐๐	๑๘.๐๐	-	ธรรมดา
๖	๑๖.๐๐	๑๙.๓๐	-	ธรรมดา

สายเชียงใหม่ - ปาย - แม่ฮ่องสอน

เที่ยว	เชียงใหม่	ปาย	แม่ฮ่องสอน	หมายเหตุ
๑	๐๗.๐๐	๑๑.๐๐	๑๕.๓๐	ธรรมดา
๒	๐๘.๐๐	๑๑.๐๐	๑๕.๐๐	ตู้พิเศษ
๓	๐๘.๓๐	๑๒.๓๐	๑๗.๐๐	ธรรมดา

สายปาย - แม่ฮ่องสอน

เที่ยว	ปาย	แม่ฮ่องสอน	หมายเหตุ
๑	๐๗.๐๐	๑๐.๓๐	ธรรมดา
๒	๐๙.๐๐	๑๒.๓๐	ธรรมดา
๓	๑๕.๐๐	๑๘.๓๐	ธรรมดา

คำขวัญจังหวัดแม่ฮ่องสอน

หมอกสามฤดู

กองมูเสียดฟ้า

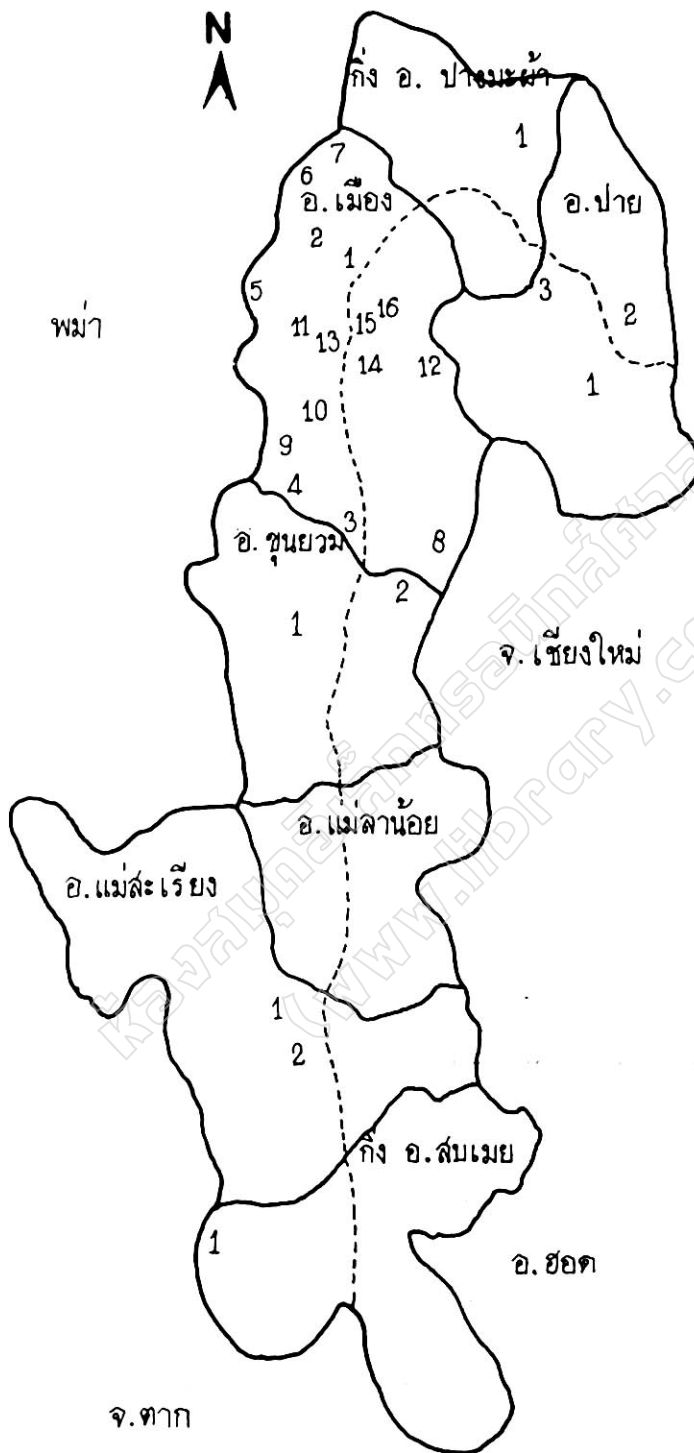
ป่าเขียวจี

ผู้คนดี

ประเพณีงาม

ลือนามถิ่นบัวตอง

แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

๑. ถ้ำปลา
๒. น้ำตกผาเสื่อ
๓. เขื่อนพลังน้ำผาบ่องและน้ำพุร้อนผาบ่อง
๔. เรือนประทับแรมท่าโป่งแดง
๕. กระเหรี่ยงคอยาว (ในสอย)
๖. พระตำหนักปางตอง
๗. หมู่บ้านรักไทย (แม่ออ)
๘. หมู่บ้านแม่ไมโครเวฟ
๙. ศูนย์โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ
๑๐. ศูนย์ศิลปาชีพ
๑๑. วัดพระธาตุดอยกองมู
๑๒. วัดจองคำ
๑๓. วัดพระนอน
๑๔. วัดก้าก่อ
๑๕. วัดหัวเวียง
๑๖. พระพลาแสงหรือพระมหามุนี

อำเภอแม่สะเรียง

๑. วัดแสนทอง
๒. วัดกิตติวงศ์หรือวัดสภารใน

อำเภอขุนยวม

๑. หุ่นบัวตองดอยแม่อูคอ
๒. น้ำตกแม่สุริน

อำเภอปาย

๑. ห้วยจอกหลวง
๒. ห้วยน้ำดัง
๓. วัดน้ำฮู

กิ่งอำเภอสบเมย

๑. หมู่บ้านแม่สามแลบ

กิ่งอำเภอปางมะผ้า

๑. ถ้ำลอด

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

๑. ถ้ำปลา

ตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ห่างตัวเมืองไปทางทิศเหนือตามเส้นทางหลวง หมายเลข ๑๐๙๕ (แม่ฮ่องสอน-ปาย) ประมาณ ๑๗ กิโลเมตร แยกซ้ายมือริมถนนติดกับเชิงเขาตอย่างหลง มีแม่น้ำสะงักันอยู่ ในถ้ำปลาจะมีแอ่งน้ำกว้างประมาณ ๒ เมตร ลึก ๑.๕ เมตร มีปลารวมชนิดตัวโต มีความยาวประมาณ ๘๐ เซนติเมตร โดยเฉลี่ยอาศัยอยู่เป็นฝูงไม่หลบหนีไปไหนเป็นที่น่าอัศจรรย์ ชาวบ้านเรียกว่าปลาหมู ทางภาคกลาง เรียกว่า ปลาพลวง ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นวนอุทยาน

๒. น้ำตกผาเสื่อ

ตั้งอยู่ในตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ (แม่ฮ่องสอน-ปาย) ประมาณ ๑๓ กิโลเมตร และแยกไปตามทางขึ้นสู่พระตำหนักปางตองอีกประมาณ ๑๖ กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่สวยงามตามธรรมชาติไหลลงมาจากแม่น้ำสะงักันในพรมที่มี ๖ ชั้น ชั้นบนสุดอยู่ในป่าลึก คือ น้ำตกแม่สะงักันกลาง ถัดออกมาเป็นชั้นผายาว ผาลาด ผาเสื่อ ผาตั้งและผาฮ่อม น้ำตกนี้มีขนาดใหญ่และมีน้ำมากตลอดทั้งปี จะมีน้ำมากที่สุดในช่วงเดือน สิงหาคม-กันยายน ทางกรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นวนอุทยานแล้ว ห่างจากน้ำตกผาเสื่อลงมาประมาณ ๑ กิโลเมตร การพลังงานแห่งชาติได้สร้างเขื่อนเพื่อนำพลังน้ำผลิตกระแสไฟฟ้าใช้ทั่วจังหวัดแม่ฮ่องสอน รอบๆ เขื่อนมีทิวทัศน์สวยงามมาก

๓. เขื่อนพลังน้ำผาบ่องและบ่อน้ำร้อนผาบ่อง

อยู่ห่างจากตัวเมืองแม่ฮ่องสอนไปทางทิศใต้ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร เป็นเขื่อนพลังน้ำกั้นน้ำแม่ละมอดผลิตกระแสไฟฟ้ามาใช้ในเมืองใกล้ๆ กับตัวเขื่อนมีศาลาพักผ่อนเหมาะสำหรับจะพักผ่อนหย่อนใจ อาบแดด เข็นสบายลม ไม้พัดตลอดเวลา และห่างออกไปทางหมู่บ้านผาบ่องประมาณ ๒ กิโลเมตร มีบ่อน้ำพุร้อนเจือปนธาตุกำมะถันเล็กๆ อีกแห่งหนึ่ง

๔. เรือนประทับแรมท่าโป่งแดง

อยู่ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศใต้ประมาณ ๕ กิโลเมตร ตั้งอยู่ภายในศูนย์โครงการพัฒนาตามพระราชดำริท่าโป่งแดง ซึ่งทำการทดลองเพาะปลูกพืชผลไม้ต่างๆ และเลี้ยงหม่อนไหมและแยกไปทางซ้ายประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเรือนประทับแรมตั้งอยู่บนเนินเขาเล็กๆ ด้านหน้ามีแม่น้ำปายไหลผ่าน รอบๆ เรือนประทับแรมมีไม้ดอกไม้ประดับปลูกไว้สวยงามบรรยากาศดีมากเหมาะแก่การพักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง

๕. กระเหรี่ยงคอยาว

กระเหรี่ยงคอยาวบ้านน้ำเพียงดิน อยู่ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ไปทางเรือนประทับแรมท่าโป่งแดง แล้วแยกไปทางบ้านห้วยเตี๋ย ลงเรือรับจ้างล่องแม่น้ำปาย ที่ท่าเรือห้วยเตี๋ย มีเรือหางยาวจุได้ประมาณ ๑๐ คนไว้คอยบริการ ทศนิยภาพสองข้างทางสวยงามเต็มไปด้วยป่าเขียวชอุ่ม ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒.๕ นาฬิกาถึงหมู่บ้านกระเหรี่ยงคอยาว

ลักษณะบ้านเรือนเป็นหลังคามุงด้วยหญ้าคา ยกใต้ถุนสูง ฝาบ้านและพื้นใช้ไม้ไผ่ขัดแตะ ทนุญชาวเขาเผ่านี้ที่เกิดวันพุธและตรงกับวันขึ้นสิบห้าค่ำถือว่าเป็นผู้มีบุญมาเกิด จะถูกนำไปใส่ห้วงทองเหลืองรอบคอ ตั้งแต่อายุ ๕ ขวบ จนกระทั่งอายุประมาณ ๒๕ ปี จึงจะหยุด ห้วงรอบคอที่ใส่นี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย เมื่อเจ้าของถึงแก่ความตายก็จะฝังไปพร้อมกัน

กระเหรี่ยงคอยาวบ้านในสอย อยู่ในเขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน โดยเดินทางไปตามถนนสายแม่ฮ่องสอน-ปาย ประมาณ ๘ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายแยกไปทางบ้านทุ่งไม้สักประมาณ ๔ กิโลเมตร จะถึงหมู่บ้านสบสอย เดินทางต่อไปอีกประมาณ ๕ กิโลเมตร จะถึงหมู่บ้านในสอยซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยใหญ่และชาวกระเหรี่ยง เดินทางอีก ๓ กิโลเมตร ก็จะถึงหมู่บ้านกระเหรี่ยงคอยาว ซึ่งมีลักษณะเดียวกับที่บ้านน้ำเพียงดิน

๖. พระตำหนักปางตอง

อยู่ในเขตตำบลหมอกจำแป่ ในเส้นทางสายห้วยขาน นาป่าแบก การเดินทางไปสู่เรือนประทับแรมนี้ต้องขึ้นเขาตลอดเวลาเพราะเรือนประทับแรมนี้อยู่บนยอดเขาสูงที่บ้านปางตอง ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงปางตอง มีทิวทัศน์สองข้างทางที่สวยงาม ปัจจุบันทางรถยนต์เข้าถึงและสามารถเดินทางไปถึงหมู่บ้านนาป่าแบก ซึ่งเป็นหมู่บ้านแม้วและเลยไปบ้านแม่ออเขตชายแดนไทย-พม่า มีกองกำลังกองพล ๙๓ ตกค้างอยู่

๗. หมู่บ้านรักไทย (แม่ออ)

ตั้งอยู่ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ติดชายแดนไทย-พม่า ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๔๔ กิโลเมตร เส้นทางเดียวกับหมู่บ้านนาป่าแบก เรือนประทับแรมปางตองและน้ำตกผาเสื่อเป็นที่ตั้งหมู่บ้านควบคุมอดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพซึ่งตั้งอยู่บนไหล่เขาสูงคั่นกลางด้วยอ่างเก็บน้ำอันเป็นทัศนียภาพที่งดงามยิ่ง ประกอบกับมีลักษณะทั่วไป ความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณีแบบจีน จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น “ไต้หวันแห่งแม่ฮ่องสอน”

๘. หมู่บ้านแม้วไมโครเวฟ

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๑ ตำบลห้วยโป่ง อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ห่างจากด. เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าแม้ว (ม้ง) อยู่บนยอดดอยสูง ทัศนียภาพสอง- การคมนาคมสะดวกมาก

๙. ศูนย์โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ

ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๑๒๘๑๒ ถนนขุนลุมประพาส อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จัดตั้งขึ้นเมื่อ ดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจากทรงเห็นว่าแม่ฮ่องสอนมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเ ราน้อยการคมนาคมไม่สะดวก ราษฎรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ ทรงมีความ- การชลประทาน และความปลอดภัย จึงได้มีพระราชดำริให้มีการพัฒนาอาชีพของราษฎรเพื่อ- การปลูกฝิ่น ป้องกันการบุกรุกทำลายป่า ปรับปรุงและฟื้นฟูดิน จัดสร้างระบบน้ำให้แก่ราษฎร จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความสามัคคีและหวงแหนแผ่นดินที่ตนอาศัยอยู่

๑๐. ศูนย์ศิลปาชีพ

ศูนย์ศิลปาชีพจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่ที่เดียวกับศูนย์โครงการพัฒนาตามพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นตามพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากอาชีพหลักและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่ออนุรักษ์ศิลปและวัฒนธรรมไทย ปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๗ แผนก คือ แผนกจักสานไม้ไผ่ แผนกงานหวาย แผนกศิลปประดิษฐ์ แผนกช่างกลึง แผนกทอผ้าไหม-ทอจก-ทอผ้าขนแกะ แผนกตัดเย็บเสื้อผ้า และแผนกช่างเงิน ที่ศูนย์ศิลปาชีพนี้มีสิ่งของพื้นเมืองที่น่าสนใจหลายประเภทจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปด้วย

๑๑. วัดพระธาตุดอยกองมู

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองแม่ฮ่องสอนบนยอดดอยกองมูสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๓๐๐ เมตร เป็นปูชนียสถานคู่บ้านคู่เมืองของชาวแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยพระธาตุเจดีย์ทั้งดงามเป็นศิลปะไทยใหญ่ ๒ องค์ ตั้งเรียงเคียงกัน โดยพระธาตุเจดีย์องค์ใหญ่ “จองต่องสู” เป็นผู้ริเริ่มให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๓ ส่วนพระธาตุเจดีย์องค์เล็กสร้างโดย “ พญาสิงหนาทราชา ” เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปนมัสการ ถึงกับมีผู้กล่าวกันว่าหากผู้ใดมาเยือนเมืองแม่ฮ่องสอนแล้วแต่ยังไม่ได้ขึ้นไปนมัสการพระธาตุดอยกองมูก็เสมือนว่ามิได้มาจังหวัดนี้ บนยอดดอยจะสามารถเห็นภูมิประเทศและสภาพตัวเมืองแม่ฮ่องสอนได้ชัดเจน

๑๒. วัดจองคำ

วัดจองคำสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๐ อยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน สร้างโดยฝีมือช่างชาวไทยใหญ่ มีศิลปต่างๆ ที่เป็นแบบฉบับของชาวไทยใหญ่งดงามมากโดยหลังคาวัดจะทำเป็นรูปปราสาท เพราะชาวไทยใหญ่มักคิดว่าปราสาทเป็นของสูง ผู้ที่สมควรประทับในปราสาทควรจะเป็นพระมหากษัตริย์หรือตัวแทนของพระศาสนา ภายในพระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นองค์ใหญ่ขนาดหน้าตักกว้าง ๔.๔๕ เมตร ชื่อว่า “หลวงพ่อดิ” สร้างโดยฝีมือช่างชาวพม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ด้านหน้าวัดจองคำยังมีหนองจองคำ ซึ่งเป็นหนองน้ำใหญ่กลางเมือง ในยามเช้าที่อากาศดีจะแลเห็นเงาของวัดสะท้อนอยู่ที่ผิวน้ำท่ามกลางสายหมอกงดงามแปลกตามาก และในวัดนี้ได้รวมเอาวัดจองกลางเข้าด้วยซึ่งปัจจุบันเป็นพระอารามหลวง ส่วนวัดจองกลางเดิม ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันมีพระอุโบสถและพระวิหารเป็นศิลปะแบบไทยใหญ่ ภายในมีแท่นบูชาประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์จำลองปิดทองอร่าม นอกจากนี้ยังมีตุ๊กตาไม้แกะสลักเป็นรูปคนและสัตว์เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดกรวม ๓๓ ตัว สร้างโดยช่างชาวพม่า ลักษณะหน้าตาและการแต่งกายจึงเป็นแบบพม่า เป็นอีกที่หนึ่งที่นักท่องเที่ยวไม่ควรพลาดการเข้าชม

๑๓. วัดพระนอน

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ตรงเชิงดอยกองมู วัดนี้สร้างขึ้นโดยพระนางเมี่ยงผู้ครองเมืองแม่ฮ่องสอนคนที่ ๒ มีพระนอนองค์ใหญ่สร้างด้วยศิลปะแบบไทยใหญ่เพียงองค์เดียวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑ์เล็ก ๆ ที่เก็บโบราณวัตถุที่มีค่าซึ่งหาชมได้ยากอีกแห่งหนึ่ง และที่หน้าวัดจะมีสิ่งหูกู่ขนาดใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นโดยพระยาสิงหนาทราชา สิ่งหูกู่ดังกล่าวจะมีเฉพาะทางภาคเหนือเท่านั้น เรียกว่า “สา่งซี้”

๑๔. วัดถ้ำก่อ (วัดดอกบุนนาค)

ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน ตรงเชิงดอยกองมูเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองอีกวัดหนึ่ง อายุการสร้างกว่าร้อยปีแล้ว คือ สร้างเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ผู้ริเริ่ม คือ “ครูบาเฒ่า” เป็นชาวไทยใหญ่ บวชมาจากเมืองเชียงทอง (เวียงทอง) แคว้นฉานในพม่า ปัจจุบันมีพระสมณศักดิ์ศักดิ์ เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่านได้อนุรักษ์สิ่งปลูกสร้างที่เรียกว่า “ส่างหว่าง” ไว้ที่วัดนี้ ซึ่งมีให้ชมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น “ส่างหว่าง” หมายถึง สิ่งปลูกสร้างทรงจั่วแบบไทยใหญ่แต่มีหลังคาคลุมยาวใช้เป็นทางเดินค้ำแดดคุ้มฝนแก่ อุบาสก อุบาสิกา ตลอดจนถึงญาติโยมและซุ้มประตูตรงทางเข้าเป็นที่ถอดรองเท้า อันเป็นอุบายให้มีการเคารพสถานที่ด้วย นอกจากนั้นท่านเจ้าอาวาสยังได้เก็บรวบรวมวัตถุโบราณไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาและชมมากมายและปัจจุบันนี้วัดถ้ำก่อได้เป็นวัดศูนย์รวมการจัดบวชลูกแก้วที่รู้จักกันดีในนามของ “ประเพณี ปอยส่างลอง” ที่โด่งดังของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั่นเอง

๑๕. วัดหัวเวียง

วัดหัวเวียง ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ถนนสิงหนาทบำรุง ตำบลจองคำ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน คำว่า “หัวเวียง” ก็คือ “หัวเมือง” นั่นเอง วัดหัวเวียงเป็นวัดเก่าแก่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ เป็นที่ประดิษฐานของพระเจ้าพาละแข่งหรือพระมหามุนี พระคู่บ้านคูเมืององค์หนึ่งของชาวแม่ฮ่องสอน อยู่ในวิหารพระเจ้าพาละแข่งอันงดงามด้วยศิลปชาวไทยใหญ่ ถ้าว่านผู้อ่านเดินทางมาจังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยทางเครื่องบินก็จะเห็นวัดหัวเวียงเด่นชัดอยู่ริมทางวิ่งด้านขวามือ และเป็นโอกาสอันดีที่จะได้มานมัสการพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์องค์นี้

๑๖. พระพาละแข่ง หรือ พระมหามุนี

พระพาละแข่ง หรือพระมหามุนีนี้ ได้นำมาจากพระมหามุนี เจ้าเมืองยะแซในสมัยพุทธกาล ซึ่งตามตำนานเล่าว่าเป็นผู้ศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอันมากถึงขนาดทูลขอให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่เมืองยะแซตลอดไป แต่พระพุทธรูปองค์ทรงมีเมตตาแก่สัตว์โลกทั้งหลายไม่สามารถประทับอยู่ได้ จึงอนุญาตให้พระมหามุนีจำลองรูปของพระพุทธรูปไว้ พระมหามุนีให้ช่างหล่ออยู่ถึง ๘ ครั้ง ก็ไม่สำเร็จเนื่องจากพระพุทธรูปยังทรงพระชนม์อยู่บนโลกจนครั้งที่ ๙ พระพุทธรูปองค์ทรงกอบเอาไออุ่นที่พระอุระใส่ลงไปในเบ้าที่จะหล่อจึงสำเร็จ พระพาละแข่งหรือพระมหามุนีจึงเป็นปฐมพระพุทธรูป หรือรูปจำลองของพระพุทธรูปองค์แรกที่เกิดขึ้นในโลก

สำหรับพระพาละแข่งหรือพระมหามุนีที่วัดหัวเวียงนี้จำลองมาจากองค์จริงที่ประเทศพม่า สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยคณะช่างชาวเมืองมณฑลเล ลุงจองโพหย่า และพรรคพวกได้แยกออกเป็น ๙ ขึ้น บรรทุกเรือ ๙ ลำ ล่องมาตามลำน้ำสาละวินและลำน้ำปายแล้วมาประกอบใหม่ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยบรรจุพระบรมธาตุ ๑ องค์ ไว้ที่พระเศียร เป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองที่ชาวแม่ฮ่องสอนเคารพนับถือมาก

อำเภอแม่สะเรียง

๑. วัดแสนทอง

อยู่ที่บ้านทุ่งพร้าวห่างจากอำเภอแม่สะเรียงประมาณ ๒ กิโลเมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์ และพระแสนทอง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยทั้งสององค์เชื่อกันว่าปีไหนฝนแล้ง ประชาชนจะอัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์ออกแห่แล้วฝนจะตก

๒. วัดกิตติวงศ์หรือวัดสภารใน

เดิมชื่อวัดชัยสงครามหรือวัดสภารในเวียง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๒๗ หมู่ ๒ ถนนวิศิษฐ์ ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง โบราณวัตถุที่มีอายุมากที่สุดของวัด คือ “ธรรมาสน์” สร้างมาไม่น้อยกว่า ๑๓๕ ปี (พ.ศ. ๒๓๙๙) และมีพระบรมสารีริกธาตุลักษณะคล้ายแป้งหยดมีสีทองประดิษฐานอยู่โดยครูบาภิตินำมาจากวัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยกว่าปีมาแล้ว

อำเภอขุนยวม

๑. หุบบัวตองดอยแม่ฮูคอ

ตั้งอยู่ในเขตบ้านแม่สุริน หมู่ที่ ๑๓ ตำบลแม่ฮูคอง อำเภอขุนยวม ห่างจากอำเภอขุนยวมไปประมาณ ๒๖ กิโลเมตร เป็นหุบบัวตอง หรือที่เรียกว่า หานตะวันป่ามีพื้นที่ครอบคลุมภูเขาต่อเนื่องกันประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ ประมาณช่วงปลายเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม ของทุก ๆ ปี ดอกหานตะวันป่าหรือดอกบัวตอง จะบานสะพรั่งสีเหลืองอร่ามปกคลุมขุนเขานับสิบ ๆ ลูก มองเห็นเป็นทะเลดอกไม้ ทำทาสายตาของนักท่องเที่ยว ที่มาเยือนให้เก็บภาพเป็นความทรงจำที่ไม่รู้ลืมเป็นหมื่น ๆ คนในทุกปี

๒. น้ำตกแม่สุริน

ตั้งอยู่ในเขตบ้านแม่สุริน ตำบลขุนยวม อำเภอขุนยวม ห่างจากอำเภอไปประมาณ ๕๐ กิโลเมตร เป็นน้ำตกที่มีความกว้างและสูงประมาณ ๑๐๐ เมตร เป็นน้ำตกที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีลักษณะเป็นน้ำตกชั้นเดียวไหลลงมาจากหน้าผาสูงไปสู่อุโมงค์เบื้องล่างผู้ที่จะไปชมน้ำตกแห่งนี้ต้องเดินเท้าเข้าไปเป็นที่ทำห้วยและเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยเดินป่า

อำเภอป่า

๑. ห้วยจอกหลวง

ตั้งอยู่ที่บริเวณป่าแม่ยะ ตำบลแม่ฮี้ อำเภอป่า เป็นที่ตั้งหน่วยอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยจอกหลวง มีการปลูกไม้ดอกเมืองหนาวหลายชนิดจะออกดอกในฤดูหนาวสวยงามมาก ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีทิวทัศน์งดงาม อยู่ห่างจากตัวอำเภอป่าประมาณ ๔๓ กิโลเมตร ถิ่นที่น้ำที่สวยที่สุดคือ ฤดูหนาว

๒. ห้วยน้ำดัง

ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๗ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอป่า ติดต่อกับเขตอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๕ (แม่ฮ่องสอน-ป่า) เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นภูเขาสูงมองไปข้างล่างจะเห็นหมอกสีขาวดูขุ่นปนปกคลุมไปสุดลูกหูลูกตาคลุมยอดเขาหลายร้อยลูก ประดุจทะเลหมอกและทัศนียภาพตอนเช้าตรู่ก่อนดวงอาทิตย์จะขึ้นจะพบกับธรรมชาติที่ไม่สามารถพบเห็นได้จากที่อื่น เพราะจะได้เห็นดวงดาวพรายแสงอยู่บนยอดสนและประกายสีแดงสดใสของแสงอาทิตย์ที่ทอแสงสาดผ่านทะเลหมอก นอกจากนี้ที่นี่ยังเป็นสถานที่ดำเนินการปลูกพืชทดแทนและปลูกสวนดอกไม้เมืองหนาวของกรมป่าไม้ จะได้ชมความสวยงามของดอกไม้เมืองหนาวสีสนสดใสจะลานดารอคอยการไปเยือนของนักท่องเที่ยว การเดินทางสามารถใช้รถทุกชนิดไปถึงที่ได้สะดวกที่ตั้งห่างจากอำเภอป่าประมาณ ๓๐ กิโลเมตรที่พักรถสามารถติดต่อได้ ณ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๓. วัดน้ำฮู

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ห่างจากตัวอำเภอป่าประมาณ ๓ กิโลเมตร สามารถเดินทางด้วยรถได้สะดวก วัดดังกล่าวนี้เดิมเป็นวัดร้าง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ครูบาศรีวิชัย ได้มาบูรณะสร้างวิหารและเจดีย์ขึ้น แล้วอาราธนา “พระพุทธรูปอันเมือง” ที่ประทับอยู่ใต้โคนไม้ไปประดิษฐานในวิหาร พระพุทธรูปองค์นี้หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ พุทธลักษณะเป็นพระเชียงแสน ที่เรียกว่า “พระสิงห์รุ่นที่ ๓” ขนาดหน้าตัก ๘๐ เซนติเมตร สูง ๑๑๑ เซนติเมตร มีอายุประมาณ ๔๐๐ ปี พระพุทธรูปดังกล่าวมีความมหัศจรรย์เป็นที่ทราบกันแพร่หลายว่า มีน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอยู่ในพระเศียรโดยไม่ทราบว่ามีมาได้อย่างไรแม้จะตักและชันน้ำในพระเศียรให้แห้งแล้วใช้พระเมาลีครอบไว้ภายในเวลา ๒-๓ วัน จะมีน้ำซึมมาอยู่แทนที่ดังเดิม ซึ่งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวได้นำเรื่องและภาพไปตีพิมพ์ในนิตยสารของ อ.ส.ท. เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ พระพุทธรูปอันเมืองเป็นที่เคารพสักการะแก่บุคคลทั่วไป ส่วนประวัติการสร้างนั้นไม่ทราบชัดแต่มีหลักฐานเชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นพระราชกุศลถวายสมเด็จพระที่นั่งสุพรรณกัลยา ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนศิลปวัตถุโบราณโดยสันนิษฐานว่าเป็นศิลปะล้านนาชนิดสัมฤทธิ์ เป็นวัดที่พุทธศาสนิกชนมากราบนมัสการแห่งหนึ่งของภาคเหนือ

กิ่งอำเภอสบเมย

๑. หมู่บ้านแม่สามแลบ

ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำสาละวิน หรือแม่น้ำคง ในเขตกิ่งอำเภอสบเมย ห่างจากกิ่งอำเภอประมาณ ๖๒ กิโลเมตรตามทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๕ บ้านดังกล่าวเป็นจุดบรรจบกันระหว่างแม่น้ำป่ากับแม่น้ำสาละวิน ทิวทัศน์เป็นหุบเขาสูงฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเป็นเขตสาธารณรัฐประเทศพม่า

กิ่งอำเภอปางมะผ้า

๑. ถ้ำลอด

ถ้ำลอดหรืออีกชื่อหนึ่ง คือ ถ้ำผีแมน ตั้งอยู่ที่คเหนือของตัวจังหวัดไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘๕ (สายแม่ฮ่องสอน-ป่า) ประมาณ ๖๐ กิโลเมตร อยู่ในเขตกิ่งอำเภอปางมะผ้าห่างจากตัวกิ่งอำเภอปางมะผ้า ประมาณ ๘ กิโลเมตร มีทางรถยนต์เข้าถึงโดยสะดวกภายในถ้ำมีน้ำไหลผ่านเข้าตรงปากถ้ำไหลไปทะลุอีกทางด้านหนึ่งใช้เวลาเดินลอดถ้ำประมาณ ๓๐-๔๐ นาที ต้องใช้ไฟฉายหรือตะเกียงน้ำมัน กว้างประมาณ ๒๐ เมตร สูงประมาณ ๕๐ เมตร ที่ปากถ้ำด้านขวามือมีทางลาดชันขึ้นไป จะมีถ้ำหนึ่งคล้ายห้องโถงมีห้องต่างๆ ซึ่งเดิมเป็นที่อาศัยของมนุษย์โบราณที่เรียกกันว่า “ผีแมน” มีหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ภาชนะเก็บของทำด้วยไม้สักคล้ายเรือยาวประมาณ ๓-๔ วา มีทั้งขนาดเล็กใหญ่ ☀

ถ้าของกิ่งอำเภอปางมะผ้า

เขียนโดย จอห์น สไปส และ มนชัย อินธิกุล

มีถ้ำยาวที่สุด, ใหญ่ที่สุด, ลึกที่สุด, และสวยที่สุด อยู่ในเขตของกิ่งอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน คือ ถ้ำน้ำลอด ถ้ำน้ำลอดนี้เป็นถ้ำที่มีความเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่สุด มีคนนำทางกับตะเกียงเจ้าพายุพาลอดถ้ำ และลุยน้ำภายในถ้ำ อุโมงค์ภายในถ้ำมีความยาว ๔๐๐ เมตร ภายในถ้ำมีถ้ำแยกจากอุโมงค์ใหญ่อีก ๓ ถ้ำ คือ ถ้ำแรก มีเสาหินใหญ่สูงถึง ๒๐ เมตร ถ้ำที่ ๒ มีหินงอกเป็นตะปุ่มตะป่ำคล้ายตุ๊กตาดินเผา และตามผนังถ้ำมีหินงอกหินย้อยมีความงามระยิบระยับเมื่อต้องแสงไฟ ถ้ำที่ ๓ มีโถงศพไม้สักขนาดใหญ่เป็นโถงศพที่มีมาก่อนประวัติศาสตร์ โถงศพนี้สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นของพวกมอญ ขะแมหรือชาวเขาเผ่าลัวะก็ได้ ได้มีการพิสูจน์แล้วพบว่า มีอายุประมาณ ๒,๓๐๐ ปี ในเขตปางมะผ้ามีถ้ำที่มีโถงศพอยู่ ได้ถูกค้นพบประมาณ ๖๐ ถ้ำ ส่วนมากโถงศพจะทำด้วยไม้สักและไม้แดงชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณนี้เรียกถ้ำเหล่านี้ว่า “ถ้ำมีแมน” โถงศพที่พบมีความยาวที่สุด คือ ๙.๕ เมตร โถงศพนี้บางครั้งจะถูกนำไปไว้บนหน้าผาสูงชัน ยากที่คนธรรมดาจะขึ้นไปถึง หรือขึ้นไปไม่ได้เลย อีกหลายถ้ำที่สามารถจะทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เช่นถ้ำผาเผือกซึ่งมีปากทางเข้าที่ใหญ่ที่สุด และเป็นถ้ำที่มีความลึกในแนวตั้งที่สุดเท่าที่เคยพบมาใช้เชือกและเครื่องมือในการสำรวจ จะสามารถลงไปในถ้ำได้ลึกถึง ๓๐๐ เมตร

ในเขตลุ่มน้ำของ ๒๐ กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของถนนสายปาย-แม่ฮ่องสอน มีถ้ำผาแดง ซึ่งเป็นถ้ำน้ำลอด มีความยาวประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร เป็นถ้ำสำหรับผู้รักการผจญภัยและมีความปลอดภัยสูงเพราะไม่ต้องปีนป่ายหน้าผาสูงชันเลย ตรงปากถ้ำทั้งสองด้าน มีหน้าผาสีแดงสูงชันตั้งตระหง่านอยู่อย่างน่าดู

ถ้ำลอดเวลาใกล้พระอาทิตย์ตกดินจะมีฝูงนกนางแอ่นและค้างคาวซึ่งอาศัยหลับนอนอยู่ในถ้ำจำนวนมาก ๑ ตัวบินกลับรัง นกเหล่านี้ได้ปรับประสาทรับรู้สัญญาณในการบินในที่มืดเพื่อที่จะได้ไม่ชนผนังถ้ำ และไม่ชนกันเอง ในเขตปางมะผ้ามีถ้ำอยู่ ๑๑ ถ้ำ ซึ่งได้มีการค้นพบปลา ๒ ชนิด ซึ่งถือเป็นปลาสปีชีใหม่ของโลกเป็นครั้งแรกในโลกเลยทีเดียว ได้ที่มีปลาชนิดพิเศษนี้อยู่ในสถานที่เดียวกัน หนึ่งในปลาชนิดนี้มีความสามารถที่จะได้หรือเกาะตามก้อนหินเพื่อเคลื่อนตัวทวนกระแสน้ำขึ้นไปสู่ที่สูงกว่า มันมีครีบค่อนข้างใหญ่อยู่ ๔ ครีบ เพื่อช่วยในการยึดเกาะและปีนป่ายน้ำตก ลักษณะการเคลื่อนไหวเหมือนตุ๊กแก และที่แปลกอีกอย่างหนึ่งก็คือสีของปลาชนิดนี้เป็นสีชมพูทั้งตัว

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอวิงวอนให้ทั้งเรา ท่าน ช่วยกันอนุรักษ์และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติถ้ำ เพื่อลดการถูกทำลาย ทั้งนี้ก็ยังมีคนที่ขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์และมีความเห็นแก่ตัวได้ทำลายสิ่งแวดล้อมที่ดีของเมืองไทยลงอย่างมากมาย คงมีถ้ำในเขตปางมะผ้านี้เท่านั้นที่ยังคงเหลือความบริสุทธิ์และความสมบูรณ์ของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เราจะต้องถามตัวเราเองแล้วว่า ถึงเวลาหรือยังที่จะต้องหันมาให้ความสนใจและช่วยกันอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งที่มีค่าควรแก่การรักษาและหวงแหนไว้ หรือว่าจะปล่อยให้มันถูกทำลายลงเสียก่อนแล้วค่อยมานั่งเสียใจภายหลัง เหมือนกับหลายสิ่งหลายอย่างที่ได้ถูกทำลายลงเพราะคนไทยเรายังขาดจิตสำนึกของการอนุรักษ์นั่นเอง ❀

ขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สุวิทย์ วีระเวชสุกิจ

งานประเพณีปอยส่างลอง (บวชนเณร)

งานปอยส่างลอง (บรรพชาสามเณร) คืองานบวชนเณร หรือบวชลูกแก้วนั้นเป็นงานประเพณีสำคัญยิ่งของชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยจัดในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน จะมีประชาชนจัดทำพิธีบวชลูกแก้วหรือบวชนเณรบุตรหลานของตน หากครอบครัวใดยากจน จะบอกบุญขอความอุปการะจากผู้มีฐานะดีให้ช่วยจัดการให้ ซึ่งเป็นที่เชื่อกันว่าจะได้บุญกุศลแรง และบุตรหลานที่บวชก็จะได้ทดแทนบุญคุณให้แก่บุพการีด้วย

ปอยส่างลองแต่ละครั้งส่วนมากจะจัดร่วมกันหลายคน จัด ๓ วัน

สถานที่จัดสุดแล้วแต่จะตกลงกันว่าใครจะเป็นเจ้าภาพใหญ่ก็จัดบ้านที่รับเป็นเจ้าภาพใหญ่ การเชิญแขกผู้มีเกียรติแต่เดิมใช้เทียน หรือ ห่อเมี่ยงแทนบัตรเชิญ โดยให้พวกหนุ่มสาว นำเทียนหรือห่อเมี่ยงไปเที่ยวบอกตามบ้าน

วันแรก เป็นวันรับส่างลอง ส่วนมากนิยมรับส่างลองในเวลาตอนเช้ามีดจากวัดใดวัดหนึ่ง เมื่อนำส่างลองลงจากวัดแล้ว จะมีการยิงปืนสลุตหรือจุดประทัด จากนั้นจะแห่ส่างลองไปยังศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นการบอกกล่าวให้ทราบเพื่อท่านจะได้ปกป้องคุ้มครองเวลานำส่างลองลงจากวัดหรือแห่ไปยังที่ต่าง ๆ เขาจะให้ส่างลองนั่งบนบำมิกนคอยสับเปลี่ยนและมีคนคุ้มกันดูแล (ตะแปส่างลอง) สำหรับตัวส่างลองนั้น มีการแต่งหน้า เขียนคิ้ว ทาปาก บางองค์โพกหัวแบบพม่า บางองค์สวมชฎา นุ่งผ้าคล้ายผ้าจกกระเบน สวมเสื้อแบบพม่า มีการประดับแก้วแหวนเงินทอง ต่อจากนั้นจะแห่ส่างลองไปยังบ้านเจ้าภาพ เพื่อรับประทานอาหาร จะพักอยู่ระยะหนึ่ง จากนั้นจะแห่ส่างลองไปยังบ้านผู้สูงอายุที่เคารพนับถือเพื่อขอขมาและขอศีลขอพร

วันที่สองของงาน วันนี้จะมีการแห่ส่างลองร่วมกับขบวนเครื่องไทยทานไปตามถนนสายต่าง ๆ แล้วนำกลับไปรวมไว้ที่วัด

วันสุดท้าย หลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว แขกผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญจะไปชุมนุมกันที่วัดเพื่อทำพิธีบวชสำหรับขบวนแห่ส่างลองและขบวนผู้ถือเครื่องไทยทานนั้นจะทำการแห่ไปตามถนนเพื่อไปรวมกันที่วัด เมื่อได้เวลาอันสมควรแล้ว จึงทำการบวช พระสงฆ์อนุโมทนา เป็นอันเสร็จพิธี

เทศกาลออกพรรษา “เหลินสิบเอ็ด”

เดือน ๑๑ ไทยใหญ่ ตรงกับเดือนตุลาคม จัดเป็นเทศกาลออกพรรษาที่คนไทยใหญ่จะได้ร่วมกันทำบุญบูชา “จองพารา” หรือ บูชาปราสาทพระ รับเสด็จพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษา “หลู่เตนเหง” คือถวายเทียน ๑,๐๐๐ เล่ม จุดตามวัดวาอาราม เพื่อให้แสงสว่าง ได้ร่วมกัน “หลู่สว่างกานกรู” คือ ทอดกรู “หลู่สว่างกานคำ” หรือถวาย ผ้าเหลืองห่มพระพุทธรูป และที่จะลืมมิได้ก็คือ ได้สนุกสนานกับการฟ้อนรูปสัตว์ ท่ามกลางแสงสว่างจากโคมไฟที่ที่ทำจากต้นสนปักอยู่หน้าบ้านเกือบทุกหลัง ยามค่ำคืนของเทศกาลออกพรรษา จะมีผู้คนออกมาเดินเล่น เพื่อชม การฟ้อนรำรูปสัตว์ต่าง ๆ และมี “เฮ็ดกวม” ให้ชมด้วย โดยเฉพาะบนเส้นทางถนนชุมพรพาสว่างไสวไปด้วย โคมไฟหรือต้นแปก มีแม่สีแสงหรือแม่คำมาขายของ ผู้คนสนุกสนานทุกคืนเป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือน จนถึงคืน สุดท้ายของเทศกาลจะมีงาน “ปอยก้อยจ๊อด” คืองานสิ้นสุดเทศกาล ชาวบ้านจะร่วมกันจัดทำ “ตันเตน” คือ นำ ไม้สนมาสับผ่าเป็นชิ้นเล็ก ๆ มัดรวมกันเป็นแท่งใหญ่ ตกแต่งด้วยกระดาษสี แห่มารวมกันที่วัด พร้อมกับนำการ ฟ้อนรำรูปสัตว์มาแสดงด้วย รำเสร็จแล้วก็ไปถวายแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ให้ศีลให้พร เสร็จก็จุด “ตันเตน” สว่างไสวไว้ในศาสนาเป็นสัญลักษณ์ว่า เทศกาลปีนี้นั้นสิ้นสุดลงแล้ว ทุกคนจะแยกย้ายกันกลับบ้านด้วยความอิ่มเอิบใจ ที่ได้มาร่วมทำบุญ ได้ชมการฟ้อนรูปสัตว์อีก แล้วทิ้งไว้แต่ความทรงจำ ไว้รอให้ถึงปีหน้า “เหลินสิบเอ็ดปีเตมา”

งานประเพณีแห่เกี้ยว นับเป็นงานประเพณีที่ชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือปฏิบัติกันมาเป็นประจำทุกปี โดยชาวบ้านจะไปหาต้นสนขนาดสูงประมาณ ๓-๕ เมตร มาตั้งไว้ในบริเวณวัด จัดงานเฉลิมฉลองพร้อมทั้งจุดไฟ ที่ต้นสนให้ลุกโชติช่วงอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นพุทธบูชาจนกว่าไฟไหม้ต้นสนหมด งานประเพณีจะจัดในวันออกพรรษา มีเฉพาะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียงจังหวัดเดียว

งานนมัสการพระธาตุดอยกองมู

งานประเพณีนมัสการพระธาตุดอยกองมู จัดให้มี ๓ คืน คือเริ่มตั้งแต่ วันขึ้น ๑๒ ค่ำ ถึง ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ สถานที่จัดงาน บริเวณวัดพระธาตุดอยกองมู ในงานนี้จัดให้มี

- บูชาดอกไม้ธูปเทียน บูชาพระประจำวัน
  - บูชาเจดีย์ข้าวสาร บูชาพระมาลัยมาโปรดโลก
  - ประภาดดอกไม้เพลิง ลอยกระทงสวรรค์โดยนำกระทงที่จุดประทีปโคมไฟ แล้วมัดติดกับลูกโป่งแล้วปล่อยให้ลอยขึ้นไปในอากาศแลดูสว่างไสวไปทั่ว
- มีที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพียงแห่งเดียว นอกจากนั้น ก็มีภาพยนตร์ ลิเกไทยใหญ่ ดนตรีให้ชมตลอดงาน

ศิลปการแสดงพื้นบ้านไทยใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

โดยนายสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน
โรงเรียนทองสอนศึกษา

การแสดงพื้นบ้าน

การแสดงพื้นบ้าน คือ การแสดงที่แสดงกันในหมู่บ้าน หรือท้องถิ่นโดยชาวบ้าน หรือคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ตามความเชื่อศรัทธาหรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับการแสดงพื้นบ้านไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีเอกลักษณ์และลักษณะการแสดงที่เป็นพื้นบ้านแบบคนไทยใหญ่ อันเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในแม่ฮ่องสอนมานานแล้ว

ประวัติความเป็นมา

คนไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่นั้นนานแล้วตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. ๒๓๙๘ เมื่อมีการรบแย่งชิงความเป็นใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศพม่า คนไทยใหญ่ที่รักสงบได้อพยพเข้ามาอาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๙๘ เจ้าแก้วเมืองมาได้รับบัญชาจากเจ้าเมืองเชียงใหม่ “พญาเชียงใหม่มหาวงศ์” ให้เข้ามาจับช้างป่ามาใช้งาน ได้เดินทางผ่านมาทางอำเภอปายจนถึงที่เป็นหมู่บ้านปางหมู เห็นว่า เป็นที่เหมาะสมตั้งหมู่บ้าน และมีหมู่บ้านชุกชุม จึงรวบรวมคนไทยใหญ่ตั้งเป็นบ้านปางหมูและเดินทางต่อมาตั้งอีกหมู่บ้านหนึ่งคือ “บ้านแม่ฮ่องสอน” จนถึง พ.ศ. ๒๔๑๗ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ แห่งเมืองเชียงใหม่ จึงยกขึ้นเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน และตั้งให้ “ชานกะเล” คนไทยใหญ่ขึ้นเป็นเจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนองค์แรกให้บรรดาศักดิ์เป็น “พญาสิงหนาทราชา” และตั้งแต่นั้นมาก็มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่และการแสดงอันเป็นแบบไทยใหญ่เกิดขึ้นและมีการสืบทอดต่อ ๆ กันมา

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในสมัยก่อนการเดินทางติดต่อกับเชียงใหม่ไม่ค่อยสะดวก ไม่มีถนนหนทาง แต่ตรงข้ามมีการติดต่อค้าขายกับประเทศพม่าเป็นอย่างมาก ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและการแสดงจึงเกิดการผสมผสานอย่างแยกไม่ออก ปัจจุบันคนไทยใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอขุนยวม กิ่งอำเภอปางมะผ้า และบางส่วนในอำเภอปายและแม่สะเรียง และยังคงดำเนินชีวิตรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี การแต่งกายและการพูดภาษาไทยใหญ่ยังไม่เปลี่ยนแปลง

การแสดงพื้นบ้านไทยใหญ่

การแสดงพื้นบ้านไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อาจแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ แบบที่แสดงเป็นเรื่องราวตามบทบาทในเรื่องนั้น ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องคล้ายละครและลิเกก็คือ **“จ๊าดไต”** อีกแบบหนึ่งอาจเรียกว่าการละเล่น คือ เป็นการแสดงหรือละเล่นเป็นครั้งคราวเฉพาะเทศกาลหรืองานปอย เช่น **“การกั้ว”** คือการรำ **“กั้วแลว”** คือ ฟ้อนดาบ **“กั้วนก”** คือ การรำกินนรี การฟ้อนรำดังกล่าวเป็นการแสดงให้ผู้แสดงคนเดียว การรำที่ใช้ผู้แสดง ๒ คนขึ้นไป มี **“กั้วไต”** คือ รำไต **“กั้วเยียง”** คือ รำเยียง ที่ใช้ผู้แสดงมากกว่า ๒ คน อาจเป็น ๕ หรือ ๗ หรือ ๑๐ คนขึ้นไปก็มี **“น่านกล่อแก้ว”** คือ พญานาคล่อแก้ว ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้มีการคิดการฟ้อนรำเพื่อรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์เสด็จเยี่ยมชาวแม่ฮ่องสอนเป็นครั้งแรก มีการรำถวายเรียกว่า **“รำไต”** การแสดงและการละเล่นต่าง ๆ มีการสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

ประวัติการแสดงจ๊าดไต

คำว่า **“จ๊าดไต”** เป็นภาษาไทยใหญ่ ๒ คำ นำมาสมาสกับคำว่า **“จ๊าด”** แปลว่า การแสดงเป็นเรื่องราว กับคำว่า **“ไต”** แปลว่า อิสระซึ่ง คือ ชนชาวไทยใหญ่ หรือ เจี้ยว ซึ่งเป็นชนชาติเดียวกันกับคนไทย อพยพมาจากเทือกเขาอัลไต แคว้นสิบสองปันนา ลงมาตามแม่น้ำสาละวิน เข้ามาอาศัยอยู่ทางเหนือของประเทศไทย ในรัฐฉานประเทศพม่า และรวมทั้งคนไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งอพยพมาจากรัฐฉาน คำว่า **“จ๊าดไต”** จึงมีความหมายถึง การแสดงของชนชาวไทยใหญ่คล้ายลิเกของไทย การแสดงจ๊าดไตนั้น มีประวัติเล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ราว ๔๐ ปีมาแล้ว ในรัฐฉานประเทศพม่า มีคนไทยใหญ่ชื่อ **“ฮูฮอยเจีย”** อยู่เมืองสิบ้อ ได้เดินทางไปพบเห็นการแสดงของพม่า และการแสดงลิเกของไทย เกิดความคิดว่าคนไทยใหญ่น่าจะมีการแสดงเป็นเรื่องราวแบบที่เห็น จึงได้ตั้งคณะการแสดง **“จ๊าดไต”** ขึ้นมา (ข้อมูลโดยอาจารย์ทุนแข่ง บ้านปางหมู)

การแสดงจ๊าดไตในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้เอง จังหวัดได้มีการฟื้นฟูศิลปการแสดง และการละเล่นของไทยใหญ่แบบต่าง ๆ ขึ้นในเทศกาลงานประเพณี พร้อมกันนั้นก็มีการเชิญคณะแสดงจ๊าดไตจากรัฐฉานให้มาแสดงให้คนไทยใหญ่ในเมืองแม่ฮ่องสอนได้ชม โดยใช้วัดเป็นที่แสดง ใช้ผ้ากันฉากง่าย ๆ แต่งกายเหมือนคนไทยใหญ่ทั่วไป แสดงเป็นเรื่องราว มีการร้องเพลง หรือ **“เฮ็ดความ”** แทรก ปรากฏว่าได้รับความนิยม จนมีคนไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนที่สนใจมาก ได้ขอต่อทำนองเพลง จัดการแสดงต่าง ๆ ไว้ ต่อมาได้รวมกลุ่มตั้งคณะแสดงขึ้น นำออกแสดงให้คนแม่ฮ่องสอนได้ชมกันทั่วไป มีการจัดฉากให้มากขึ้น เขียนฉากให้สมจริง มีม่านเปิด ปิด ใช้เครื่องดนตรีพม่าเข้ามาผสมผสาน **“จ๊าดไต”** จึงเริ่มตั้งแต่นั้นมา

ลักษณะการแสดง “จ๊าดไต”

“จ๊าดไต” เป็นการแสดงที่เป็นเรื่องราว มีการดำเนินเรื่องด้วยการร้องเพลง **“เฮ็ดความ”** มีบทเจรจา มีการแสดงเป็นฉากเข้ากับเนื้อเรื่อง การแสดงไม่มีกฎเกณฑ์อะไรมากนัก มุ่งให้ผู้ชมเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินได้รับความรู้ในเรื่องที่แสดงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องที่แสดงจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา

วรรณคดี และความเป็นมาของคนไทยใหญ่ เนื้อเรื่องจะสอนให้คนเป็นคนดี ละเว้นความชั่ว มีความรักในหมู่คณะ ผู้แสดงเป็นชายจริงหญิงแท้ แต่งกายแบบไทยใหญ่ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยใหญ่ ไม่มีคำราชาศัพท์

ลำดับการแสดงจะเริ่มด้วยบทไหว้ครูก่อน การแสดงมีการตั้งโต๊ะบูชาครู มีพระพุทธรูป บาตรน้ำมนต์ เครื่องสังเวद्यประกอบด้วย มะพร้าว กล้วยน้ำว่า ข้าวสาร หวี กระจก แป้งฝุ่น ข้องนม เสื้อสตรี ผ้าถุง และดอกไม้ธูปเทียน หัวหน้าคณะหรือผู้อาวุโสจะเป็นผู้ทำพิธีนำกล่าวขอให้การแสดงสำเร็จลุล่วงด้วยดี ไม่มีอุปสรรค และผู้แสดงสุขกายสบายใจ แล้วประพรมน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล

จากนั้นก็จะเป็นการเบิกโรง ‘ปอยยู’ ดนตรีเริ่มบรรเลง จบแล้วหัวหน้าคณะจะมาบอกผู้ชมว่าการแสดงคืนนี้จะเป็นเรื่องอะไร จากนั้นจะเป็นการโชว์การรำหรือมีการโชว์ ‘ก้าแลว’ รำดาบ เสร็จแล้วผู้แสดงก็จะเจรจา พูดคุยถึงการแสดงคืนนี้และชวนกันไปชม แล้วเข้าฉากไป

ต่อไปก็เป็นการเล่าเรื่อง แนะนำผู้แสดง ใครจะเล่นบทบาทอะไร แล้วก็เริ่มการแสดงจนจบ ซึ่งอาจใช้เวลาเป็นคืนหรือหลายคืนต่อกันตั้งแต่หัวค่ำไปจนถึงรุ่งเช้า แล้วแต่เรื่องที่แสดง

เรื่องราวต่าง ๆ ที่นำมาแสดงก็มี ‘เจ้าฟ้าโกหล่าน’ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติเมืองแม่ฮ่องสอน ‘เรื่องนางนกกระจาบ’ ‘เรื่องนางอ่าแสง’ ‘เรื่องสังข์ทอง’ ‘เรื่องเจ้าอุ้นนกมาหรือหงษ์หิน’ ‘นางจุมปู’ และเรื่องอื่น ๆ

การแสดงจำกัดได้นั้นนับว่าเป็นการแสดงที่คนไทยใหญ่ให้ความนิยมชมชอบมาก ในงานใหญ่ที่สำคัญ ๆ เจ้าภาพจะจัดหามาแสดงให้ชมเสมอ ผู้ชมจะนั่งชมกันได้ทั้งคืนไม่ว่าการแสดงจะใช้เวลาานานเท่าไร อาจทั้งคืนหรือ ๒-๓ วันต่อกันก็จะมีผู้ชมมาชมตลอด แม้จนทุกวันนี้ก็ยังมีจำกัดให้ชมกัน

การแสดงพื้นบ้าน

เดือน ๑๐ ไทยใหญ่ตรงกับเดือนกันยายนซึ่งใกล้จะออกพรรษา ช่วงนี้แม่ฮ่องสอนอากาศค่อนข้างจะดี ท้องฟ้าแจ่มใส ต้นไม้สวยงาม ไม้สักออกดอกเห็นทั่วไป บางวันก็มีฝนตกลงมาบ้างไม่มากนัก ในท้องนาเริ่มภูเขา ต้นข้าวเจริญงอกงาม คนไทยใหญ่จะเริ่มพูดถึงเดือน ๑๑ ที่จะมาถึงซึ่งเป็นเทศกาลออกพรรษา เทศกาลแห่งการทำบุญและความสนุกสนาน ทุกคนจะได้สวมเสื้อผ้าใหม่ไปทำบุญที่วัด และสนุกกับการได้ชมฟ้อนรำรูปสัตว์ต่าง ๆ ซึ่งปีหนึ่งจะมีให้ชมเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ช่วงเวลา ๑ เดือนนี้คนไทยที่มีฝีมือมีศรัทธาหรือตามวัดจะเริ่มลงมือทำ ‘จองพารา’ หรือ ปราสาทพระไว้เพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้าในวัน ‘ออกหว่า’ คนโหลงเหลินสิบเอ็ด ก็คือ คนหุนตัวโตสูงประมาณ ๕-๖ เมตร ลุงเลาเอ๋ บ้านอยู่ริมหนองจองคำมีฝีมือในการทำหุ่น ‘นากาล่อแก้ว’ คือ พญานาค ลุงแคว้นคำจาง บ้านอยู่แถววัดพระนอน ชอบทำหุ่นม้า เจ้าอาวาสวัดกลางทุ่งทำหุ่นช้างเผือก นอกจากนั้นก็ยังมีหุ่นต่าง ๆ ที่ชาวบ้านนิยมทำกัน เช่น นางนก, กิ้งก่าหล่า, โต, คนขน, เยือง, นางปลา, นกยูง

คนทำหุ่นต่าง ๆ เชื่อว่า ถ้าได้ทำหุ่นหรือเป็นเจ้าภาพในการทำหุ่นออกแสดงให้ชมกันจะเป็นบุญกุศลยิ่ง การเล่นหุ่นต่าง ๆ นั้นจะใช้กลองกันยาว ช้อง ๒ ใบ และฉาบให้จังหวะในการรำ

ประวัติความเป็นมาของการฟ้อนรูปสัตว์

มาจากพระพุทธรูปประวัติตอนเหนือ คือ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปบนสวรรค์เพื่อเทศนาโปรดพระมารดา เสร็จแล้วพระองค์เสด็จกลับลงมายังโลกมนุษย์เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย นับเป็นความชื่นชมยินดีจึงมีสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งผีนางไม้อื่นมาให้การต้อนรับและพ้อนรำถวายพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษา นับตั้งแต่นั้นมาเมื่อถึงเทศกาลออกพรรษา คนไทยใหญ่ก็จะจัดทำหุ่นรูปสัตว์ออกมาแสดงกันเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าและได้บุญกุศล

หุ่นรูปสัตว์ต่าง ๆ

กิ้งก่าเห่า คือ กิณรีสัตว์ในเทพนิยาย เชื่อกันว่าเป็นสัตว์ที่มีอยู่ในป่าหิมพานต์ การแสดงใช้ผู้แสดง ๑ คนสวมหุ่นกิณรีคล้ายนกมีปีกและหาง สวมหน้ากากคิตชฎาและเครื่องประดับอื่น ทำรำเลียนแบบทำรำนก นิยมเล่นกันทั่วไปทุกหมู่บ้าน

นางนก ซึ่งที่นิยมคือ หุ่นนกยูง เนื่องจากเป็นสัตว์ที่สวยงามและเชื่อกันว่าเป็นสัตว์ของพระพุทธเจ้า ตามวัดต่าง ๆ ในแม่ฮ่องสอนจะมีหุ่นนกยูงประดับอยู่หน้าศาลาการเปรียญ เช่น วัดจองคำ วัดจองกลาง การแสดงใช้ผู้แสดง ๑ คน สวมหุ่นนก สวมหน้ากากคิตชฎา ทำรำเลียนแบบทำรำนก

นางปลา เป็นการแสดงการรำเลียนแบบปลา ใช้ผู้แสดง ๑ คน สวมหุ่นปลา สวมหน้ากากคิตชฎา ทำรำเลียนแบบทำรำของปลา หุ่นปลาทำให้สวยงามยาก ช่างต้องมือถึงจริง ๆ ปัจจุบันไม่ค่อยมีให้ชมกัน

ม้า เลียงผา เป็นการแสดงที่ต้องใช้ความสามารถ เนื่องจากใช้ผู้แสดงถึง ๒ คน เข้าหุ่น ส่วนหัวท้ายผู้แสดงต้องฝึกซ้อมให้มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ทำรำจึงจะสวยงาม หุ่นทั้งสองชนิดไม่ค่อยมีคนทำแสดงมากนัก

โต นับเป็นการแสดงที่ได้รับความนิยมมาก คล้ายสิงโตของจีน เชื่อกันว่า 'โต' เป็นสัตว์อยู่ในป่าหิมพานต์ มีลักษณะผสมระหว่างมังกรกับสิงโต คือ ส่วนหัวคล้ายมังกรมีเขาค้าง ตัวคล้ายสิงโต และมีขนสีขาวคล้ายจามรี ในเทศกาลหากมีคณะโตมาแสดงหน้าบ้านเจ้าของบ้านจะดีใจ เชื่อว่าจะโชคดีและมีความสุข การแสดงใช้ผู้แสดง ๒ คน อยู่ส่วนหัวและส่วนท้าย ทำรำเลียนแบบสิงโต หุ่นโตมี ๒ แบบ คือ 'โตควบ' คือหุ่นที่ขยับกิ้งไม่ได้ มีโครงสร้างตายตัว อีกแบบคือ 'โตกลิ้ง' นิยมกันมาก เคลื่อนไหวได้ทุกท่า ม้วนตัว กลิ้งสอต มีให้ชมกันทุกหมู่บ้าน

นากาล่อแก้ว หรือ นาคล่อแก้ว เป็นการแสดงมังกรของจีน ยุ่งยากโดยเฉพาะทั้งการทำหุ่นต้องอาศัยช่างที่มีฝีมือสูง ใช้เวลานานและเสียค่าใช้จ่ายสูง ใช้ผู้แสดงตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปแล้วแต่ความยาวของตัวนาก ปัจจุบันการแสดงชนิดนี้ไม่มีแล้ว

กนชน หรือ คนชน คือ การแสดงที่คนสวมหุ่นคนที่มิชนทำด้วยกระดาษ เศษผ้า หรือปัจจุบันใช้เชือกฟางทำเป็นขนติดทั้งตัว คนชนมักจะแสดงประกอบกับโต หรือร่วมแสดงกับหุ่นสัตว์อื่น ๆ การแสดงออกไปทางตลกและช่วยเหลือหุ่นอื่นโดยเฉพาะโต

คนโหลงเดือนสิบเอ็ด คือ คนตัวโตเดือนสิบเอ็ด เป็นการแสดงที่มุ่งไปทางตลกขบขัน ช่างจะทำหุ่นตัวโตสูง ๕-๖ เมตร เป็นหุ่นผู้หญิง เวลาแสดงจะมีคนคอยยกหุ่นให้เข้าจังหวะร้องกลอง ปัจจุบันไม่มีให้ชมเพราะไม่มีช่างทำ

คนเจ๊กัน หรือ คนซี้กัน เป็นการแสดงมุ่งไปทางตลกขบขัน โดยจะทำเป็นหุ่นชายแก่ซี้หลังหญิงสาว มีหุ่นคนแก่อยู่นด้านหลัง ำให้เข้าจังหวะ การแสดงคนเจ๊กันมักจะแสดงในรอบดึกหรือออกตีหลัง เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและสร้างความตลกขบขันให้แก่ผู้ชม ปัจจุบันไม่มีการแสดง

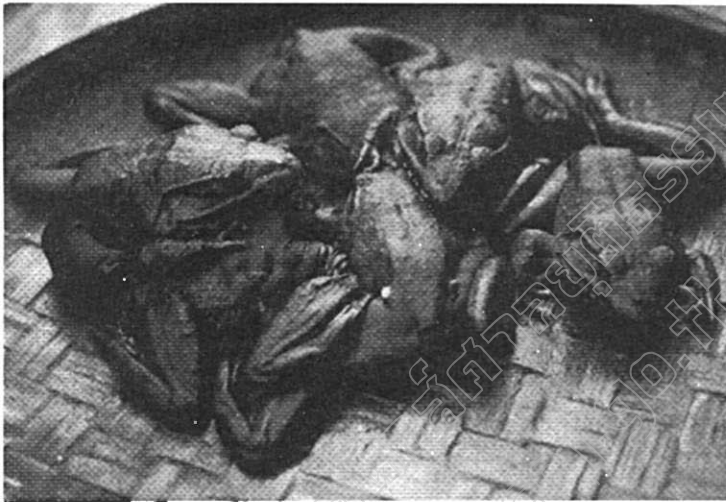
การฟ้อนรูปสัตว์ต่าง ๆ ของไทยใหญ่ไม่จำกัดว่าจะทำหุ่นสัตว์รูปใดมาแสดง แต่มีข้อยกเว้นถือกันไม่นำมาเล่น คือ เสือ ถือว่าเป็นสัตว์ป่าดุร้าย หากนำมาเล่นจะเกิดเภทภัยไม่เป็นมงคลแก่หมู่บ้านและผู้คนที่เข้าไป □

แห่งเดียวในประเทศไทย

โดย... สุมิย์ วีระเวชสุกิจ

๑. ดอกเอื้องแซะ เป็นดอกไม้สวยตระกูลหวาย ออกดอกในหน้าหนาว มีสีเหลือง กลิ่นหอมเย็น มีกลิ่นหอมคลอบอวลไปทั่วหุบเขา

๒. เขียดแลว รูปร่างลักษณะเป็นเขียดลำตัวยาว ปากแหลม ตาโปน ขายาว มีสีเขียวกลายตัวปาด แต่ตัวโตกว่ามากมีน้ำหนักเฉลี่ยตัวละเกือบ ๒ กิโลกรัม เขียดแลวไม่ใช่กบภูเขาหรือกบหูด (ของอำเภอเบตง จังหวัดยะลา)

๓. ปลาสะแงะ รูปร่างลักษณะคล้ายกับปลาไหล แต่มีครีบหลังและครีบท้อง สีเหลืองอมน้ำตาล ขนาดลำตัวใหญ่เท่าขา ความยาวลำตัวขนาด ๑ เมตร ถึง ๔ เมตร

๔. ปลากิ้ง รูปร่างเหมือนปลากดทุกอย่าง มีหนังหนา สีเทาเหลือง เนื้อเหลือง ตัวหนึ่งๆ ที่โตเต็มที่แล้วจะมีความยาวประมาณ ๑.๕ เมตร ถึง ๒ เมตร

๕. นกกือ รูปร่างลักษณะ สีสันคล้ายนกพิราบ แต่ตัวโตกว่า ขนาดเท่าแม่ไก่ตัวใหญ่ ซึ่งมีอยู่ที่แม่ฮ่องสอนแห่งเดียว

ดินแดนเมืองแม่ฮ่องสอน ครึ่งโบราณเสมือนเมืองลับแลอยู่ไกลลิบลับสุดขอบฟ้าเขาเขียว หนทางก็ทุรกันดาร แต่ปัจจุบันเป็นเมืองเปิดที่ท้าทายนักทัศนาจรทุกมุมโลกที่ชอบป่าเขาลำเนาไพรและที่ชื่นชอบความตื่นเต้นเร้าใจในการเดินทางโดยเฉพาะทางหลวงหมายเลข ๑๐๘ เริ่มต้นที่จังหวัดเชียงใหม่ถึงแม่ฮ่องสอน มีระยะทางเพียง ๓๕๕ กิโลเมตร ที่มีทางโค้งถึง ๑,๘๖๔ โค้งรอรับท่านอยู่ หากท่านสามารถขับรถโดยไม่เปลี่ยนคนขับถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็ไปติดต่อขอรับใบประกาศเกียรติคุณรับรองความสามารถที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ในวันเวลาราชการ... แม่ฮ่องสอนรอคุณอยู่ค่ะ ☀

พระมหรามุนี

โดย นายวิกร อังคนาวีศัลย์ อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้สร้าง

พระมองค์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในวาระเปิดอาคารศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลังใหม่ ในปี ๒๕๓๖ มีนามว่า พระมหรามุนี หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่า พระเจ้าพลาละแซง เป็นพระศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของชาวแม่ฮ่องสอน ประดิษฐานอยู่วัดหัวเวียง ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน การสร้างพระองค์นี้ได้รับอนุญาตจาก พระครูอนุศาสน์ธรรมกิจ เจ้าอาวาสวัดหัวเวียงและเป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนด้วย ทั้งได้นำเข้าประกอบพิธี พุทธาภิเษกและอธิษฐานจิต ดังนี้

ครั้งแรก วันพฤหัสบดีที่ ๗ มกราคม ๒๕๓๖ ณ วัดก้ำก้อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เนื่องในวันพิธีฉลองครบ ๑๐๒ ปี ของวัด โดยมี ๑. เจ้าคุณวัดก้ำก้อ สุมณฑ์ ศาสนิกตฺ ๒. พระอาจารย์วิสะ วิสาโส วัดน้ำกาด ๓. พระครูสมุน วรคุณ วัดกลางทุ่ง ๔. หลวงปู่สมบัติ คุณะโสโก วัดก้ำก้อ ๕. พระมหานันท จันทราโพ วัดพระธาตุดอยกองมู ๖. พระมหาชัยพร ปุพพิโต วัดจองคำ ๗. พระอาจารย์เอนก นาถธรรมโม วัดก้ำก้อ ๘. พระมหาสวัสดิ์ ถาวรธรรม วัดก้ำก้อ ๙. พระอาจารย์อำพล ภุทฺธยาโน วัดก้ำก้อ

ครั้งที่สอง คืนวันพฤหัสบดีที่ ๗ มกราคม ๒๕๓๖ ณ วัดก้ำก้อ โดยหลวงปู่สมบัติ คุณะโสโก วัดก้ำก้อ

ครั้งที่สาม วันศุกร์ที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๓๖ ณ วัดจองคำ โดยพระอาจารย์ยันตระ อมโรภิกขุ แห่งสำนักป่าสุญญาดาราม บ้านเกริงกะเวีย จังหวัดกาญจนบุรี ท่านได้อธิษฐานจิตและขอให้ผู้ที่ได้รับพระองค์นี้จงละ อบายมุข รักษาศีลห้า ไหว้พระสวดมนต์ หมั่นเจริญเมตตา

ครั้งที่สี่ วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๓๖ ซึ่งเป็นวันพญาวัน ณ สุสานไตรลักษณ์ จังหวัดลำปาง โดย หลวงพ่อเกษม เขมโก ❀

คำสั่งกระทรวงยุติธรรม

ที่ ๓๗๒/๒๕๓๖

เรื่อง ตั้งคณะกรรมการเตรียมพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้ทำการก่อสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเสร็จบริบูรณ์พร้อมที่จะเปิดทำการได้แล้ว สมควรตั้งคณะกรรมการเตรียมพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

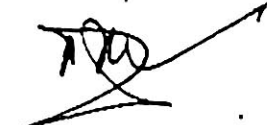
ฉะนั้น จึงตั้งคณะกรรมการเตรียมพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย

๑. ปลัดกระทรวงยุติธรรม	เป็นประธานกรรมการ
๒. รองปลัดกระทรวงยุติธรรม (ฝ่ายวิชาการ)	เป็นรองประธานกรรมการ
๓. รองปลัดกระทรวงยุติธรรม (ฝ่ายบริหาร)	เป็นรองประธานกรรมการ
๔. อธิบดีผู้พิพากษภาค ๕	เป็นกรรมการ
๕. อธิบดีกรมบังคับคดี	เป็นกรรมการ
๖. อธิบดีกรมคุมประพฤติ	เป็นกรรมการ
๗. เลขาธิการส่งเสริมงานตุลาการ	เป็นกรรมการ
๘. ผู้ช่วยปลัดกระทรวงยุติธรรม	เป็นกรรมการ
๙. นายพินิจ สุเสาร์จ	เป็นกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง ทำงานธุรการในตำแหน่งผู้ช่วยปลัดกระทรวงยุติธรรม	
๑๐. นายพศวัจน์ กนกนาก	เป็นกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล จังหวัดแม่ฮ่องสอน	
๑๑. นายรังสรรค์ วิจิตรไกรสร	เป็นกรรมการ
ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง ทำงานธุรการในตำแหน่งรองเลขาธิการ— ส่งเสริมงานตุลาการ ทำงานในตำแหน่ง ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม	

๑๒. ผู้อำนวยการกองกลาง	เป็นกรรมการ
๑๓. ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่	เป็นกรรมการ
๑๔. ผู้อำนวยการกองคลัง	เป็นกรรมการ
๑๕. ผู้อำนวยการออกแบบและก่อสร้าง	เป็นกรรมการ
๑๖. ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน	เป็นกรรมการ
๑๗. หัวหน้าสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี- ว่าการกระทรวงยุติธรรม	เป็นกรรมการ
๑๘. หัวหน้าฝ่ายพัสดุอาคารสถานที่และยานพาหนะ กองคลัง	เป็นกรรมการ
๑๙. หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองกลาง	เป็นกรรมการ
๒๐. นายชาญวิทย์ รักสกุลชน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง ทำงานธุรการในตำแหน่งผู้ช่วยปลัดกระทรวงยุติธรรม	เป็นกรรมการและเลขานุการ
๒๑. นายบุญเชตร พุ่มทิพย์ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดอุบลูรี ทำงานธุรการในตำแหน่งผู้ช่วยปลัดกระทรวงยุติธรรม	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๒๒. เลขานุการสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๒๓. นายวิโรฒ อินทสโร ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาล จังหวัดแม่ฮ่องสอน	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๒๔. หัวหน้ากลุ่มงานช่วยอำนวยการนักบริหาร กองกลาง	เป็นกรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้การเตรียมพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ
ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

(นายสุวิทย์ คุณกิตติ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

คำสั่งศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ที่ ๔/๒๕๓๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อเตรียมการ
ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เนื่องจากอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ก่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว
และจะมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการในวันจันทร์ที่ ๑๖ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖
ที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เพื่อให้การเตรียมการในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนดังกล่าวดำเนินไปด้วย
ความเรียบร้อยและสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อเตรียมการ
ในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังต่อไปนี้

๑. ฝ่ายอาคารและสถานที่ ประกอบด้วย

๑.๑. นายทศวิทย์ กนกนาค	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ	เป็นประธานคณะทำงาน
๑.๒. นายวิโรฒ อินทสร	ผู้พิพากษา	เป็นรองประธานคณะทำงาน
๑.๓. นายอุดม จีนา	นักการภารโรง	เป็นคณะทำงาน
๑.๔. นายวิรัช กัฒนาคัญ	นักการภารโรง	เป็นคณะทำงาน
๑.๕. นายธีรวัชร สุขใจ	นักการภารโรง	เป็นคณะทำงาน
๑.๖. นายพรชัย วนาศิริ	นักการภารโรง	เป็นคณะทำงาน
๑.๗. นายอานนท์ กิตติพนธ์	คนงาน	เป็นคณะทำงาน
๑.๘. นายสุระ สวัสดิ์หาญชัย	จำศาลฯ	เป็นคณะทำงานและเลขานุการ
๑.๙. นางสาวสุนีย์ วีระเวชสุกิจ	รองจำศาลฯ	เป็นคณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. ฝ่ายจัดหาหนังสือที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย

๒.๑. นายทศวิทย์ กนกนาค	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ	เป็นที่ปรึกษา
๒.๒. นายวิโรฒ อินทสร	ผู้พิพากษา	เป็นประธานคณะทำงาน
๒.๓. นายสุระ สวัสดิ์หาญชัย	จำศาลฯ	เป็นรองประธานคณะทำงาน
๒.๔. ค.ต.บุรรัตน์ อูปทอง	ตำรวจประจำศาล	เป็นคณะทำงาน
๒.๕. นางพรพิมล วรรณราช	ลูกจ้างชั่วคราว	เป็นคณะทำงาน
๒.๖. นางสาวสุนีย์ วีระเวชสุกิจ	รองจำศาลฯ	เป็นคณะทำงานและเลขานุการ

/๓. ฝ่าย...

๓. ฝ่ายเชิญชวนถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล และจัดหาทุนดำเนินการพิมพ์หนังสือ

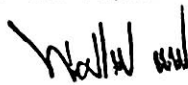
ที่ระลึก ประกอบด้วย

- ๑.๑. นายพศวัจน์ กนกนาก ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฯ เป็นที่ปรึกษา
- ๑.๒. นายวิโรม อินทสโร ผู้พิพากษาฯ เป็นที่ปรึกษา
- ๑.๓. นายสุระ สวัสดิ์หาญชัย จำศาลฯ เป็นประธานคณะกรรมการ
- ๑.๔. นางสาวสุณีย์ วีระเวชสุกิจ รองจำศาลฯ เป็นรองประธานคณะกรรมการ
- ๑.๕. นางจันทร์จร อินทวิวัฒน์ เจ้าหน้าที่บริหารฯ ๕ เป็นคณะกรรมการ
- ๑.๖. นางเรณู คงแดง เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓ เป็นคณะกรรมการ
- ๑.๗. นางสาวสริน เหล่าจ่าบุญ เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓ เป็นคณะกรรมการ
- ๑.๘. นางเกษมสุข บาละวงศ์ เจ้าหน้าที่งานธุรการ ๔ เป็นคณะกรรมการและเลขานุการ
- ๑.๙. นางสาวชลธิชา ราชบุรีศิริ เจ้าหน้าที่การเงินฯ ๓ เป็นคณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการทุกฝ่ายมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการในด้านต่าง ๆ รวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเตรียมการในพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๖

(นายพศวัจน์ กนกนาก)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง

ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

คำสั่งศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ ๑๐/๒๕๓๖

เรื่อง ให้ข้าราชการและลูกจ้างศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนปฏิบัติราชการนอกเวลาราชการปกติ
และในวันหยุดราชการ

ด้วยศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีพิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๖ จำเป็นจะต้อง
เตรียมการต่าง ๆ ให้เรียบร้อยทั้งด้านการติดต่อประสานงานการจัดเตรียมอาคารสถานที่ให้พร้อมทุกประการ ดังนั้น
จึงเห็นสมควรให้ข้าราชการและลูกจ้างศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนปฏิบัติราชการในเวลานอกราชการปกติและในวันหยุด
ราชการดังต่อไปนี้

ก. การปฏิบัติราชการนอกเวลาราชการปกติ ในระหว่างวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ถึง วันที่ ๒๓ มิถุนายน
๒๕๓๖ เวลา ๑๖.๓๐-๑๙.๓๐ นาฬิกา รวม ๑๕ วันทำการ

๑. นายพศวัจน์ กนกนาก	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ฯ
๒. นายวิโรม อินทสโร	ผู้พิพากษา ฯ
๓. นายสุระ สวัสดิ์พาณิชย์	จำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
๔. นางสาวสุนีย์ วีระเวชสุกิจ	รองจำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
๕. นางจันทร์จร อินทวิวัฒน์	เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ ๔
๖. นางเกษมสุข ปาละวงศ์	เจ้าพนักงานธุรการ ๔
๗. นางเรณู คงแดง	เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓
๘. นางสาวสริน เหล่าจำรูญ	เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓
๙. นางสาวชลธิชา ราษฎร์ศิริ	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ๓
๑๐. นางพรภิมล วรรณราช	ลูกจ้างชั่วคราว
๑๑. นายสวาท คำคุณ	ลูกจ้างชั่วคราว
๑๒. นายประพันธ์ งามพิมลศรี	ลูกจ้างชั่วคราว
- ข. การปฏิบัติราชการในวันหยุดราชการเต็มวัน ในวันที่ ๔, ๖, ๑๒, ๑๓, ๑๙, ๒๐ รวม ๖ วัน
๑. นายพศวัจน์ กนกนาก	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ฯ
๒. นายวิโรม อินทสโร	ผู้พิพากษา ฯ
๓. นายสุระ สวัสดิ์พาณิชย์	จำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน
๔. นางสาวสุนีย์ วีระเวชสุกิจ	รองจำศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕. นางจันทร์จร อินทวิวัฒน์	เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ ๔
๖. นางเกษมสุข ปาละวงศ์	เจ้าหน้าที่พนักงานธุรการ ๔
๗. นางเรณู คงแดง	เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓
๘. นางสาวสริน เหล่าจำรูญ	เจ้าหน้าที่ธุรการ ๓
๙. นางสาวชลธิชา ราษฎร์ศิริ	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ๓
๑๐. นายอุดม จีนา	นักการภารโรง
๑๑. นายวิรัช กัณฑาธัญ	นักการภารโรง
๑๒. นายธีรวรรษ สุขใจ	ลูกจ้างชั่วคราว
๑๓. นายพรชัย วนาศิริ	ลูกจ้างชั่วคราว
๑๔. นายอานนท์ กิตติพจน์	ลูกจ้างชั่วคราว
๑๕. คบตำรวจวรรณ สายสวาท	ตำรวจประจำศาล
๑๖. คบตำรวจชูรัตน์ อุปทอง	ตำรวจประจำศาล
๑๗. จำสืบตำรวจบุญชนะ ชมภู	ตำรวจประจำศาล
๑๘. สืบตำรวจโทศุภวัฒน์ ดวงประเสริฐ	ตำรวจประจำศาล

สั่ง ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๖

(นายพศวัจน์ กนกนาก)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง

ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอขอบคุณ

พิธีเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนในวันนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความสำเร็จและความกรุณาจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย นับตั้งแต่ ฯพณฯ ประมาณ ชันเชื้อ (ประธานศาลฎีกา), ฯพณฯ สุวิทย์ คุณกิตติ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม), ท่านสุประดิษฐ์ หุตะสิงห์ (ปลัดกระทรวงยุติธรรม), ท่านศุภชัย ภูงาม และท่านชัย ชลวร (รองปลัดกระทรวงยุติธรรม), ท่านสมบัติ เดียววิเศษ (อธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕), และท่านอภิชาติ สุขัคคานนท์ และท่านมงคล ทับเที่ยง (รองอธิบดีผู้พิพากษาศาล ๕) ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำแนะนำและให้เกียรติมาร่วมพิธี นอกจากนี้ ยังได้รับความอนุเคราะห์จาก ท่านสหัส พันธุเสนีย์ (ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน), หัวหน้าส่วนราชการทุกหน่วยในจังหวัด รวมทั้งบริษัทห้างร้าน ประชาชนชาวจังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดอื่น ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจนท่านผู้มีเกียรติหลายท่านที่ได้กรุณาเขียนบทความมาลงพิมพ์ ทำให้การจัดทำหนังสือที่ระลึกเล่มนี้สมบูรณ์และมีสาระน่ารู้ ทั้งนี้ ด้วยความอนุเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์จากบรรดาผู้มีอุปการะคุณซึ่งปรากฏรายละเอียดอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว

ในนามของศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน ทั้งที่ได้กล่าวนามมาแล้วข้างต้น และไม่อาจกล่าวนามเฉพาะได้หมด รวมตลอดทั้งท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ได้มาร่วมพิธีในวันนี้ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

(นายพศวัจน์ กนกนาก)

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกระทรวง

ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน

**รายชื่อผู้ทูลเกล้าถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศล
เนื่องในวโรกาสที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคารที่ทำการศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน**

คุณปัญญา จินาคำ
คุณสุเทพ ปิ่นเจริญ
คุณนเรศ ฉัตรโพธิ์สกุล
ธนาคารกรุงไทย จำกัด สาขาแม่ฮ่องสอน
คุณศักดิ์ชัย สุภาษา
คุณสิน อนุชัย (ร้านโมโพิ)
คุณสมชาย สิทธิสันติกุล (ร้านไทยเสรี)
คุณโชคชัย ลิ้มวารกุล (ร้านเจริญแสง)
คุณดวงรัตน์ รัตนรำพึง (ร้านอัญมณี)
คุณเชรชিংห์ โบปาราย (ร้านปัญญาบสโตร)
คุณสมเกียรติ แสนทวีสุข (ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามหมอก)
คุณณรงค์ พานิชยานนท์ (ร้าน พ. ชยานนท์)
คุณบุญส่ง โค้ววิลาวัณย์
คุณทวีพันธ์ ดันสกุล โรงแรมเมธี
คุณวิระวัฒน์ เทอดธรรมไพศาล
คุณวิศาล นิลอุดมศักดิ์ (ร้านนานาภัณฑ์)
คุณสิริสิงห์ เจริญภัทรเกษัช (ร้านทองดีเจริญ)

คุณปิ่น สะอาดจิตต์
คุณณรงค์ คำคุณ
คุณเดช เล่าเรียนดี
(ห้างหุ้นส่วนจำกัด ดี. เอ็ม. อี. ซี. (๑๙๘๕))
คุณสมเพชร นาวิกวานิชย์
คุณจิระ พานิชยานนท์
คุณทริฏ์ สุภณวิทย์ศิริ (บริษัท เวียงพิงค์นคร จำกัด)
คุณบัญชา กัณธิชัย (ร้านบัญชาธุรกิจ)
คุณกลินธุ์ พันธุ์เจริญ
คุณณัฐภรณ์ ปัญญานาค
คุณบรรยงค์ ลอทะ
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขา แม่ฮ่องสอน
คุณวิระชัย แสงทองอร่าม
คุณณรงค์ มณีกาญจน์
คุณชนะศักดิ์ คงแดง
คุณทัศนีย์ สุวรรณเวช
คุณกัญญา อำนวยเดชอุดม

ธนาคารกรุงอยุธยา จำกัด
BANK OF AYUDHYA LIMITED

รายชื่อผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

ร้านน้องอ๋อย

ร้านศิรินคร

ร้านมณีรัตน์

ร้านอ่ำภา

ร้านป้าเล็ก

ร้านอรุณโรจน์

ร้านขายยาประมาณเวชภัณฑ์

ร้านเกียะ

ร้านวีเซ้นเตอร์

คุณชง เหมสูตร

คุณจันทร์หอม ไมโรยรส

ร้านเพียวพรรณ

คุณคม จันทบาตร

คุณบั้งเล้ง แซ่เอี้ยว

ร้านจองคำพาณิชย์

คุณบัวแก้ว แสงท้วม

คุณจำเริญ พรหมวงศ์

คุณสุรพล เทพบุญ

คุณरणู คงแดง

คุณदनัย อินทรบุรี

คุณมานพ พิบูลอาลักษณ์

ผู้จัดการโรงเรียนบรรณวิทย์

คุณเกรียงไกร วนขยางกุล

คุณสุนทรี อนันต์

คุณเกษมสุข ปาละวงศ์

คุณสวัสดิ์ เอกทัต

หจก. เทอดธรรมไพศาลการค้า

หจก. กัลยาขนส่ง

คุณปัญญา จินาคำ

คุณสุรพล ศิลสังวรคุณ

คุณวินัย แสงศิริผล

คุณชาญชัย เลิศศลารักษ์

คุณสุภาพ เจียรจรรยาศรี

สำนักงานทนายความอร่าม เทียนวงศ์

คุณศุภวัฒน์ พัฒนะศรี

กิจไพศาลค้าไม้ โดยคุณเดชาวุธ ไพรินพานิช

อยู่เต๊ะบริการ โดยคุณบุญเหลือ มิตรยอวงศ์

นายแพทย์อรรถนพ คุณพัชรี

คุณทรงศักดิ์ สัตพงษ์พันธุ์

คุณเดชา ผดุงมาตรารกุล

หจก. พันธุ์พันธุ์สัตว์

หจก. เอกชัยก่อสร้าง

คุณวัฒนา - ประชุมพร บุลยเลิศ

คุณรุ่งอรุณ จรรยาอนาก

ดังกินโดนัท

คุณชัยณรงค์ สุมิโทบุญย์

คุณพยุหศักดิ์ โคตรวงษา

คุณสุชาดา สุขสันต์

คุณไพบุญย์ ช่างสม

สำนักงานอำพันธ์ - ชยันต์และเพื่อนทนายความ

คุณเคี่ยม ไควาวิสารัช

คุณบุญส่ง ไควาวิสารัช

รายชื่อผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

สำนักงานนายความสุเชน หัทธิพิย
 คุณบัณฑิต นิลวัล
 คุณจาย นภาทอง
 คุณประเสริฐ ประชุมชน
 สถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอปางมะผ้า
 คุณเขียน ยะยวง
 คุณทองอยู่ กลทิพย์
 คุณจิระเดช ตันตฤทธิพร
 คุณพิชัย ศิริมาสทอง
 คุณสุขแก้ว มโนจิตต์

คุณเกษภา เล่าเรียนดี
 (บริษัท แม่ฮ่องสอนวิศวกรรม จำกัด)
 คุณอุดมลักษณ์ หนานนท์
 จำปีตำรวจภูธร ชมภู
 ร้านพยอม
 คุณอนงค์ เต็งอินทร์
 บริษัทสุขุมเชอริวิส จำกัด สาขาแม่ฮ่องสอน
 คุณนิรันดร์ แสงท้วม
 คุณโสภิต แสงวงศ์

รายชื่อผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก (เพิ่มเติม)

- 1.ฯพณฯ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง (คุณบุญชู ตริทอง)
- 2.โบหยกชาเลต์
- 3.แม่ช่องสอนริสอร์ท
- 4.คุณวินัย โอภาสเยี่ยมลิขิต
- 5.คุณบุญสม ขุนพิลึก
- 6.คุณเจีย เหลืองธรรมศิริ
- 7.คุณศิชัย สังสิทธิกุล
- 8.คุณวิเชียร กองพริ้ว
- 9.คุณทักษ์ ทักษ์รัตนตรัย
- 10.คุณสมบอง วงศ์กิม
- 11.คุณสม อันวาส
- 12.จ.ส.ต.คำรณ ปัญญาแก้ว
- 13.คุณสำเริง ปานแร่
- 14.ผู้จัดการนิญาเข้าส์ อำเภอบาย
- 15.ผู้จัดการร้านเอนิกรการค้า อำเภอบาย
- 16.คุณสมเด็จ วิเตกาศ
- 17.คณะข้าราชการตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอบาย
- 18.คุณสุรพล คลังทอง
- 19.ร.ต.ต.บุญช่วย - คุณโสภา แสงวงศ์
- 20.คุณมา - คุณนพรัตน์ ปัญหานาค
- 21.คุณวัลลภ - คุณสุณี อินทสโร
- 22.ห้างหุ้นส่วนจำกัด เชียงใหม่พัฒนามิตร
- 23.คุณสวัสดิ์ ข่ายสุวรรณ
- 24.ร้านน้ำผึ้ง
- 25.ร้านดอกคูณ

(๒)

26.ร้านอิงดอย

27.ร้านลาบเปิด

28.คุณจันทร์ศรี ศิริโสม

29.บริษัทคำมาสาร

30.ร้านน้องต่าย

31.คุณรัชนี้ ศิริวิภา

32.คุณสุรศักดิ์ นาคราช

33.คุณบุญศรี สมคำ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำหรับประชาชน
(www.library.goj.go.th)

บรรณาการ

ผู้จัดทำหนังสือที่ระลึก ขอขอบพระคุณ คุณกัมพล ชมเชย, คุณเจนันท์ ชมเชย ที่กรุณาให้ความสะดวกในการติดต่อและช่วยประสานงาน ตลอดจนช่วยตรวจอักษร และขอขอบพระคุณ คุณวินัย สุขสำราญ เจ้าของโรงพิมพ์ ที่ให้ความร่วมมือด้วยดี จนการพิมพ์สำเร็จลุล่วงตรงตามเป้าหมาย ทั้งที่เตรียมการพิมพ์ในระยะสั้น และหนังสือที่ระลึกเล่มนี้คงจะต้องมีข้อผิดพลาดอยู่ดี ซึ่งผู้จัดทำขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว ☀

สุณีย์ วีระเวชสุกิจ

บรรณาการ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coi.go.th)